STRIP SCHRIFT

Maandblad / Nr. 174/175 / Losse nummers f 8,– /Bfrs. 165

STRIP SCHRIFT

nr. 174/175 – 17e jaargang, 1983

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam (020-250975).
Uitgevers: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292 (ná 17.00 uur: 030-791496), telex 70042.
Advertenties: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, tst. 24.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluiten via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Peter de Raaf.

Vaste medewerkers: Annelies Heidstra, Wim van Helden, Rob Möhlmann, Nico Noordermeer, Ernst Pommerel, Mat Schifferstein, Jan Smet, H. F. Smit, Hennie Wesseling, Rein van Willigen.

Lay-out: Hans Frederiks.

Omslagtekening: Peter Pontiac

Stripschrift is verkrijgbaar:

- via een lidmaatschap/abonnement à f 62,—. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à f 47,50. (buitenland f 59,—.
- via een CJP-abonnement à f 42,75.
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à f 6,— Dubbele nummers f 8,—. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven.
Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar.
Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Persagentschap Vervoer en Distributie, Klein- Eilandstraat 1, 1070 Brussel, tel. (02) 5240130.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSB BR. 0165-845.

Druk: Vonk Zeist.

Inhoud

Peter Pontiac: 'Ik heb tot nu toe als een spons alleen maar opgezogen. Nu is de tijd gekomen om hem uit te knijpen!'
Al jaren geleden werd het boek met de verzamelde werken van Peter Pontiac aangekondigd. Deze winter zal het boek eindelijk gaan verschijnen. Waarom heeft dat zo lang geduurd? Op deze en vele andere vragen geeft Peter Pontiac antwoord in een meesleepend interview met 'kapelaan' Frederiks / **3**

De censuur en de bliep
Het nooit gepubliceerde vervolg van 'De censuur en de bliep', een vervolgverhaal waaraan Peter Pontiac jaren geleden was begonnen voor het te vroeg gestorven 'Gummi' / **15**

I know, it's only rock and roll, but I like it...
Over striptekenaars die met popmuziek op staan en naar bed gaan, schrijft Peter de Raaf in de volgende pagina's. Striptekenaars die over popmuziek strips maken, tekenaars die platenhoezen ontwerpen, popgroepen die over strips zingen, kortom de raakvlakken van Strips en Popmuziek / **20**

De outsider
Een strip van Rudolphe en Ferrandez / **29**

Wordt Vervolgd, Strips op TV gevolgd
Op 6 oktober van dit jaar ging op de televisie het programma 'Wordt Vervolgd' van start, een programma in magazinevorm, geheel gewijd aan strips en tekenfilm. Jac Drewes sprak met de makers / **34**

Morfeu Electrico, de Klare Lijn laat Kuifje achter zich
Stripschrift nr. 173 met het interview met Ted Benoît was nog ter perse toen het album 'Morfeu Electrico' in Nederland verscheen. Om het recensie-exemplaar van dit album werd gevochten, Klare Lijn-specialist Har Brok won en trekt alle registers van de lof open / **36**

Bilal en Christin: op jacht naar de boodschap...
Het nieuwe deel in de serie 'Er was eens een voorbijganger van scenarist Pierre Christin en tekenaar Enki Bilal voert de lezer naar de Oostbloklanden. Hans Frederiks bespreekt 'De Jacht' en vraagt zich af waar de veel geroemde objectiviteit van het duo gebleven is / **37**

Superman III, humor troef!
In tegenstelling tot veel vervolgen op succesfilms is deze derde Superman verfilming wèl geslaagd. Kees de Bree vraagt in zijn bespreking om twee Oscars / **40**

De Strip-3-daagse 1983: van Peter van Straaten tot en met de Baronnen
Mat Schifferstein verbleef drie dagen lang in het kolkende Breda, de stad die in enige jaren is uitgegroeid tot de Striphoofdstad van ons land. Voor de stripliefhebber die er niet geweest is, een verslag / **42**

Postriptum 41
Boeken in 't kort 46
Nieuws 47

Shoe

REKTIFIKATIE
De advertentie op pagina twee van het vorige nummer, waarin Zwart-wit-Kuifjes voor f 9,95 werden aangeboden op de Strip-3-daagse, had moeten luiden: "Zwart-wit-Kuifjes f 499,95"
Wij bieden onze verontschuldigingen aan voor enig ongemak ondervonden door de rellebjes

"TOT NU TOE HEB IK, ALS 'N SPONS, ALLES OPGEZOGEN..; NU IS DE TIJD GEKOMEN OM 'M UIT TE KNIJPEN!"
PETER PONTIAC
STRAIGHT OUT
STAUSS CHOUWBURG
PORTABLE

Foto: Hans Frederiks

door Hans Frederiks

Van de 'Tante Leny Presenteert'-tekenaars is Peter Pontiac altijd een van de meest geëngageerde geweest. Hij inspireerde zich voor zijn verhalen en tekenstijl duidelijk meer op Amerikaanse underground-tekenaars dan zijn collega's bij 'Tante Leny'. 'Hij is ook een van de weinige tekenaars, hier in Nederland althans, die in zijn strips autobiografisch bezig was en is. Sommige verhalen van hem blijken jaren later bij herlezing nog exact in het geheugen aanwezig te zijn. Dat geldt bijvoorbeeld zeker voor zijn verhaal 'The Amsterdam Connection' uit 'Gummi', een autobiografisch verhaal over dope-gebruik. Hij is ook een van de weinigen uit die tijd, misschien wel de enige, die een brug heeft kunnen slaan naar de generatie van nu, door wie hij niet als een ouwe hippie wordt gezien. Ik had eigenlijk geen idee wat hij de laatste paar jaar had gedaan. Tekende hij eigenlijk nog wel? Hij was zijn podium eigenlijk een beetje kwijt. 'Tante Leny', 'Gummi', 'Talent', al die bladen waren in de loop van de jaren verdwenen. Het interview dat ik al jaren wilde maken, moest er nu maar eens van komen. Maar wie wist waar hij woonde?

Een tijdje terug kwam hij regelmatig bij Stripantiquariaat Lambiek. Misschien wisten ze daar meer. Ook daar was hij al een tijdje niet gesignaleerd. Maar, wie weet, kwam hij over een tijdje wel binnenlopen. Stond er nog wat voor Peter tegenover? Dat zou misschien helpen om het interview mogelijk te maken. Ach, wat geld kon er wel af. Of ging ik buiten mijn boekje?
Na anderhalve maand werd ik plotseling opgebeld. Lambiek. Het was voor elkaar. De afspraak met Peter was een week later. Ruim voor het afgesproken uur meldde ik me bij de firma. Ook ruim op tijd stapte hij de winkel binnen, een magere jongen, die met tamelijk zachte stem praatte. We verdwenen naar een café-achtige ruimte. Het interview kon beginnen.
Misschien mede door de verfrissingen liep het interview als een trein. Na afloop signeerde hij een poster voor me, die hij net voor Willem de Ridders Holland Festivalproduktie 'Portable Vaudeville' had gemaakt. 'Voor Hans F., mijn biechtvader' schreef hij eronder. Ach ja, twee (ex)katholieken onder elkaar...
Toch bleven er nog wel wat vragen over. Genoeg om nog een keer af te spreken. Bij mij thuis deze keer. In tegenstelling tot de keer daarvoor was hij te laat. Jezus Christus, wat zag hij er slecht uit! Nog magerder dan ik me herinnerde en nu met een bleek ingevallen gezicht. In zijn borstzakje zag ik een spuit zitten.
Het gesprek liep helemaal niet. Hij was ongeconcentreerd, en paranoia deed hij de deur van mijn werkkamer dicht toen hij ergens in huis mijn vriendin hoorde lopen.
'Wat is er toch?' vroeg ik. 'Nou, de omgeving misschien... ik kan er ook niet tegen als er een mij onbekend vrouwspersoon door het huis loopt'. Ik vroeg me af of het lag aan de klare lijntjes die nu niet door de respektievelijke neuzen verdwenen. Toen we besloten met het gesprek op te houden werd de sfeer meer ontspannen. Hij kwam los toen hij met mijn ZX-81 computertje een tekening van Gaga, zijn stripfiguur, op het televisie-scherm toverde. We besloten nog een afspraak te maken voor een fotoserie in Haarlem in de St. Bavo Baseliek, omdat mijn voorstel 'de Dijk' hem niet aanstond. Toen ik op de bewuste dag een uur voor het Centraal Station had staan wachten begreep ik dat hij niet zou komen opdagen.

Het was een maand later. Ik moest hem wéér bereiken, want we hadden de afspraak gemaakt dat hij het interview van te voren zou mogen lezen en er in zou mogen schrappen als hij zelf vond dat hij wat te 'loslippig' zou zijn geweest. Wederom via Lambiek hoorde ik dat hij in Haarlem zat, bij zijn moeder. Hij was keihard aan het werk aan 'Pontiax Greatest Hits', het legendarische boek dat al zolang op zich liet wachten. Ik belde hem op voor nog wat informatie en zei dat ik hem nog een keer zou bellen als ik de bandjes had uitgewerkt. Een paar dagen later gaat 's avonds om kwart voor twaalf de telefoon. Peter. 'Is het niet mogelijk dat ik morgen al iets kan lezen van wat je al hebt uitgetypt? Ik ben bang dat je misschien werk voor niets zit te doen, misschien wil ik wel een heleboel schrappen!' Ik zeg daarop dat ik het interview erg goed vind worden en dat ik hoop dat hij zich in kan houden. We maken een afspraak voor de volgende dag in de hal van het station van Haarlem. Ik ga er heen met een kater, die na een paar gezamenlijke borreltjes in de restauratie snel verdwijnt. Hij ziet er stukken gezonder uit dan de vorige keer en de sfeer is even ontspannen als de eerste keer. Hij is afgekickt, clean en voelt zich zichtbaar lekker. We lopen naar het huis waar zijn moeder woont. Onderweg praat hij enthousiast over allerlei dingen. Deze winter zal zijn boek dan toch eindelijk verschijnen. Enthousiast is hij ook over het feit dat het boek in vijf talen gaat verschijnen, Nederlands, Frans, Duits, Engels en Spaans. 'Vijf talen', zegt hij een paar keer voor zich heen. Na het boek gaat hij zich dan met volle overgave op nieuw werk storten. Hij is al bezig aan een comic met Flip Fermin, 'Flip-side Funnies' geheten. Ook wil hij, zo gauw het boek af is, naar Barcelona verhuizen. Hij kan daar zò voor 'El Vibora' gaan werken en dan eventueel de pagina's door verkopen naar Nederland.
In het kleine kamertje dat hij zolang bij zijn moeder bewoont praten we verder over zijn boek. Hij laat me de mooie pagina's zien waarmee het boek opent. Hij pakt zijn aantekeningenboekje en zegt: 'Ik heb een aantal uitspraken waarvan ik graag zou willen dat je ze in het intervieuw verwerkt. Kan je er niet een uitspraak van Rodin boven zetten: *'L'Art, c'est la religion de son createur!'* Bij lezing van het interview zet hij het er zelf maar boven. Uiteindelijk blijkt dat de meeste uitspraken, die hij graag in het interview zou willen zetten, er al instaan. Op een paar regeltjes na laat hij het interview onaangetast. Hij is eigenlijk wel tevreden. Thuis gekomen werk ik het interview van de tweede middag uit. Het blijkt geen schim van het eerste. Zo duidelijk en coherent dat is, zo vaag en rommelig is dit. En wat praat hij hier zacht!
Hieronder volgt het interview. Voor het grootste gedeelte bestaat het uit het eerste gesprek, hier en daar aangevuld met gedeelten uit het tweede gesprek.

Jeugd

Laten we eerst je geboortejaar opheldéren. In 'Inkt' stond 1951, in 'Gummi' stond 1957. Welk jaar is juist?
Het jaar dat in 'Gummi' stond was fout. '51 is het juiste, in Beverwijk. Daarna ben ik bijna onmiddellijk naar Haarlem verhuisd, waar ik tot mijn zeventiende heb gewoond.

Bewaar je goede herinneringen aan je jeugd?
Haarlem is voor mij synoniem met mijn schooltijd, met mijn pubertijd. En die was zoals bij de meeste mensen geen onverdeeld succes. Ik heb niet bepaald een dramatische jeugd gehad. Heel gewoon, middle-class. Mijn vader was redacteur bij 'Libelle' en mijn moeder was gewoon huisvrouw. Nu is ze al weer een tijd vertaalster, sinds mijn vader eigenlijk verdwenen is. Vijf jaar geleden, nadat hij bij 'Story' ontslagen was en gescheiden van mijn moeder, is hij spoorloos verdwenen op Curaçao. De politie heeft nog overal de wateren afgezocht, maar niks... Mijn favoriete theorie over die verdwijning is, dat hij ergens in de lounge van een hotel in gesprek is gekomen met een CIA-ronselaar. Hij zat precies in de goeie situatie voor zoiets: net gescheiden, dus geen familiebanden, net ontslagen, dus geen werk, hij sprak zijn talen, was een intelligente man, hij was bijzonder rechts, dus... eh... allemaal prima voorwaarden!

Altijd erg rechts geweest?
Ja, voor de tweede wereldoorlog al. Hij bewoog zich in kringen van katholieke fascisten. Mijn ouders waren niet erg fanatiek katholiek, ze gingen wel naar de kerk toe, maar verder waren het zeer wereldse mensen.

Het was niet zo dat ze graag zagen dat een van de kinderen non, priester of...
Dat zou ze verschrikkelijk verbaasd hebben. Ik denk zelfs dat ze het niet eens leuk gevonden zouden hebben. Mijn vader kwam wel uit een katholieke achtergrond.

Foto: Hans Frederiks

Maar hijzelf had voornamelijk fascinatie voor het decorum, de rituelen en al het magische. Dat heeft hij altijd prachtig gevonden. Ik heb nog een schetsboek van hem uit z'n jeugd. Daaruit kan je heel veel over hem leren. Het bestrijkt een aantal jaren uit zijn jeugd en er staan tekeningen in van de paus, afgewisseld met tekeningen van Mussolini, Franco, Mickey Mouse, die begon toen net populair te worden, tekeningen van Hitler, van Sinterklaas, Vondel, koningin Wilhelmina, tekeningen van de strijd tussen de Abessijnen en Italianen... Achter elkaar zie je alle symbolen en archetypen die zijn onderbewustzijn bevolkten en die uiteindelijk leidden tot zijn zwaar fascistische gedrag in de oorlog. Hij is oorlogscorrespondent geweest aan het oostfront, totdat hij na een schotwond op de gewonden trein gezet is. Ik wil een keer een strip maken over het leven van mijn vader, het leent zich er bij uitstek voor. Alleen mijn moeder die vindt het niet zo leuk om daar nu weer mee geconfronteerd te worden. Die heeft zich sinds mijn vader verdwenen is op de moderne katholieke beweging gestort, die zit in allerlei praatgroepjes, in interkerkelijke werkgroepen. De vader van mijn vader had een winkel met heiligenbeelden en crusifixen, rozekransen en kerkboeken. Hij had een grote kelder met daarin allemaal heiligenbeelden in diverse maten. En daar tussendoor stoven dan de ratten... Het was in een heel mooi straatje in Leiden, aan het eind van een gracht met allemaal bruggen erover. Bij hun voor de deur stond Van der Lubbe zijn communistische krantjes te verkopen.

Mijn vader groeide op met een speelgoed altaartje, iets wat veel katholieke jongetjes vroeger hadden, echt alles in het klein, een kazuiveltje, een tabernakeltje en speelgoed hosties enzo. Voor de oorlog was het heel gewoon dat katholieke jongetjes zo'n priester outfit kregen. Mijn vader hield ook uitgebreide preken tegen jongetjes uit de buurt, waarbij hij er streng op toe zag dat ze ook luisterden. Bij de preek mag je niet zo maar een beetje zitten gniffelen!

En na de oorlog?

Toen ... eh ... heeft hij een zware douw gekregen. Hij heeft in Scheveningen gezeten. Daar hebben ze toen al die landverraders vastgehouden. En hij heeft dwangarbeid in de mijnen van Limburg gedaan. Hij is een van de mensen geweest die een gevangenis oproer heeft geleid. Want er gebeurden daar verschrikkelijke dingen tegen de gevangenen. Ik heb zelfs dingen gehoord over mensen die aan hun pik werden opgehangen... De druppel die de emmer voor mijn vader deed overlopen was het geval van een jongen die naar zijn moeder zwaaide die aan de andere kant van het hek stond. Hij werd toen zo, vanaf een afstand door zijn hoofd geschoten. En dat was het sein voor onder andere mijn vader om daar enorme amok te gaan schoppen. Hij heeft zo'n vier jaar gezeten, geloof ik. Toen is hij begonnen als laagste verslaggevertje in Beverwijk. Auto-ongelukken, branden, weetjewel.

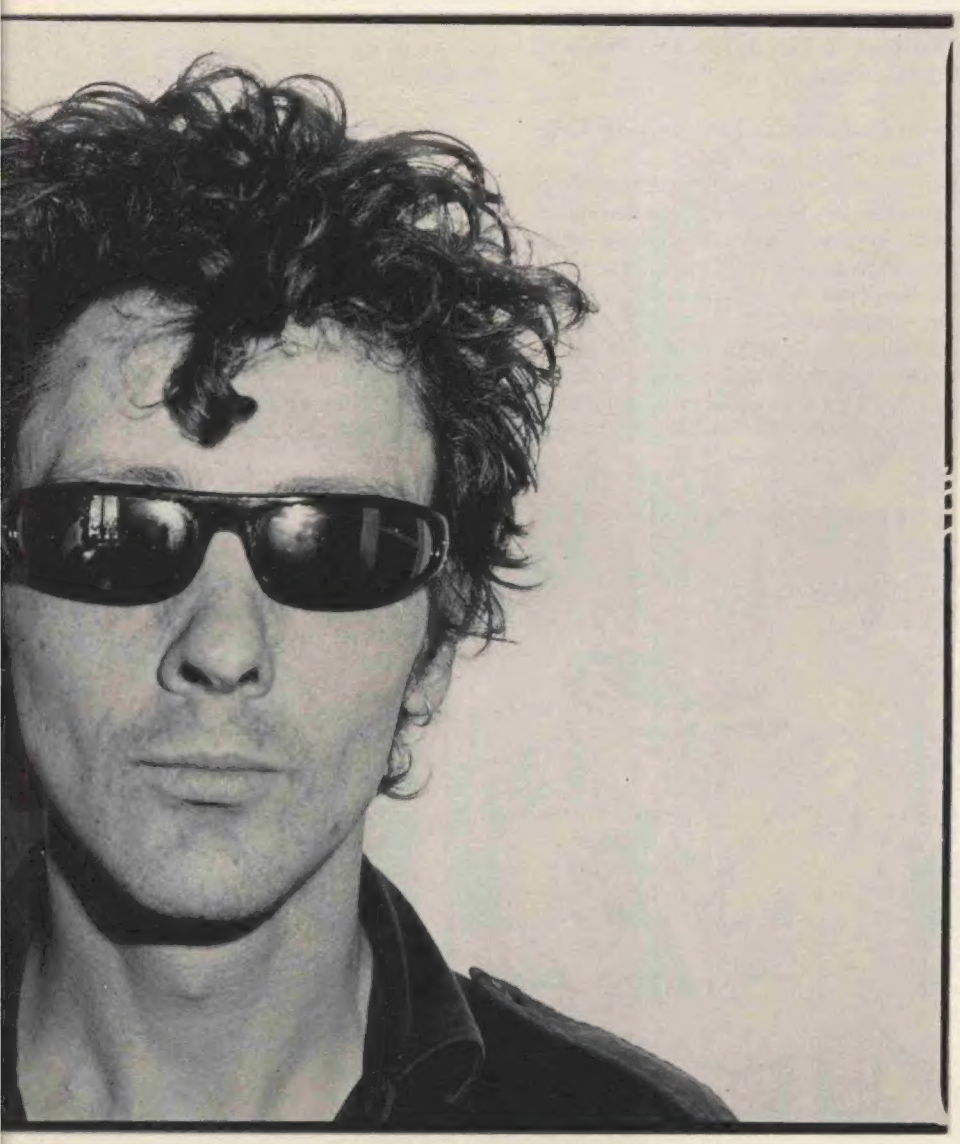

De Broedermulo

Je hebt Mulo gedaan...

Nou eh, ik ben van de middelbare school getrapt. Ik heb ooit een test gedaan waaruit bleek dat mijn intelligentie garant stond voor gymnasium en dat soort dingen. Ik geloof dat ik zelfs gymnasium-B had kunnen doen. Maar ja, ik heb nooit echt kunnen leren, dat heb ik nooit op kunnen brengen. Ik kon het gewoon niet. Toen ben ik blijven zitten in de eerste klas. Ik was de enige doubleur tussen allemaal kleintjes. Nou, je weet hoe dat gaat, dan ga je je verschrikkelijk uitsloven tegenover die kinderen. Er is zo'n verschil tussen kinderen die net van de lagere school afkomen en jij die al een jaar op de middelbare school zit. Nou, toen heb ik het kennelijk zo bont gemaakt dat ik van school geschopt ben. Mijn moeder heeft met me lopen leuren langs allemaal Haarlemse middelbare scholen en als ze dan opbelden naar mijn ouwe school dan zei die kennelijk: 'Die moet je niet nemen'. Dus toen ben ik uiteindelijk op die broeder-mulo terecht gekomen. Zo'n jongens-mulo met alleen broeders! Afschuwelijk was dat. Achteraf vind ik het heel jammer dat ik geen gymnasium gehad heb en dat ik daardoor de klassieke talen en de mythologie gemist heb.

Daar had ik graag wat meer van af willen weten, zodat ik nu zoiets zou kunnen zeggen als: 'Ik voel me als Talantus op de Olympus!' En dat jij dan weet wat ik bedoel. Ik ben eigenlijk echt een soort fake-intellektueel!'

Toch zorgt je katholieke jeugd ook voor een bepaald soort achtergrond. Jij kan de Bijbel citeren, of gebruik maken van de katholieke symboliek...

Die primitieve rituelenwereld met al die magische symbolen heeft me altijd erg geïmponeerd. Wat had je allemaal niet voor rare sacramenten! Het heilig vormsel bijvoorbeeld. Dan krijg je olie op je voorhoofd uitgesmeerd en daarna moest je de bisschop op zijn ring kussen. Hij zat dan op een troon en hij had een paarse handschoen aan, met daarover heen die ring. Dat soort dingen maakt natuurlijk wel indruk op je. Het suggereert iets over hetgene dat achter de zichtbare dimensies plaatsvindt. Maar met een heleboel dingen, duivels bijvoorbeeld, ben je in je jeugd gechanteerd, bijna gek gemaakt zelfs. De katholieke kerk suggereert dat het universum volgens een heel perfers systeem in elkaar

zit: je kan complimentjes krijgen van God, of verschrikkelijk op je donder.

Er werden je schuldgevoelens aangepraat...
Elke katholiek kan daarover meepraten. Je raakt dat soort dingen natuurlijk nooit meer meer kwijt. Ik vrees dat ik mijn hele leven wel last zal houden van die overspannen waarneming van de realiteit. Al mijn gevoelens zijn van een Verdi-opera-achtige allure! Alles is zo verschrikkelijk dik aangezet, zo vreselijk dramatisch! Maar het geeft wel een bepaalde kracht aan m'n werk. Ik ben helemaal vergeven van het pathos. En dat maakt mijn leven heel uitputtend, heel intens...
Willem (de Ridder H.F.) zei laatst tegen mij: 'Als jij schattige muisjes tekent, dan sijpelt dat koortsige, wat je in je hebt, altijd weer tussen de lijntjes door!'

Je citeert ook niet voor niets Dylan in een tekening: 'Little boy lost, takes himself so seriously, brags of his misery, likes to live dangerously...'
Het was een soort zelfspot. Maar toch slaat die tekst wel op me...

Drugs

Om terug te komen op je opleiding, die Mulo, heb je die wel afgemaakt?
Ja, maar vraag niet hoe! Ik had toen net een van mijn eerste kennismakingen met drugs. Het roken van belladonna-zaadjes, de avond voor het mondeling examen! De volgende ochtend, en daar kwam ik pas later achter, had ik een echte belladonna vergiftiging. Hele zware koorts, licht niet kunnen verdragen, waanzinnige hoofdpijn. Toen heb ik van de dokter een briefje meegekregen, dat ik erge koorts had en onder de koortswerende middelen zat. En dat heeft me door dat mondelinge examen heengesleept... Als ik echt niet wist waar ze het over hadden, dan kon ik het briefje tevoorschijn halen!

Maar hoe kwam je er bij om belladonna te gaan roken?
Dat was toen heel normaal. Het was in de begintijd van de flower-power. Ik heb 't nu over 1966 ofzo. In die tijd ging je experimenteren met alles wat maar geestveranderdend was. Flesjes hoestdrank leegdrinken om dat daar iets inzat waar je van tripte.

Solutie gesnoven?
Nee, dat heb ik altijd eng gevonden. Maar er schenen wel allemaal bloemzaden te zijn waar je high van kon worden. Die heb ik ook allemaal geprobeerd.

Ook bananenschillen uitgekrabt?
Dat heb ik ook nog wel gedaan... In die tijd was dat heel normaal. Iedereen was als een idioot aan het experimenteren.

Maar hasjisch was toch al lekker genoeg?
Ja, maar dat was toen nog zo beladen met het idee dat je er voor in de gevangenis kon belanden. Als ik over straat liep en ik zag een politiewagen dan deed ik het meteen in mijn mond om het door te kunnen slikken. Je kon toen ook echt een douw krijgen als ze je er mee betrapten.

Waren Fantasio en Paradiso er toen al, want daar voelde ik me toch altijd wel safe met m'n stuff...
Ja, daar heb ik voor de eerste keer hasjisch gekocht. Nep-stuff.

Vond je het meteen lekker? De eerste keren waren voor mij fantastisch...
Had jij meteen de eerste keer effect? Nee, ik heb echt een keer of vijf moeten roken voordat ik wat merkte. Ik ben de eerste keer stoned geworden op kief. Dat zie je nou nooit meer. Ik heb er ook een tekeningetje van gemaakt. Ik weet niet of je die strip kent, over de jaren zestig. Die heb ik gemaakt voor dat dikke stripboek wat zou verschijnen bij die oplichter uit Amerika. We moesten toen allemaal een strip maken over de jaren zestig. Ik heb 'm over mijn eigen ervaringen gemaakt. Daar zie je me in een dakkamertje zitten met een trein bij het station, in Haarlem. Er kwam een trein langs en dat geluid ging toen helemaal door me heen...kedenk...kedenk... Ik werd helemaal draaierig. Dat was mijn eerste keer. Maar jij vond het meteen lekker? Geen last van paranoia?

Nee, dat kreeg ik pas later...
Paranoia was vrij algemeen in het begin. Maar ik begrijp wat je bedoelt. Dat je urenlang in een volle kamer in een hoekje zat. En dat je die eindeloze reis naar de WC niet durfde te maken, omdat je dan de aandacht op je moest vestigen.

Op een of andere manier was roken vroeger leuker. Meer ritueel. Nu gaat het zo en passant even... Vroeger werd de waterpijp klaargemaakt. Weet ik veel, met wijn erin, je ging er voor zitten!
Ja, dat was wel veel leuker. Je ziet het inderdaad nauwelijks meer. Maar wat betreft die paranoia die je dan had in het begin, je bent dan zo jong dat je denkt dat jij alléén daar last van hebt en pas later dringt het tot je door, bij mij tenminste, dan niemand vrij is van enige mensenvrees... Niemand weet helemaal raad met z'n figuur. Ik kwam er later achter dat arrogante mensen vaak onzeker zijn. Ik heb ontzettend last gehad van dat onzekere. En met LSD liep dat helemaal uit de hand. Daarvan ben ik echt een tijdje helemaal gek geweest.

LSD heb ik nooit durven gebruiken...
Achteraf gezien is het ook heel eng. Ik zou het nou ook nooit meer durven gebruiken. Zelfs al zou je me echt een kapitaal bedrag geven. Ik heb er zulke helse ervaringen mee gehad. Ook hemelse hoor! Maar die helse ervaringen waren van zo'n kaliber... En omdat ik een erg visueel ingesteld iemand ben, hallucineerde ik altijd als een idioot! Bij mij bleef niets hetzelfde. Als ik bijvoorbeeld een slechte trip had, dan was bijvoor-

5 O'CLOCK AND STILL THIS FUCKING SHEET IS EMPTY!
THIS TIME I GOTTA MAKE MY MASTERPIECE ~ SOMETHING REAL ESSENTIAL--
AAAAAAA
...LIKE WHAT I WOULD DO IF I WAS DYING!

beeld alles bedekt met een laagje krioelende slijmerige bruine insecten! Alles! Nou, dat is zo'n bloedstollende ervaring...

Als ik er wel eens over lees, of er tekeningen over zie... Van Crumb bijvoorbeeld... Eerst kotsen en dan waanvoorstellingen... Het heeft me nooit erg getrokken...
Ik heb dat ook in mijn strip over de jaren zestig verwerkt. Dan loop ik in Haarlem langs de gracht en daarin zag ik toen allemaal krokodillen zwemmen en de brugleuningen waren van een soort slangachtig materiaal, waarop je niet kon vertrouwen. Die hele zomer is erg angstaanjagend geweest. En dankzij opiumgebruik ben ik toen weer in de gewone drie-dimensionale wereld terecht gekomen. Ik heb mijn 'geestelijke gezondheid' te danken aan de bewustzijnsvernauwende werking van opiaten!

Opium schijnt heel lekker te zijn...
Toen was het enige opiaat wat in Nederland te krijgen was, de opium zelf. Dat was toen ook nog een hele kleine sien. Heel anders dan die grimmige deprimerende heroinesien die er nou is. Het is nu alleen maar doffe ellende die je er van ziet. Maar toen had het nog iets romantisch. Scoren in de Binnenbantammer..., bij ouwe Chinese mannetjes, die het zelf ook gebruikten. Ze vonden het heel grappig dat er blanke jongens waren die opium gebruikten. En wat heel leuk was en die tijd karakteriseert: het kostte een tientje per gram, een gram was een pakje. Als je dan tien pakjes kocht dan kreeg je twee pakjes bonus! Twaalf plakjes!

Waarom was je eigenlijk ook opium gaan gebruiken?
Omdat het me aangeboden werd. Het is ook weer een heel verhaal op zich. Ik woonde in een commune in Leiden en daar leefde men onder andere van de handel in drugs. Ik had in Haarlem aan iemand honderd trips verkocht. Hij had er een paar van geprobeerd en hij beweerde dat het geen trips waren, wat trouwens onzin was. Toen moest ik dus het geld terug komen betalen en die trips terug halen. Ik was in die tijd volkomen in de war van de akelige, slechte trips die ik had gemaakt en toen ik op weg was naar het station in Haarlem om de laatste trein te halen ging er zo'n politie-dafje met me meerijden, langs de stoep...
Ik had al die trips op zak die ik had teruggehaald. Ik heb ze snel in een bak met geraniums gedumpt, met de bedoeling ze later terug te halen. Omdat ik niet durfde te gaan rennen heb ik de trein gemist. Met diezelfde laatste trein waren net twee jongens aangekomen die ik uit Utrecht kende en die ook in de commune kwamen om hasjisch te dealen. Ik vertelde ze dat ik nogal geflipt was, dat ik het niet meer terug kon draaien, dat ik niet meer normaal kon worden. Zij zeiden dat ik opium moest gaan nemen. Ik wilde toen wel álles proberen om weer op mijn pootjes terecht te komen. En het was fantastisch. Ik was in één klap uit die apocaliptische sfeer weg!!

Dat schuif je toch, opium...???
Niet alleen. In die tijd werd het ook... eh... *intraveneus* gebruikt. Ik heb 't leren kennen als een heilzaam middel.

Je had het ook van je huisarts kunnen krijgen, bij wijze van spreken!!
Ik ben er mee begonnen om de nare effecten van LSD teniet te doen.

Toen tekende je wel al een hele tijd?
Nee hoor. Ik ben eigenlijk pas echt begonnen in de Leidse commune. Er was een jongen die mij nog van vroeger kende. Hij had 'ns een keer tekeningen van mij gezien die ik thuis had gemaakt. Na de Mulo wilden mijn ouders natuurlijk dat ik wat ging doen. Ik heb twee maanden op de Vrije Academie in Den Haag rondgelopen, maar dat was zo'n pointless gedoe. Je kreeg daar geen les, je kon zelf bepaalde lokalen in en uit lopen. Daar had je natuurlijk wel een zekere discipline voor nodig, en ook een visie op wat je ging doen. Maar ik begreep, zeker toen, helemaal niets van kunst. Wat is nou kunst? Ik vind het alleen maar leuk om mooie tekeningen te maken en goed te tekenen. Maar dat was dáár geen kunst! Als je dingen zag die leraren maakten, zoiets als een halve koe en dan een stippellijn dwars door het veld, met 'n oranje grasveld en 'n paarse hemel met een paar infantiele krassen door die hemel! Allemaal moeilijk doen voor het kunstzinnige effect! Dat maakte mij allemaal erg verward. Dus daar ben ik opgehouden. Ik zat alleen nog maar met een vriend in lege lokalen jointjes te roken. Ik zat daar trouwens voornamelijk om mijn ouders het idee te geven dat ik wat deed. Ik heb ook nog een keer toelatingsexamen gedaan voor de Rietveld, maar daar werd ik afgewezen.

Tekenen

Tekende je toen wel al strips?
Ik was meer op zoek naar een vorm. Ik had wel al een bepaalde stijl gevonden. Het was een stijl waarin je alles omkaderde, ook de schaduwen. Het was toen een hele moderne tekentechniek, die veel in reclametekeningen werd gebruikt. Ook Guy Peellaerd, de tekenaar van 'Pravda' werkte in die stijl. Maar je ziet het nu nooit meer. De volgende invloed was Crumb. Het eerste wat ik van hem heb gezien was de hoes van die Janis Joplin-plaat, 'Cheap Thrills'. Die hoes vond ik ontzettend mooi. Ook het werk van Rick Griffin, waardoor ik weer later beïnvloed ben, heb ik het eerst op lp-hoezen gezien. Die Zap-artiesten heb ik dus het eerst leren kennen via hoezen! In de commune wist iemand dat ik wel goed kon tekenen en bij ons werd de 'Living Guide to

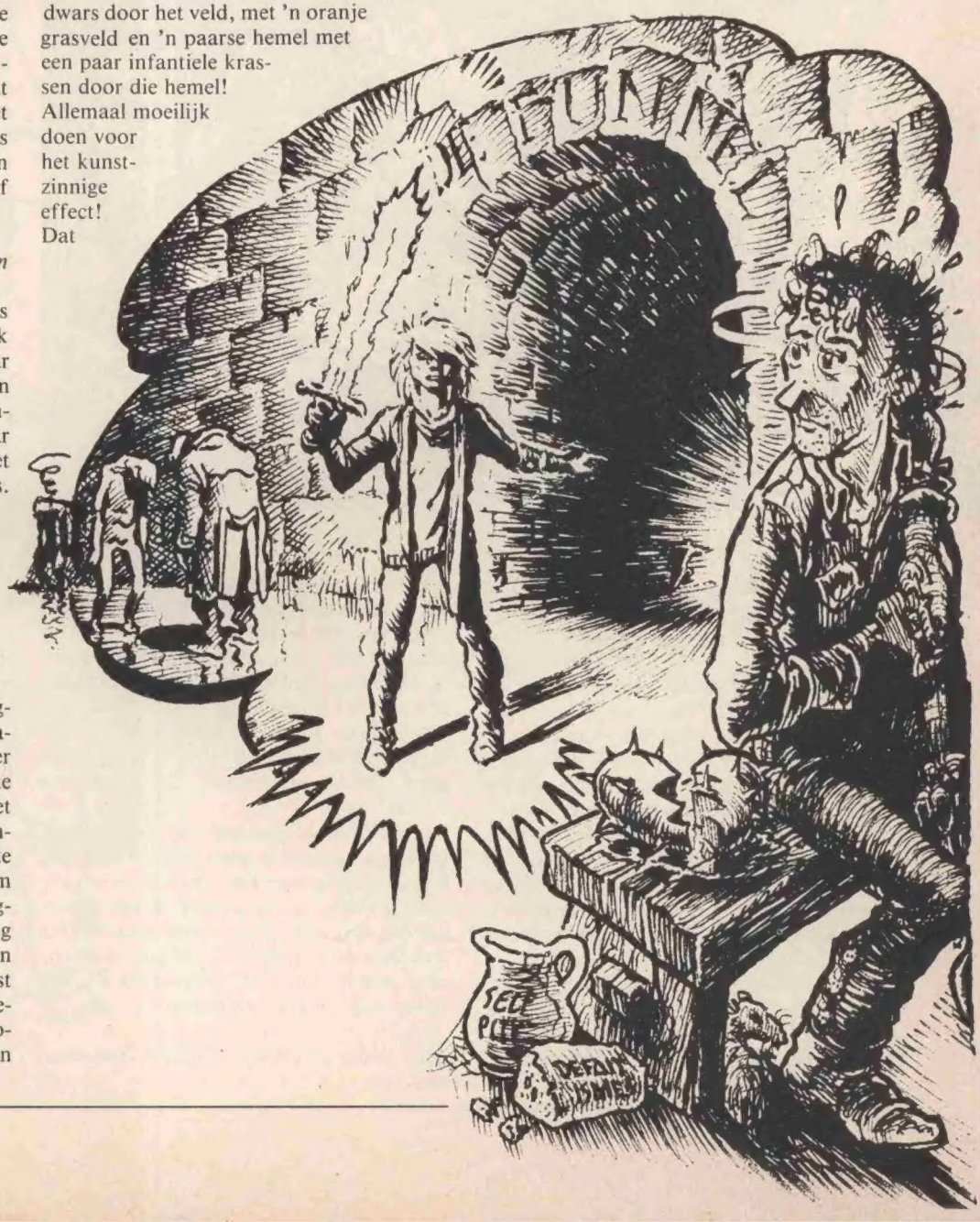

De Sirenen. Tekening verschenen in 'Odysseus', een schoolradio-produktie met Willem de Ridder

Amsterdam' gestencild, een gidsje dat de head-schop uitgaf. Daar heb ik toen een omslag voor getekend, een beetje in de cheap-thrills-stijl. Willem de Ridder heeft toen dat werk van mij gezien en hij was net bezig met een strip-nummer van 'Aloha'. Hij vroeg of ik mee wilde werken, maar ik heb er niet op gereageerd. Ik was veel te veel met andere dingen bezig en ik was er helemaal niet zeker van of ik zoiets wel kon. Mijn afwijzing bij de Rietveld speelde daarbij ook wel een rol.
Daarna heb ik de omslag getekend voor het Stones-songbook, dat door de commune uitgegeven werd. Hoelang ik daar niet over gedaan heb! Ik heb wel twee maanden als een monnik zitten zwoegen. Detail voor detail. Hééél lang heb ik er over gedaan, maar het was meteen een groot succes. Aanvankelijk was de tekening alleen in rood en blauw. Later heeft Joost Swarte de fullcolor inkleuring gedaan, en heb ik er ook een achterkant bijgemaakt. Joost had die eerste versie gezien en hij schreef mij dat hij het een waar meesterwerk vond en of ik soms wilde meewerken aan 'Modern Papier'.
Het is allemaal erg soepel voor mij gegaan. De enige keer dat ik gesolliciteerd heb was bij Muziekexpress. Daar heb ik twee jaar achterkanten voor getekend. Ik heb eigenlijk één keer een keuze moeten maken. Dat was toen mijn vader zei: 'Je gaat werken, of je gaat het huis uit!' Toen ben ik nog dezelfde dag het huis uit gegaan!

Hoe kwam je eigenlijk bij die commune terecht?

Je moet je geen idealistische commune voorstellen. Het was daar echt een losgeslagen zooitje. We hadden een groot kraakpand. Een van de eerste kraakpanden die er überhaupt in Nederland waren. Leiden was een van de gemeenten waar voor het eerst op grote schaal gekraakt werd.
De commune was begonnen door een aantal radikaal linkse studenten, maar tegen de tijd dat ik erin kwam was het meer een druggebruikershuis. We aten wel vaak gezamenlijk, maar verder ging iedereen zijn eigen gang. We gingen wel eens samen 's nachts naar het strand, om te trippen. Ik heb daar idiote dingen meegemaakt, dingen die op bittere, maar ook ietwat lachwekkende wijze illustreren hoe die tijd van peace en love in z'n werk ging. Op dat strand heb ik een keer meegemaakt, toen ik me helemaal niet lekker voelde, dat mijn vriendin ingepalmd werd door een andere jongen. Het was in die tijd ook mode om elkaar urenlang aan te staren. Zelfs als je elkaar op de trap tegenkwam, al moest je nog zo nodig poepen, dan moest je elkaar eerst aankijken (kijkt me een beetje eng aan met wijd opengesperde ogen. H.F.) en dan mocht je pas verder. Belachelijk was 't!! Ik leerde op een gegeven moment om maar gewoon tússen je ogen te kijken, naar het neusbeentje. Daar bleef ik dan naar kijken, en dan te bedenken dat het de bedoeling was om helemaal in elkaar over te vloeien! Ik heb ook wel meegemaakt dat mijn vriendin met acht jongens lag te vrijen onder het mom het van 'liefde'. En op hetzelfde moment zat er in de hoek van de kamer een jongen knarsetandend te flippen, een jongen die echt helemaal gek werd omdat hij teveel LSD had geslikt. En niemand bemoeide zich dan met hem! En dat was dan de 'Love' weetjewel!!! Op het strand van Katwijk heb ik een keer meegemaakt dat er zo'n menselijke liefdesberg ontstond, zo'n berg waarin iedereen over elkaar heen viel en elkaar omhelsde. Ik lag helemaal onderop met mijn gezicht in het zand en probeerde uit alle macht om niet te stikken. Ik kreeg allemaal zand in mijn mond. Nou kan ik er om lachen, maar toen was het afschuwelijk. Ik vind dit hele typerende anecdotes over hoe het toen ging.

Dylan

Was zo'n project als die songbooks iets gezamenlijks?
Ja, dat moest de poen opleveren. Je zat uit ten treure platen te draaien en steeds moest je de naald weer terugzetten als je de tekst niet goed verstaan had. Al die platen die ik toen op die manier afgeluisterd heb kan ik nog steeds niet horen. Ik moest er dan illustraties bij maken.
We handelden ook in witte platen. De eerste plaat was een dubbel-elpee van Dylan met wat later de 'basement tapes' is gaan heten. Dylan was toen echt een held, dat weet je toch ook nog wel. Je kan het niet meer aan jongere mensen uit leggen. Vreemd en treurig eigenlijk.
Ik begrijp 't wel. Ze moeten natuurlijk één iemand hebben die ze onvoorwaardelijk

T-shirt-ontwerp voor Savage-shirts in Amsterdam. 'Een voorspelling, dat brandende stadswapen in verband met de eventuele ontwrichting van het Wyers-complex?'

Vul de vakjes met de stipjes.
Oplossing in het volgende nummer.

PUZZEL PRET MET PONTIAC

kunnen wegwerpen als zijnde een overleefd instituut. Maar in de tijd van 'Blonde on Blonde', toen hij dat spin-achtige haar had met die zonnebril, toen was hij écht iemand. Voor mij en vele anderen was hij een verschrikkelijk belangrijk symbool. Die teksten van hem waren ook niet mis!

Die gebruik je ook regelmatig...
Vooral vroeger. Ik denk niet dat ik dat nu nog zou doen, omdat ik weet dat dat maar een beperkte groep mensen aanspreekt. Ik wil zeker niet alleen voor leeftijdsgenoten blijven tekenen, ik wil juist graag de nieuwe freaks aanspreken. Ik ben blij dat ik als een van de weinige dertigers door bijvoorbeeld punks gewaardeerd wordt. Want dat is tot mijn blijdschap zo. Ik zou het erg vinden en ook niet terecht als het niet zo was, want ik ben in mijn werk al heel lang bezig met de dingen waar zij zich ook druk om maken. Die *Apocalypso* tekening bijvoorbeeld, die van 'Oh darling, save the last dance for me'. Toen ik die tekening maakte kreeg ik van mensen uit mijn omgeving commentaren als: 'Daar heb je die zwartgallige pessimist weer' en 'Hoe kom je nu er nu bij dat de wereld aan een zijden draadje hangt?' Maar nu denken een heleboel mensen zo, nu hebben bij wijze van spreken kleutertjes het erover! Maar toen werd ik echt van overdreven paranoia beschuldigd, terwijl nu iedereen weet dat de lucht, de zee, de aarde totaal verkankerd is! Het is op de wereld allemaal nog nooit zo macaber geweest!

Echt vrolijke strips heb je eigenlijk nog nooit gemaakt...
Nauwelijks nee. Bij 'Tante Leny' heb ik ook vaak tegen andere tekenaars zitten zeggen dat de inhoud veel belangrijker is dan de vorm. Bijna al die tekenaars waren en zijn gepreöccupeerd met de vorm. Ze kunnen heel enthousiast zijn over de lijnvoering van Carl Barks en urenlang praten over de Klare Lijn, maar ik vind het allemaal van zo'n secundair belang. Het gaat mij erom waaróver je het kan hebben in strips. En dat vond ik wel bij Zap-comics terug. Je kan daar schamper om lachen en zeggen 'alsof je met geëngageerde strips een deuk maakt'. Maar toch moet je het niet onderschatten. Er zijn strips die hun weg blijven vinden. Er zijn altijd weer nieuwe mensen die ze lezen en ze kunnen een belangrijke invloed hebben op hun denkwereld.

In Amerika waren de underground tekenaars vaak veel meer geëngageerd bezig dan in Nederland. Joost Swarte heeft in het begin wel wat geëngageerde strips gemaakt...

Romantische schets, 1981

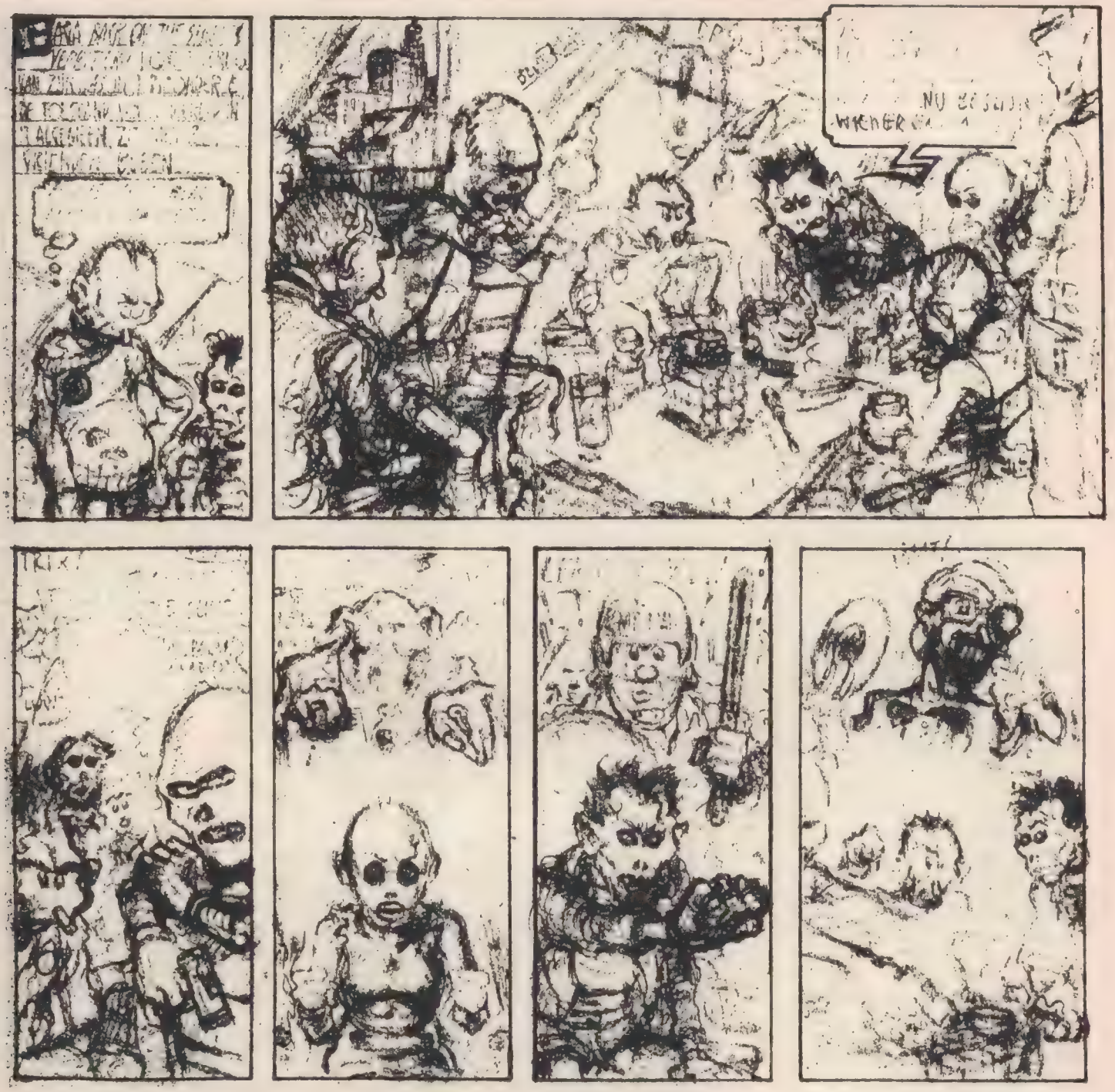

Schetsen voor 'Gaga en Gogo' uit Talent nr. 7

Maar bij hem heeft de vorm uiteindelijk de overhand gekregen. Evert Geradts heeft een aantal heel belangrijke verhalen gemaakt. Dat verhaal over pedofilie bijvoorbeeld, vind ik misschien wel z'n beste verhaal. Het is zó'n intens verhaal over zó'n moeilijk liggend onderwerp.
Het is op een heel goeie manier aangepakt. Ik vind dat er zoveel macabere en ernstige dingen aan de gang zijn in de wereld, dat ik het een beetje decadent vind om te ontsnappen. Er is wel wat te zeggen voor entertainment, maar ik kan het niet.

Maar je kiest toch wel voor een bepaalde vorm. Jouw vorm en inhoud zijn ook één, je tekent realistisch, je hebt een sobere, zwarte manier van tekenen...
Dat hoor ik heel vaak. Ik houd van een pagina of tekening die echt volume heeft, die solide is. Door het gebruik van veel zwart, van schaduwen enzo krijgt de pagina echt gewicht. Ik zou zelf geen klare lijn tekening kunnen maken, een tekening die wit en leeg is. Dat kan heel mooi zijn bij andere tekenaars maar ik wil een pagina echt zwaarte geven. Ik houd erg van zwart-wit werk.

Maar in kleur maak je ook heel mooie dingen. Er is een tekening die me nog steeds erg aanspreekt, dat is die omslag van 'Tante Leny nr. 24'. De tekening van die jongen die in de trein-coupé zit en naar buiten staart naar een fantastische zonsondergang terwijl de mensen om hem heen niets zien... Die heb je met rasters ingekleurd, hè...
Dat is op een heel grappige manier gegaan. Bij die Tante Leny tentoonstelling van de Rotterdamse kunststichting werden voor de ramen enorme fotografische blow-ups gehangen van voorkanten. Die blow-up was echt iets van drie meter hoog. De blow-up hiervan heb ik aan een vriend gegeven en die hebben we samen ingekleurd. Ik doopte watjes in ecoline en we hebben zo de kleuren opgebracht omdat het zo'n groot oppervlak was. Die tekening hing bij die vriend van mij in de commune in Leiden. Evert Geradts heeft er daarna een kleurenfoto van gemaakt en aan de hand van die kleurenfoto heeft Evert die kleurscheidingen gemaakt... Hij heeft het echt exact gedaan.

Het is heel mooi gedaan. Er zitten ook een soort verlopen in en dat lijkt me moeilijk...
Dat doe je met een hard gum, het is niet zo moeilijk. Het goeie hiervan is dat hij de originele kleuren zo goed benadert heeft. Hij is alleen vergeten de ogen wit te laten.

Als je veel met de trein reist, bijvoorbeeld in de herfst tegen de avond, dan zijn er vaak prachtige luchten en dan zit iedereen in z'n krantje te lezen en dan moest ik vaak aan deze tekening denken...
Dit is een tekening die de meeste indruk heeft gemaakt op veel mensen, omdat ze het zo goed herkennen. Ik weet nog dat ik een keer door Amsterdam liep, voordat ik die tekening had gemaakt en dat de hemel zó roze was dat er een weerschijn op alles was, alles had een roze tint! En toen kwam ik een Amerikaans meisje tegen, dat ik goed kende, en we waren allebei helemaal verbaasd, zoiets hadden we nog nooit meegemaakt... En iedereen fietste gewoon door!! Dat vond ik zoiets absurds, ik had gedacht dat iedereen nou wel eens zou stil staan!

Je hebt het nog een keer gebruikt in een strip...
Ja, op die dubbele pagina, 'Het is een mooie dag vandaag...' Jaaa, ik houd ontzettend van treinen, de romantiek van treinen heeft me heel mijn leven al in zijn ban. In vrijwel elke droom die ik heb zit ik in de trein. En ze zitten altijd vol met overduidelijke symbolen. Dat ik geen kaartje heb of dat ik een trein mis of in de verkeerde trein kom of treinen die zich splitsen.

Heb je ook nog leuke dromen over treinen...?
Nou ja, de term 'leuk' vind ik niet zo van toepassing op dromen, maar het zijn niet persé nachtmerries... Dromen zijn altijd weird, verward, surreëel. Leuk is het woord niet, maar angstaanjagend zijn ook niet. Mijn nachtmerries spelen zich meestal op de zeebodem af of in tunnels. Claustrofobische dromen. Ik denk dat dat iets te maken heeft met het feit dat ik de hele dag bezig geweest ben om uit mijn moeder geperst te worden. Ik heb een vrij regelmatig terugkerende nachtmerrie dat ik door een muur heen moet om ergens uit weg te komen. Ik kom terecht in een steeds nauwer toelopende tunnel en dan zit ik op een gegeven moment vast, ik kan niet voor of achteruit. Gruwelijk is dat.

HET IS STUKA!
HOU EFFE VOOR ME VAST!!
HÉ! STUKA!!!? WANNEE-.....
ALLE WAGENS VAN MIJN KLANTEN!! VOLGEKALKT! ALLE WAGENS! MET ROODE VERF! HAKENKRUISEN DOODSKOPPEN! DOOR ZON SMERIGE PUNKER! ALS IK ZON STEKELVARKEN ZIE STHOP IK HEM
ME MOOIE LAK!#@
DOE DAN WAT KEREL, MAAR BETAAL IK BELASTING VOOR!!
VLUG GAGA!! HIERHEEN!!

Twee pagina's van de intro-strip voor 'Pontiax Greatest Hits?'

Autobiografisch bezig zijn

Je bent een van de weinige Nederlandse tekenaars die autobiografisch bezig is...
Ik ben volkomen argeloos zo autobiografisch begonnen. Ik wist helemaal niet dat ik zo extrovert bezig was. Andere mensen zeiden later dat ik 'zo verschrikkelijk met mijn vuile was liep te leuren!!!'.
Elke keer als ik een strip moet maken en er is geen duidelijk verhaal voorradig, en ik ben op een of andere manier erg betrokken bij bepaalde emotionele ontwikkelingen in mijn leven, zoals toen Rita van mij naar Marc Smeets overging, waar ik helemaal kapot van was, toen kon ik op dat moment niets anders doen dan daarover te tekenen. Ik kan dan alleen dingen tekenen die me heel na staan. In de muziek wordt het heel gewoon gevonden. Daar kan je de blues zingen tot en met. Hetzelfde geldt voor literatuur. Iedereen vindt dat prachtig. Maar als je het met tekeningen doet, dan krijg je een heleboel mensen tegen je. Nederlanders zijn daar erg sterk in, die vinden dat je je niet mag aanstellen, dat je de vuile was moet binnen houden. Ik weet dat er mensen zijn die om mij lopen te gniffelen, die mij maar een belachelijke zeurpiet vinden. Maar ik weet ook dat er mensen zijn die het prachtig vinden, die beweren mij heel intens te kennen, maar die ik nog nooit heb gezien.

Crumb kreeg ook het verwijt dat hij teveel over zichzelf tekende. Dat accepteerden een heleboel mensen niet. Hij moest maar weer eens wat leuks tekenen...

Maar we zitten toch ook in een kultuur waar er alles aan wordt gedaan om alles wat vreemd en moeilijk is, weg te schminken. Alle gehandicapten en mismaakte mensen, alles wat met dood en verderf te maken heeft, zit weggestopt in de daarvoor bestemde instituten. En als je een strip maakt over je eigen intieme gevoelens, die niet altijd even betamelijk of stoer of volwassen zijn, dan word je dat door een aantal mensen bijzonder kwalijk genomen. Maar de wereld is één grote zweer die wel eens een keer mag openbarsten! En die

paar kleine zweertjes die in mijn strips openbarsten...

Rita was heel belangrijk voor je. Ze trad veel op in je eigen strip... Maar het is nu afgelopen...
Ik kon haar in bepaalde dingen niet meer navolgen. Ze ging steeds meer mediteren, ze werd een volgelinge van Sai Baba en ze gelooft nu heilig in de komst van de Maitreya. Nadat zij definitief was afgekickt is ze zich erg gaan verdiepen in spirituele boekwerken. En op een gegeven moment was het alleen nog maar mediteren. We woonden toen in Ermelo en we hadden twee huisjes naast elkaar. Zij woonde in het ene en ik in het andere. Mijn huisje was een echte wereldse puinhoop, met seks en drugs en rock en roll plaatjes aan de muur. Bij haar was het allemaal devoot met Indiase boedhaplaatjes. Op het laatste ben ik zelfs nog met haar meegegaan om overal briefjes in de bus te gooien over de komst van de Maitreya!

Maar jij geloofde er helemaal niet in?
Nou ja, ik ben principiëel lichtgelovig. Ik wil openstaan voor de meest vreemde informatie. Ik wil alles in overweging nemen. Ik betreur mensen die alles wat irrationeel is verwerpen. Dat soort mensen hebben een saaie en benauwde levensvisie. Dus ik stond ook wel voor die Maitreya open. Ook natuurlijk omdat ik haar niet kwijt wilde raken. Ik ben ook nog met drinken en hashish roken gestopt en ik ben mijn huis, toen zij naar Engeland was, gaan opruimen en wit schilderen. Ik had er een soort witte tempel van gemaakt. Ik ben ook gaan mediteren, wat trouwens erg goed lukte en waardoor ik een erg vredige staat bereikte. Maar het mocht allemaal niet baten, ze wou gewoon alleen verder. Maar dit moet je allemaal niet te breed uit meten.

Misschien heb je gelijk. Maar ze komt wel veel voor in je strips, dus...
Jawel, maar minder dan de meeste mensen denken. De mensen denken dat elk blond meisje Rita betreft. Ik kan het ook niet helpen dat mijn ideaalbeeld van een mooi meisje er zo uit ziet. En de verschijning van Rita kwam zeer exact overeen met mijn ideaalbeeld. Dus is het logisch dat als ik tekeningen maak van mooie meisjes dat ze dan erg op Rita lijken. Ook omdat ik zeven jaar lang haar lichaam van nabij meemaakte. Het meisje in het verhaal 'De Censuur en de Bliep' is bijvoorbeeld totaal Rita niet. In een bepaalde scène in het verhaal speelt ze, onder een andere naam, wel mee. En in één aflevering komt ze letterlijk voor. In die 'mexicanwind'-aflevering over Carlos Castaneda, waar je mij ziet zitten tekenen. Daar zie je op de achtergrond Rita in bed liggen, die voorleest uit Castenada. Dat verhaal is letterlijk zo ontstaan.
Het hele St. Vitusveen-verhaal was een experiment in vrije associatie. Dus van plaatje naar plaatje werken en dan steeds proberen de grenzen te vinden of die zelfs te overschrijden. Bij het hoofdstuk 'Mexicanwind' zat Rita steeds voor te lezen, zo van 'moet je nou eens horen'. En door al die interessante en merkwaardige dingen die ze vertelde is die aflevering ontstaan. Het meisje uit dat verhaal komt op een gegeven moment bij een dijkje en dan zegt ze 'Huh, waar ben ik', en op het plaatje ernaast zie je mij tekenen met Rita op de achtergrond en daaronder staat in een soort code met twee pijltjes: zij is niet zij. Daar heb ik duidelijk willen maken dat Rita niet dat meisje was.

Er is op een gegeven moment in Tante Leny een soort persiflage op je werk gepubliceerd, met teksten als 'Sorry lieve lezer mijn spuit was verstopt'. Als je autobiografisch werk stel je je heel kwetsbaar op...
Dit soort reacties heeft me wel aangegrepen. Ik heb daardoor ook heel lang met het idee rond gelopen dat ik het niet meer zou doen. Omdat ik hoorde dat ik altijd verschrikkelijk zwartgallig gevonden werd, heb ik toen gepoogd een wat vrolijker 'zwart-neus' stripje te maken. Ik heb altijd erg gehouden van strips met van die zwartneusjes zoals bij Carl Barks. Onder het motto 'Bring back the blacknosed-boys' ben ik Gaga en Gogo begonnen. Maar het is natuurlijk toch weer ernstig geworden. Een van de verhalen van Gaga en Gogo waar ik nog het meest achtersta is dat verhaal met die Elf en die bommen. Het is heel coherent geworden...

Een van die punks zegt over de uitspraken van die Elf: 'Hippieonzin!' Wat die Elf zegt, denk jij dat?
Ook ja. Maar ik ben ook in zekere zin die onverdraagzame punkduivel. En ik ben

Voorkant omslag van het deze winter te verschijnen 'Pontiax Greatest Hits?'

ook Gaga die verward is en het allemaal niet meer precies weet. Hij wil aan de ene kant zijn emoties en zijn woede volgen, maar aan de andere kant is hij wel weer snel geïmponeerd door zo'n Elf. Maar in zekere zin ben je iedereen in zo'n strip.

Toen ik dat verhaal las had ik sterk het gevoel dat de 'hippie' in je, wil waarschuwen voor geweld, voor door te slaan naar de andere kant van 'peace, love and understanding...
Dat verschijnsel heeft me sterk bezig gehouden. Het gaat me toch aan mijn hart als ik zie dat mensen van de huidige generatie *alles* van de jaren zestig over boord willen zetten. Het is de baby met het badwater weggooien, Want wat er op die manier overblijft is een verschrikkelijk intolerante, primitief reagerende beweging. Zoiets leidt helemaal nergens toe. Alleen tot dom, blind geweld. En dat kan alleen maar averechtse effecten hebben. Daarom heb ik die strip gemaakt. Hij heeft wel degelijk effect gehad. Ik heb mensen gesproken die zich verschanst hadden in kraakpanden en die zich voorbereid hadden op een keiharde confrontatie met het staatsgeweld. Mensen daarvan hebben die strip gelezen en sommigen zijn zich gaan afvragen of het allemaal wel zo slim was waar ze mee bezig waren. Van alle verhalen vind ik dit een van mijn meest zinnige, meest waardevolle verhalen.

Het boek

Wat vind je achteraf gezien van 'The Amsterdam Connection'?
Nog steeds wel mooi. Men vond het een van de beste weergaven van dope en verslaving, een zeer adequaat verslag van binnenuit.

Is dope nog steeds belangrijk voor je?
Vind je het raadzaam om het daar over te hebben? Ik laat het liever een beetje in het midden. Ik ben een tijd clean geweest. En ik wil nu eindelijk wel eens van dat dope-image af. Dat image is lang niet altijd goed voor me geweest. Het achtervolgt me en het zal me nog wel lang achtervolgen. God geve dat ik er nog eens van afkom. Het is voor mij heel moeilijk om ervan af te blijven, mede door dat image. Laten we het liever over mijn boek hebben!

Ja, dat legendarische boek! Hoe staat het daar mee?
Ik word al jarenlang door boekhandelaren en fans aangeklampt of dat boek van mij nu eens gaat verschijnen. Ik heb nu eindelijk een formule bedacht waardoor het niet een verzameling los werk wordt, maar waardoor het geheel als één verhaal te lezen is. Ik heb er een introducerende strip voor gemaakt, waarin Gaga en Gigi verveeld door de stad lopen. Gaga moet die avond optreden met een punk-bandje, hij loopt nog een songtekst te bedenken en opeens komt een heel heftige punkvriend van hen langs rennen, die achterna wordt gezeten. Hij gooit een plastictasje in handen van Gaga en die jongen verdwijnt snel in de metro. Gaga kijkt in dat tasje en er zitten spuitbussen in, een revolver, spuiten enzovoort. Gigi en Gaga klimmen snel een gebouw binnen om aan de smerissen te ontsnappen. Dat gebouw blijkt een museum te zijn en daar is dus een expositie van mijn werk aan de gang. Er ligt ook een stapel catalogi van de tentoonstelling, Gigi pakt er een op en dat is dan meteen de titel pagina van het boek.
Die verzamelde werken zijn heel moeilijk voor mij geweest. Als ik nou gewoon entertainment strips had gemaakt was het geen punt geweest, maar ze zijn allemaal zo nauw verweven met mijn eigen leven... Ik moet toch allemaal weer eens oud zeer de revue laten passeren... Daar heb ik het moeilijk mee. Ik heb diverse momenten gehad waarop ik dacht: 'Ik moet dat boek niet doen!' Maar andere mensen zeiden dan weer dat het verschrikkelijk stom zou zijn als ik het niet zou doen, dat het zonde zou zijn om al dat werk dat zo verspreid gepubliceerd is niet bij elkaar te brengen... En voor dat soort argumenten zwichtte ik dan weer. Maar toch komt er steeds weer wat tussen. De omslag met kleurscheidingen is al jaren klaar. Daarop zie je me aan het einde der tijden voor de troon van God staan, met Rita naast me, met een zwangere buik. Ik dacht dat dat toen nog 'im frage' was. Achter me zie je mijn demonen, mijn grote 'zonden': seks, drugs en rock en roll! Het boek komt deze zomer absoluut klaar. Het zal nog een aantal weken hard door werken worden, maar de eerste helft is al klaar. Als het geheel klaar is kan ik eindelijk verder met nieuwe dingen, kan ik met een schone lei beginnen. Ik heb 't idee dat ik tot nu toe alleen, als een spons heb opgezogen en nu is de tijd gekomen om het hem leeg te knijpen! Ik heb 't idee dat het nu pas goed gaat beginnen. Ik heb ook geen zin meer om tussen mijn eigen werk door nog opdrachten te gaan doen. De omslag voor Stripschrift is het laatste!

DE CENSUUR EN DE ... BLIEP...
DEEL 6
WAT IS ER GEBEURD?
VIESPEUKEN
PETER PONTIAC
WAT ER GEBEURD IS WEET IK NIET, MAAR 'T IS NIET ERG SLIM OM IN JOUW TOESTAND ZOMAAR HIER OP STRAAT TE GAAN LIGGEN - JE LIJKT WEL MAF!

DAAR HEEFT TOCH ELKE VROUW LAST VAN?
GODVERDOMME!
POLITIE! WEGWEZEN..!
HÉ!
IDIOOT!
SMEER 'M LIEVER VOOR DIE VALSE BLOEDHOND!
'T SPEL IS UIT, DOEM! JE GORE GEDRAGINGEN ZIJN ST. VITUSVEEN AL LANG 'N DOORN IN 'T OOG! BEWEEG JE NIET OF JE LEERT DE STOPKOGEL KENNEN!
DENK TOCH OM UW PROSTAATKANKER - HERR OBERFELDWEBEL!

MET PERMISSIE – BRIGADIER, MAAR U ZEI TOCH NIET: "STOPKOGEL"?
HÉ, ZEG, ONBESCHOFT BEN JE WEL! WIE BEN JE EIGENLIJK? HÉ?
PANG
JESUS! ZE SCHIETEN!
TAK
!

WAT-?
WAT GEBEURT ER NOU WEER?
GELOOF JE IN ENGELBEWAARDERS?
NOU JA, LAAT MAAR... HIER Z'IJN WE IN IEDER GEVAL VEILIG!
WOON JIJ HIER..?
JA, EN JIJ KUNT BIJ ME KOMEN WONEN- ALS JE DAT WIL...
MAAR IK MEN JE HELEMAAL NIET... EN—
IK BEN DE WALGELIJKSTE STRIPTEKENAAR VAN NEDERLAND EN DE PLAATSELIJKE PSYCHOPAAT! AANGENAAM.?

Stripschrift

Oude nummers

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar voor de oorspronkelijke prijs. Bestellingen kunt u richten aan:

Adm. Stripschrift
Antwoordnummer 420
3700 VB Zeist

Na overmaking van het totaalbedrag aan Stripschriften plus *f*2,50 porto- en administratiekosten op gironummer 209948 tnv. 'Stripschrift', Zeist, wordt het bestelde u thuis gezonden.

18 (*f*2,25): Vijftig jaar Bruintje Beer met een herdruk van *Bruintje Beer verdwaald*, Walt Disney studio's (tekenfilm).
19 (*f*2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14.
20 (*f*2,25): Prins Valiant door Harold Foster met een herdruk van aanval op de Neveleilanden, Thé Thong Khing.
38½ (*f*1,50): Het pikante Lucky Luke verhaal Luke se défoule op posterformaat.
57/58 (*f*3,75): Erg veel over Marten Toonder met name zijn jeugdwerk (Thijs IJs); Buck Danny en dus ook Victor Hubinon; Daan Jippes **2 voor t)** Richard Corben met een gruwelijke herdruk.
65 plus (*f*2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.
66 (*f*2,25): Interview Franquin, Guust Flater, The Spirit van Wil Eisner, Dick Matena (over de Macaroni's); De wonderen van Mu.
67 (*f*2,25): Nader tot Kuifje 3 over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met Bollie en Billie en De Sliert en een bibliografie; De Wonderen van Mu
68/69 (*f*3,75): Marten Toonder-story Tom Poes en de schoonschijners Akim en Tarzan-pulpuitgaven; De Wonderen van Mu.
70 (*f*2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijners.
74 (*f*2,95): Zuiptor, Uco Egmond, Raymond Macherot (Chlorophyl, Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; profesor Pi...
75/76 (*f*4,25): Peter O'Donnell, Modesty Blaise; Willy Lohmann, Kraaienhove persiflage...
77 (*f*2,95): Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clerkx.
78 (*f*2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagendorf Popeye; Modesty Blaise.
79 (*f*2,95): Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar.
80 (*f*2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Piet Wijn...
81/82 (*f*4,25): Special Peyo, Smurfen; Depuis tekenaars; Tillieux en een Felix-herdruk.
83 (*f*2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; Dick Bos reclamestrip Glashard.
85 (*f*2,95): Professoren in het Europese beeldverhaal (Zonnebloem, Barabas Adhemar, Sickbock, Prilwytskofsky, Kalker, Lupardi): Patty Klein. Stripscenario's; Dick Bos...
86 (*f*2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...
87 (*f*2,95): Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoenrubriek Ong-gezien, Tommi Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.
88 (*f*2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor, prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzoon.
89 (*f*2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, Tardi-oorlogsstrip, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.
92 (*f*2,95): Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, en Van Strijd tot strip, Wim van Wieringen.
93 (*f*2,95): herdrukken Pogo, Walt Kelly, Paulus de boskabouter, Toonder's Magister Hocus Pas, Jan Gerhard Toonder: De stripkunst van Marten Toonder. Ongezien: kartoen Yrrah uit VN.
94/95 (*f*3,60): Robbedoes-weekblad... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.
96 (*f*3,25): Jijé-special interview, Pogologie, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda.
97 (*f*3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, interview met Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.
98 (*f*3,25): Strips in de dertiger jaren: Doe Mee, Centsprenten en strips, Tripje, G. Rotman, G. van Raemdonck, Bulletje en Bonestaak en Thijs IJs en Gijsje Goochem.
99 (*f*4,95): Milton Caniff, Wallace Wood interview, Stripkoerier en Gummi.
101 (*f*3,95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Jean-Pierre Dionnet; Blueberry, Pogopersiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman, 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.
102/103 (*f*3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.
104 (*f*3,95): Interview met Joost Swarte door Herman Pieter de Boer, Pogo Herdruk, De eerloze krijg.
105 (*f*3,95): 'Duckman' Carl Barks, herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes; tien jaar Het Stripschap, Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.
106 (*f*4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoorsnede, Pogo, Eric de Noorman.
107/108 (*f*4,95): Kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Rob musical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...
109/110 (*f*4,95): Eppo-special, Henk Kuijpers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op voordelen Strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...
111 (*f*4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenario, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication, Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...
112/113/114 (*f*5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detectivefilms, Eric de Noorman.
115 (*f*4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Eric de Noorman.
116 (*f*4,95): Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.
117/118 (*f*6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.
119 (*f*4,95): Lucky Luke, Morris en Goscinny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt.
120 (*f*4,95): Science Fiction met Leloup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.
121 (*f*4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphandel. De Stripkatalogus.
122/123 (*f*6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.
124 (*f*4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.
125 (*f*4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.
126/127 (*f*6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.
128 (*f*4,95): Guido Crepax en Valentina.
129/130 (*f*6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi.
131 (*f*4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.
132 (*f*4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.
133 (*f*4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquête.
134 (*f*4,95): Beeldverhaal in de oorlog. Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.
135/136 (*f*6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.
137 (*f*4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.
138 (*f*4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.
139/140 (*f*6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.
141 (*f*4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob en Romeo Brown.
142 (*f*4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.
143 (*f*4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14, Del Castillo.
144 (*f*4,95): 1984, Ravian, Stripalbumkopers onderzocht, Prikkebeen.
145 (*f*4,95): Frank Frazetta's Fantastische Wereld. 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip.
146/147 (*f*6,50): Floc'h. Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.
148 (*f*4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.
149 Conan, Wie is dat?, Conan-strip, Romeo Brown, Sam's Strip.
150 Krazy Kat, De dieren van Crumb, Nard'n' Pat, Garfield, De Shtunk, Li'l Abner, Dierenleed, Fat Freddy's Cat, Vlaamse smetjes, Romeo Brown.
151/152 Jan Kordaat, Yves Chaland en de erfenis van Tillieux, Het voorbeeldige leven van Jijé, De Bende van vier.
153 William Vance, Bruno Brazil, Bob Morane, Jerom in Tibet, Kapitein Rob, Chantal Montellier, Vlaamse Frutjes.
154 Belgische strips, Didier Comès, De Rat-cisten een strip van Comès, EC herleeft, Kuifje op de knieën.
155 Victor de la Fuente, Haxtur, Fernando Fernandez, Francisco Ibanez, De Disney films, de toplijsten van 1981.
156 Nieuwe Nederlanders, Paul Teng, Dick Briel, Red Rat, Gezellig en leuk, Prutswerk.
157 Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs, Sterren stralen in Hollywood.
158 Marten Toonder, François Bourgeon, Comicana, Jean-Louis Floc'h, De Zeven van Zeveneken.
159/160 Engelse stripweekbladen, Strip against racism, Crumb's Sketchbook, Stripfiguren vogelvrij?
161 Nieuwe stripbladen, Knudde, Bij de dood van Wallace Wood, Joseph Toutain.
162/163 Robbedoes is ook geen twintig meer, Flip Flink, German: De Guust Flater van de tachtiger jaren, Bercovici, Hislaire en Coss, Morris, Plagiaat en piratendruk.
164 Interview met Harvey Kurtzman, Lijk op de Imijn, Lezers over parodie en plagiaat.
165 (*f*5,25): Interview met Frank Margerin en Raymond Reding. Een analyse van de strips van Cosey.
166 (*f*5,25): Interview met Paul Gillon, schepper van Schipbreuk in de tijd en met Pierre Christin scenarist.

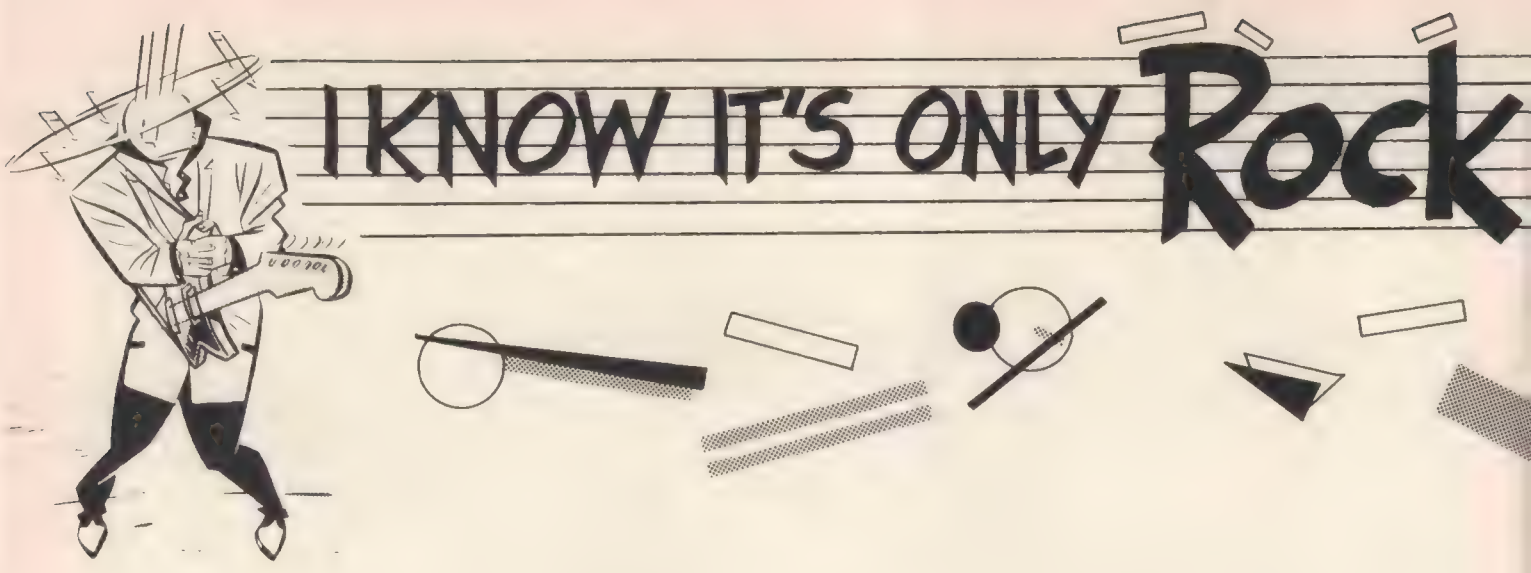

'*I know, it's only rock and roll, but I like it*' schalt uit de luidsprekers van de vermoeide striptekenaar. Hij legt net de laatste hand aan een pagina die de volgende dag bij zijn uitgever moet zijn. Aan de andere kant van de wereld strompelt een vermoeide popster de toerbus in en laat zich wegglijden in de kussens van de achterbank, een stapel comics binnen handbereik.
Een sprookje? Nee, meer de verromantiseerde realiteit. Een van de leden van de Amerikaanse popgroep *The J.Geils band* zei ooit in een interview dat het enige wat hij nog las, comics waren. Op toernee nam hij altijd stapels van die dingen mee, daar comics makkelijker te lezen waren dan boeken.
Ongeveer een jaar geleden zei de Franse tekenaar *Frank Margerin* in een intervieuw met *Stripschrift* dat muziek in zijn leven een heel belangrijke rol speelde. Hij stond op en ging naar bed met muziek. Het is derhalve niet verwonderlijk dat Margerin veel aandacht aan de popmuziek besteedt in zijn strips. En hij is niet de enige. Over deze tekenaars zullen we het in de komende pagina's hebben, over tekenaars die over popmuziek strips maken, maar ook over tekenaars die platenhoezen ontwerpen, over popgroepen die over stripfiguren zingen, overal waar deze twee toch zo verschillende werelden elkaar raken.

De Fransman *Yves Fremion* schrijft in het voorwoord van het eerste *Kador*-album dat *Binet* het idee voor Kador kreeg toen hij op een dag zat te piekeren over de problemen van militaire oefeningen bij het stadje *Larzac,* dat in de om zijn kaas bekende streek *Roquefort* lag, terwijl hij naar een plaat van *The Sex Pistols* luisterde. Die plaat had hij gevonden in de kapel van een kerkje van een naburig dorp, waar hij altijd 's zondags op het orgel speelde. Een kerkje dat beroemd was door zijn punktrouwpartijen. Een kerkje dat trouwens scheef hing omdat er steeds tegen de muren gezeken werd. Toen hij dus aan het luisteren was kreeg hij plotseling de ingeving om een politiek geladen boodschap door te geven aan de massa. Die boodschap hield in dat het volk altijd naar rockmuziek zou blijven luisteren en hoe harder die gespeeld zou worden, des te meer kans er was dat die boodschap verstaan zou worden. Ja, dacht Binet, het volk zou die boodschap begrijpen en instemmen met deze muziek. Het thema van deze sage was geboren: *Rock-fort*, of wel *Harde-Rock* in Binets moedertaal. Toen hoefde hij alleen nog maar een geniaal invalletje te krijgen, alles om te smeden tot een commercieel geheel, en de vrolijke hoofdfiguur

Gotlib en Solé uit Fluide Glacial

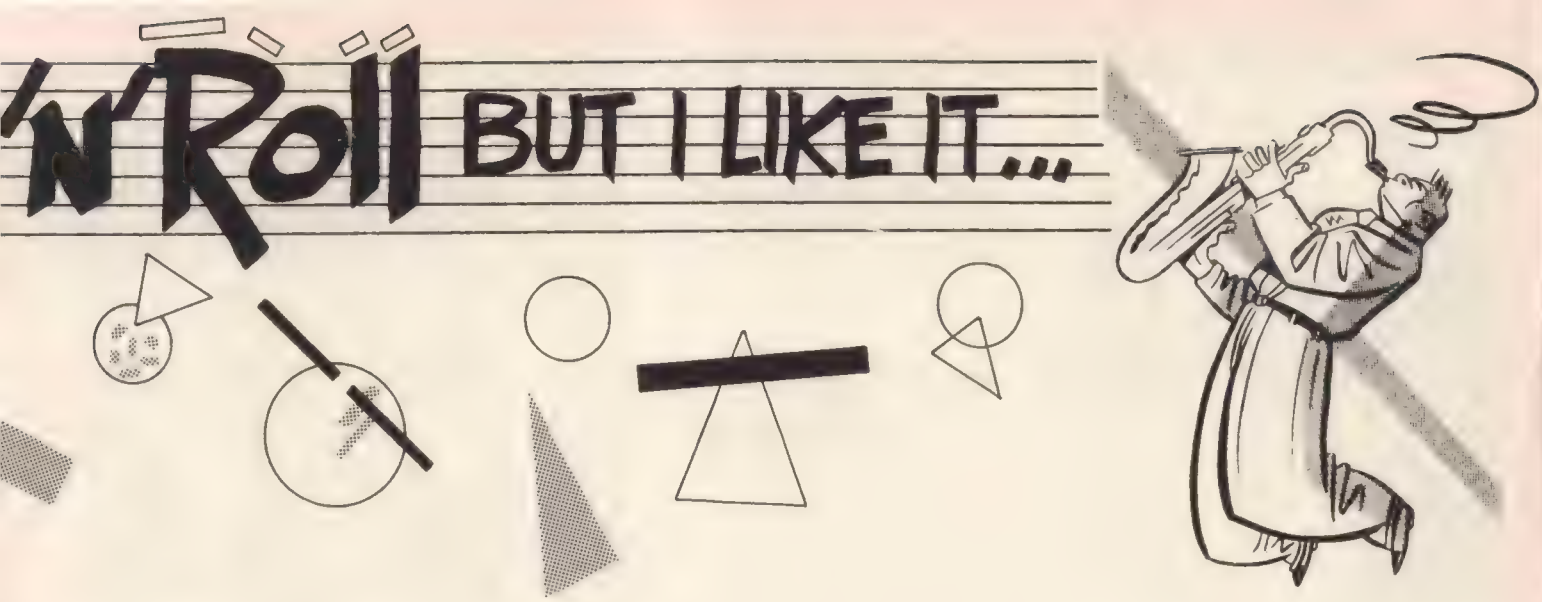

stond er: Kador! Samengevat in een prachtige Franse titel luidde de sage dus: *Rockfort, Kador!*
Hoewel Binet een verwoed muziekliefhebber is, komt dat in zijn strips niet tot uiting. Om er dan door middel van een voorwoord de aandacht op te vestigen, levert hoogstens een aardig voorwoordje op. Nee, leuk wordt het pas als tekenaars over popmuziek strips gaan maken, en dat zijn er nogal wat in Frankrijk.

Gotlib en Co.

Een van de eerste tekenaars die zich in Frankrijk met popmuziekstrips ging bezig houden was *Marcel Gotlib*. Samen met mensen als *Solé* en *Dister* maakte hij jarenlang korte verhaaltjes over popsterren. Deze twee pagina's tellende stripjes, die vaak zeer komisch waren en gegevens over een bepaalde groep of zanger verschaften verschenen in Frankrijk in de bladen *Pilote, Rock et Folk* en *Fluïde Glacial*. Later zijn deze verhalen door uitgeverij *Diamant* gebundeld tot het boek *Pop&Rock&Colegram*.
Uit dezelfde tijd stammen de avonturen van hopman *Hamster Joviaal*. Hopman Hamster, goedwillend maar oliedom, loopt in dit album bladzijde na bladzijde stuk op zijn slaafse liefde voor popmuziek en zijn wulpse fantasie, die in de praktijk gebracht, de lachlust van welpen wekt. Hamster imiteert in dit album sterren als *Ian Anderson, Joe Cocker, Mick Jagger* en *Captain Beefheart*.

Serge Clerc

Een naam die hedentendage niet meer weg te denken is, wanneer je het over popmuziek en strips hebt, is de Fransman *Serge Clerc*. Serge debuteerde in het Franse striptijdschrift *Métal Hurlant* in nummer 15 met twee pagina's uit de serie *Rock City* en tot op de dag van vandaag is hij niet meer afwezig geweest uit dit tijdschrift. De eerste afleveringen van Rock City waren niet van al te beste kwaliteit, maar wat kun je van een beginnend tekenaar (hij was toen rond de twintig jaar) verwachten? Het was de tijd van de opkomst van de punkmuziek en tot die groepen voelde Clerc zich nogal aangetrokken, maar verder dan wat nagetekende foto's kwam hij in die beginjaren niet. Na zo'n jaar of twee begon er wat meer lijn te komen in zijn werk en begon hij, naast wat science fiction-verhalen, ook wat langere popstrips te maken. De songtekst *Riot in celblock nummer 9*, van de groep *Blondie*, wordt in het verhaal *Pin-up Blonde* gekoppeld aan het ontstaan van de groep Blondie. Verder maakte hij verhalen over *The Clash* en *The Cramps*, die met een aantal oudere verhalen en een avontuur van *Phil Perfect* in het album *Rocker!* verschenen, een van de eerste stripalbums met popmuziek als hoofdthema.
Het nummer van Métal Hurlant waarin het verhaal over The Clash stond gepubliceerd had ook een tekening van The Clash op het omslag. Toen the Clash na een optreden in Parijs kennis maakte met Clerc waren zij zeer te spreken over zijn strips. Ze sloegen een behoorlijke hoeveelheid van dat nummer in, die enkele dagen later bij hun optreden in de Amsterdamse Jaap Edenhal verkocht werd. Een prachtig gezicht was dat, al die punks die met het nieuwe nummer van Métal Hurlant in de hand liepen. Dit nummer is mede dankzij deze verkoop het best verkochte nummer van Métal in

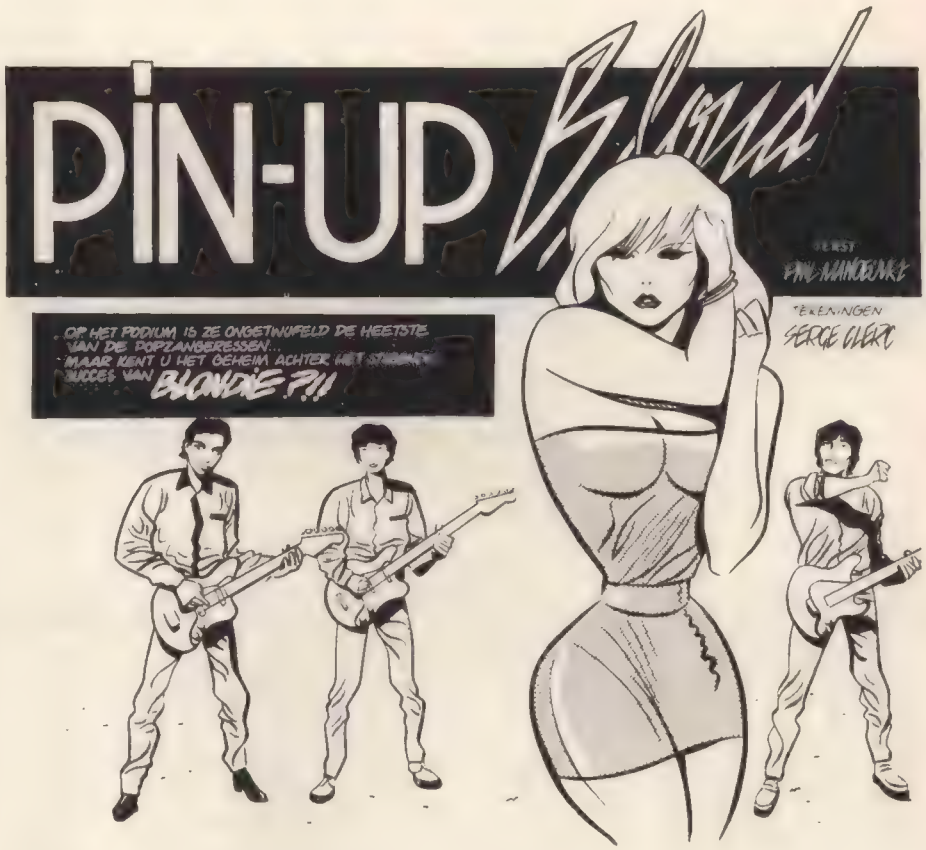
PIN-UP
TEKENINGEN
SERGE CLERC
OP HET PODIUM IS ZE ONGETWIJFELD DE HEETSTE VAN DE POPZANGERESSEN...
MAAR KENT U HET GEHEIM ACHTER HET
SUCCES VAN BLONDIE ?!!

Serge Clerc

Nederland geworden. Langzamerhand ging Serge zich, naast het striptekenwerk, ook bezig houden met het vervaardigen van posters en op muziek geënte illustraties. Muzikanten, in cocktailbars verkerende pin-ups, punkers, disco's, allerlei types kwamen er uit zijn penseel. Deze illustraties werden in het Franse Muziektijdschrift *Rock et Folk* geplaatst. Na publikatie in dit tijdschrift verschenen een aantal van deze illustraties later ook in het Engelse muziektijdschrift *New Musical Express.* Serge Clerc: *'Ja, ik dacht: als Rock et Folk ze kan gebruiken, waarom New Musical Express dan niet. Van alle illustraties maakte ik dus een fotografische afdruk en die zond ik op naar Engeland. Bij publikatie kreeg ik dan netjes een cheque thuisgestuurd, en daar ik ook door Rock et Folk betaald werd, ving ik dus twee vliegen in één klap'.*

In Nederland was het *muziekkrant Oor* die een aantal van deze illustraties publiceerde. Gebruikt Serge Clerc regelmatig, bestaande sterren uit de popwereld voor zijn strips en maakt hij geregeld gebruik van bestaande songteksten, een tekenaar daarentegen die ook veel over popmuziek tekent, maar alleen maar gebruik maakt van fiktieve personages is *Frank Margerin.*

Frank Margerin

Lucien, Ricky, Gillou en Riton zijn een aantal rockers met twee passies: muziek en motoren. Zij maken nu al enige jaren de pagina's van Métal Hurlant onveilig met hun avonturen. (Een interview met hun schepper, Frank Margerin is gepubliceerd in Stripschrift nummer 165).
Van Margerin zijn het afgelopen jaar vier albums in het Nederlands verschenen en het vijfde, *Radio Lucien,* moet omstreeks het verschijnen van deze Stripschrift ook in de winkels liggen.

Dodo & Ben Radis

Ook uit Frankrijk komt het duo *Dodo* en *Ben Radis,* die inmiddels drie albums op de markt hebben met de avonturen van de popgroep *Les Closh.* Dodo is de scenarist en Ben is de tekenaar. Het is een van de weinige stripkoppels waarvan de scenarist een vrouw is.
Dodo's volledige naam is *Dominique Nicolli.* Ze werd op geboren op 23 juli 1955 in *Rabat* op het eiland *Corsica,* Haar vader zat oorspronkelijk in de autohandel en werkte een tijdje met *Johnny Halliday.* Op 16-jarige leeftijd besluit zij van school te

Ben Radis – omslag van het album Coco night met daarop zangeres Agnès Padrille en saxofonist Richard Antex

gaan, richt een popgroepje op, genaamd *Les filles du père Noël* (een mengeling van variete, rythm and blues en funk) en komt in kontakt met *Rémi Bernardi* (Ben Radis) die een scenarist zoekt voor zijn stripverhalen. Het klikt onmiddelijk tussen die twee en vanaf 1980 verschijnen hun verhalen in Métal Hurlant.
Rémi Bernardi werd geboren in een buitenwijk van Parijs op 4 mei 1956. Op veertienjarige leeftijd verlaat hij school en volgt gedurende drie jaar een cursus keramiek. Op zeventienjarige leeftijd neemt hij een jaar tekenles omdat hij vindt dat de strips, die hij vanaf zijn veertiende reeds tekent, tech-

Ben Radis – Les Closh

et des le lendemain...
VAS-Y RIRI AVALE CETTE CONFITURE ELLE EST PUR FRUIT TU VAS EN FAIRE UNE CURE! EST-ELLE BIEN ASSEZ MURE POUR TES GOUTS DE DANDY?!
C'EST LE ROCK ROCK, ROCK ROCK DE LA CONFIOTE
MAMA-MATRE

au même instant...
BON, ALORS QU'EST-CE QU'ON FAIT?...
QUI C'EST QUI VA CHANTER?.. JIM?..
AH ÇA NON ALORS! VAS-Y TOI!.....
ON POURRAIT FAIRE DES CHOEURS... À QUATRE!.....

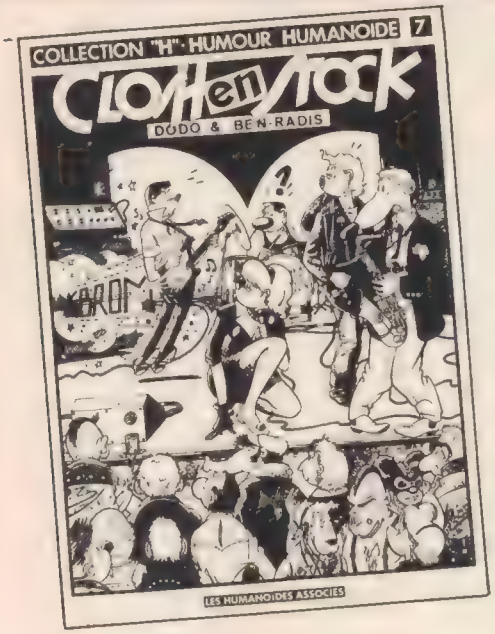

Ben Radis

nisch teveel tekortkomen.
Over hun eerste bezoek aan de kantoren van Métal herinnert *Philippe Manoeuvre*, hoofdredakteur, zich het volgende:
'Op een mooie morgen in 1980 kwamen ze mijn kantoor binnen. Zo maar, ineens. Hem herinner ik me nog als de dag van gisteren: een klein, kribbig mannetje met mooie, cognackleurige handen waarop de eeltplekken van het penseelvasthouden zaten. En dan haar!...Ah!... Hoe moet ik het beschrijven...., die weelderige borstpartij, die de luchtige stof van haar bloesje knarsend deed opzwellen. Ik nam een slok *Jack Daniels* en vroeg met een stem die hees was door teveel sloffen *Luckies;* 'Jij wilt zeker wat tekeningetjes laten zien, schatje?...' Haar lichaam zwelde, toen ze op mijn massief eikenhouten bureau afstevende... Naar de rest mag je raden...' Het zat dus wel goed met Métal en hun strips verschijnen sinds die dag regelmatig in dit tijdschrift.
Al hun verhalen gaan over de in Parijs gesitueerde popgroep Les Closh, waarvan *Agnès Padrille* de zangeres is en *Richard Antex* de saxofoonspeler. In een van deze komische stripverhalen wordt Richard opgebeld door een fotograaf met de vraag of Les Closh model wil staan voor een reklameposter voor een bepaald merk saxofoon. Die poster zou overal in Parijs opgehangen worden en de leden van Les Closh dromen er al van zichzelf meer dan levensgroot in de metro te zien hangen. De groep wordt met sax op de foto gezet en enkele dagen later zou de poster klaar moeten zijn.
Enthousiast gaat Les Closh de straat op om het eindresultaat te aanschouwen, maar bij het zien van de poster slaat ze de schrik om het hart. Ze staan heel krakkemikkig en in zwart-wit afgebeeld op de linkerkant van de poster en boven het merk saxofoon dat Richard in zijn handen houdt staat: *speel niet op deze saxofoon...* om vervolgens op het rechtergedeelte verder te gaan met: *maar gebruik Zelmer*. Op die rechterkant staat dan een popgroep, in kleur, zeer professioneel afgedrukt, met een Zelmer-saxofoon. Als Richard later dan nog de man van het merk saxofoon tegenkomt welke hij in zijn handen hield, is Leiden helemaal in last. Hij wordt gedwongen alle 3685 posters die inmiddels opgehangen zijn, te voorzien van een witte strook die het benadeelde merk bedekt.
Dit verhaal illustreert eigenlijk de sfeer van alle verhalen over Les Closh, een aardige, sympathieke groep waarbij haast alles fout gaat. Zeer humoristisch in beeld gebracht door Ben Radis. Alle mensen in de strip zijn voorzien van beestensmoelen, wat een zeer grappig effekt geeft bij al die punks, disco's, funkies, baba's (hippies), novo's, rockers, mods, ska's en skins die in de strip rondlopen.
Tot op heden zijn er van dit tweetal drie albums in Frankrijk verschenen: *Paris skouille-t-il, Closh en Stock* en *Coco Night*. Bij de eerste druk van het eerste album zat een flexidisc bijgevoegd met de nummers *Allo Mario* en *Balance ton slip*, gezongen door Dodo met Ben Radis op de saxofoon.

Métal Hurlant

Serge Clerc, Frank Margerin, Dodo en Ben Radis, het zijn allemaal namen die we regelmatig tegenkomen in het Métal Hurlant. Onlangs bracht deze uitgever voor de vierde maal een Rock special op de markt, geheel gevuld met strips over popmuziek. In dit laatste nummer treffen we werk aan van naast de reeds genoemde tekenaars, *Kiki Picasso et Al Voss, Tramber, Denis Sire, Dominique Hé, Kent Hutchinson, Ferrandez & Rodolphe, Gillon* e.a. Die *Kent Hutchinson* is naast tekenaar ook zanger bij de populaire Franse groep *Telephone*. Van hem zit in dit nummer een flexidisx met het

Serge Clerc

THE STOOL PIGEON
LE MOUCHARD
KID CREOLE AND THE COCONUTS
SERGE CLERC
STOOL PIGEON
HA CHA CHA CHA
THERE'S A GENTLEMAN THAT'S GOING AROUND, TURNING THE JOINT UPSIDE DOWN...
HE'S AN OLD EX-CON THAT'S BEEN AWAY.
NOW HE'S BACK, NO ONE SAY...
IF YOU WANT TO SQUEAL, SAID THE F.B.I. WE CAN MAKE A DEAL, MAKE IT WORTH YOUR WHILE. SO HE TOLD IT ALL AND IN RETURN HE GOT A CREDIT CARD...
...AND A THUNDERBIRD
AFTER ALL THE TALK, THEN THEY WHEEL HIM, AND HE TOOK A WALK WITH HIS CROOKED FRIEND AND THEY JOKED ABOUT THE GOOD OLD DAYS...
AND HE RECORDED IT ON A REEL OF TAPE, HE CAUGHT THE MUG, WHO DID THE FORGERY AND THE BABE IN CHARGE OF LARCENY.
SO THE F.B.I., THEY REWARDED HIM, 'CAUSE THEY LIKE A GUY WHO WILL STAB A FRIEND, HE GOT A SPANKING NEW IDENTITY...
DON'T BE NERVOUS
LOOKS NICE!
HECK HECK
...AND A CONED DOWN IN MIAMI,
HE BOUGHT A PLANE, A BOAT AND JEWELLERY BUT HE COULDN'T BUY ANY COMPANY!!
THE HAND

nummer *Hic dans les comix*. Op de achterkant staat het nummer *les bruits de la ville* van de mij onbekende Smith & Wesson. Dit nummer is gebaseerd op de strip *Street Music* van *Will Eisner* (onlangs in Nederland gepubliceerd in *Rhaa Lovely* nummer 13). Het zijn dan ook straatgeluiden die je hoort met flarden van een gesprek ertussendoor. Dit is het eerste komplete stripverhaal dat d.m.v. muziek en geluiden op de plaat gezet is.

Songteksten

Weliswaar bestaan er diverse songteksten waarin over striphelden gezongen wordt (The Kinks – *Wish I could fly like Superman*, The Sparks – *Modesty Blaise*, The Pink Floyd zingt over *Doctor Strange* op een van hun eerste elpees), maar een kompleet verhaal op de plaat zetten was nog niet eerder voorgekomen.
Het tegenovergestelde komt wel regelmatig voor, het verwerken van een songtekst tot strip. Met name Serge Clerc heeft daar een handje van. Voorbeelden hiervan zijn het nummer *Stool Pigeon* van Kid Creole and the Coconuts (verschenen in Métal Hurlant special rock nummer 4) en Spandau Ballet's *Chant nr. 1*, welke hij voor de New Musical Express in stripvorm zette. Een strip die overigens ook verscheen in het boek *Mémoires de l'Espion* uitgegeven door *Humanoides Associés*. Dit boek telt 158 pagina's en bevat zo'n beetje alle illustraties die Clerc in de afgelopen jaren gemaakt heeft.

Swingen

Het feit dat er zoveel striptekenaars over het popgebeuren tekenen of betrokken zijn bij het vervaardigen van platenhoezen of posters zou te verklaren zijn uit het feit dat je als tekenaar eigenlijk de hele dag met muziek te maken hebt. Meestal werken ze alleen en al gauw zet je dan de radio aan of je legt een plaat op de pick-up. En ben je niet daadwerkelijk geïnteresseerd in muziek dan wordt je er wel mee gekonfronteerd door je collega's of door je uitgever, zoals het volgende verhaal illustreert.
Philippe Manoeuvre, hoofdredakteur van Métal Hurlant, hield zich voor dat tijdschrift o.a. bezig met het bespreken van elpees. Vandaar dat er een puike muziekinstallatie op de burelen van Métal stond. Toen enkele jaren geleden de dubbelelpee van the Clash, *London Calling*, uitkwam, en hij een recensie-exemplaar ontving werd iedereen in het gebouw opgetrommeld om deze elpee te komen beluisteren. Loeihard kwam het nummer *Spanish Bombs* uit de luidsprekers zetten, toen gelijktijdig *Denis Sire* en *Yves Chaland* binnenkwamen met een aantal nieuwe pagina's. Achteloos werden de pagina's in ontvangst genomen en zonder er naar te kijken op een bureau gelegd. Eerst moest er 4 elpee-kanten lang geswingd worden voor er weer aan strips gedacht kon worden. Zelfs de telefoon werd niet meer aangenomen en in de hoek stond zelfs een *Paul Gillon*, wiens leeftijd toch niet meer zo overeenkomt met die van hen die een groep als de Clash goedvinden, voorzichtig met zijn voetje mee te swingen.

Tijdschriften

De gemeenschappelijke interesse in popmuziek en strips komt in het buitenland veel meer tot uiting dan bij ons in Nederland. Zo hebben veel stripwinkels in Frankrijk, Engeland en Amerika een aparte popboekenafdeling en in Engeland bijvoorbeeld hebben een aantal platenwinkels van het *Virgin*-concern een aparte comicafdeling.
Ook in de tijdschriften is de gemeenschappelijke interesse merkbaar. De *New Musical Express* besteedt regelmatig aandacht aan nieuwe comics, heeft Serge Clerc als illustrator en plaatst iedere week twee vervolgstrips. Het Franse *Rock et Folk* heeft, naast een vaste strip, in ieder nummer ruime aandacht voor het stripgebeuren. Dit gebeurt door interviews met tekenaars en besprekingen van nieuwe boeken. In Frankrijk verschijnt ook het tijdschrift *Rock & BD*, een blad dat voor de ene helft gewijd is aan popmuziek en de andere helft vult met strips en nieuws over dit medium. Wat stelt Nederland hier tegenover? Weinig eigenlijk. In de *Muziek Expres* wordt maandelijks de strip *De belevenissen van hitfabrikant Toon Ladder* van *Gerrit de Jager*, en in *Muziekkrant Oor* verschijnt iedere veertien dagen de gag-strip *Flip Vla* door *Willem Vleeschouwer*. In het verleden maakte Vleeschouwer regelmatig illustraties voor Oor. Hij illustreerde o.a. de Pinkpop bijlage van vorig jaar.

Ever Meulen

Ook te vinden in muziekkrant Oor zijn een tiental illustraties bij vaste rubrieken als de concertagenda, platenbesprekingen, nieuws, concertbesprekingen enz. van de hand van de Belg *Ever Meulen*. De relatie Oor-Ever Meulen bestaat al jarenlang. In het decembernummer uit 1979 illustreerde hij zelfs ieder pagina. Hij is ook verantwoordelijk voor het mooie beginfilmpje van het Belgische TV-programma *Génération 80*, dat ieder zaterdagmiddag uitgezonden wordt. In kleur en met een zeer fraaie belettering komen de mooiste vrouwen uit saxofoons zetten. Een lust voor het oog. Dit programma, Génération 80, besteedt aandacht aan popmuziek èn stripverhalen. In iedere uitzending wordt een tekenaar geïnterviewd. *Moebius, Serge Clerc, Manara, Yves Chaland, Bilal* en vele anderen zijn in de afgelopen jaren aan de beurt geweest. De grote kracht van dit programma is de ongedwongen presentatie door *Fabienne Vandermeersche*, wat tot gevolg heeft dat menig striptekenaar met een gebroken hart naar huis is gegaan.

Flip Vla door Willem Vleeschouwer uit Muziekkrant Oor

Ever Meulen – kopjes voor vaste rubrieken in muziekkrant Oor

Rick Griffin

Rick Griffin

Joost Swarte

Serge Clerc

Peter Pontiac

Peter Pontiac

John Holstrom

Labels die Joost Swarte maakte voor het Torso-label

Robert Crumb – elpeehoes voor Cheap Thrills van Big Brother and the holding company

In een van de komende nummers van Stripschrift komen wij uitvoerig terug op Ever Meulen d.m.v. een inteview.

Nederland

Eigenlijk valt er weinig te melden over Nederlandse tekenaars die zich met popmuziek bezig gehouden hebben. Hier en daar verscheen er wel eens een stripje maar vermeldenwaardig waren die meestal niet. Uitzonderingen daarop vormen *Peter Pontiac* en *Dick Matena*. Over Pontiac staat in dit nummer al genoeg geschreven, dus beperken wij ons tot Dick Matena. Voor het Amerikaanse tijdschrift *Heavy Metal* en later voor een aantal Spaanse bladen maakte Dick strips over *Elvis, John Lennon, Bob Dylan* en *Mick Jagger*. Deze verhalen, aangevuld met strips over *Marilyn Monroe* en *Alfred Hitcock* zullen als alles mee zit volgend jaar in album gaan verschijnen. Er is ook een Nederlandse uitgave gepland.

Platenhoezen

Naast het maken van strips over popmuziek hebben veel tekenaars zich bezig gehouden met het ontwerpen van platenhoezen, en boekomslagen. In Nederland zijn het o.m. *Aart Clerx, Evert Geradts* en *Ben Jansen* geweest die fraaie omslagen gemaakt hebben voor de jaarlijkse uitgave *Popzamelwerk* van uitgeverij *Drukwerk*. *Martin Lodewijk* heeft een aantal hoezen ontworpen voor diverse Jazz-, Country-, Blues- en Jugmuziekbandjes. Ook maakte hij de hoes voor de witte elpee *Portrait* van *Bob Dylan*. Om een andere witte elpee van Dylan, *Little white wonder*, zat een hoes van de hand van *Peter Pontiac* die recentelijk ook tekende voor de hoezen van *Jemima Kate and the Dirty Nappies* en *Wielingen Walgt*, met muziek van de *Nitwitz* en *Götterflies*. Wielingen Walgt is een plaat die gemaakt is om de aandacht te vestigen op de toen dreigende ontruiming van het kraakpand Wielingen.

Pink Floyd comic

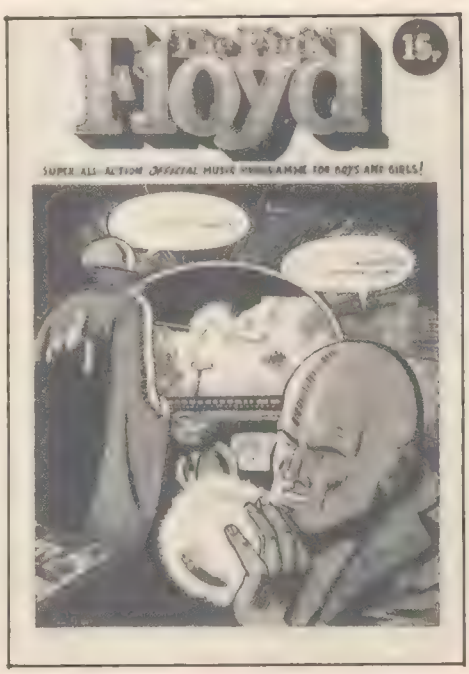

Voor een elpee van *The Houseband* en voor de elpee *A treat of new beat* van *the Rousers* maakte *Joost Swarte* de hoezen. De elpee van the Rousers kwam uit op het onafhankelijke label *Torso*, voor wie Swarte ook diverse platenlabels heeft getekend. Een van de bekendste hoezen ontworpen door een striptekenaar is ongetwijfeld de hoes van de elpee *Cheap Trills (Big brother & the holding Company)*, van *Robert Crumb*. De hoes zoals hij uiteindelijk in de winkel gekomen is, was eigenlijk als achterkant bedoeld. Voor de voorkant had Crumb foto's van de hoofden van de groepsleden gebruikt met getekende lichamen eronder. De bandleden vonden die voorkant echter niet leuk en gebruikten de oorspronkelijke achterkant als voorkant. *De Black Panthers* protesteerden daartegen in verband met een afbeelding van een negervrouw. Dit had tot gevolg dat de platenmaatschappij de vrouw uit alle advertenties voor deze plaat verwijderde. Op de hoes bleef ze echter staan.

Andere striptekenaars uit Amerika die platenhoezen ontworpen hebben zijn: *Neal Adams* voor elpees van *Grand Funk Railroad* en *The Groundhogs, Victor Moscoso* voor de elpee *Headhunters* van *Herbie Hancock, Rick Griffin* voor de elpee *Aoxomoxoa* van *the Grateful Dead* en *Corben* voor de elpee *Bat out of hell* van *Meatloaf*.

Bij een van de eerste elpees van de groep *Canned Heat* zat een 20 pagina's tellende comic bijgevoegd van *Neal Aberman* en *Bo Schnepf*. *Elton John* heeft een comic over zijn leven laten maken die bijgevoegd zat bij de elpee *Captain Fantastic and the brown dirt cowboy*. De hoes voor deze elpee is ontworpen door *Alan Aldridge*, wat ons naar Engeland leidt.

In Engeland is het ontwerperscollectief Hipgnosis verantwoordelijk voor hoezen van elpees van o.a. *Pink Floyd, Led Zeppelin, Genesis* en *Yes*.

Op een dag kwam *Nick Mason*, de drummer van *Pink Floyd* met een idee voor een programmaboekje dat bij hun concerten verkocht zou worden. Hij was uitgekeken op de normale concertprogramma-rotzooi met biografische gegevens, advertenties, foto's en meestal een dure prijs. Hij stelde voor om een parodie te maken op oude Engelse comics als *Tiger* en *Eagle*. Het voordeel van de comic zou zijn dat, doordat hij in zwart-wit zou zijn en op minder papier gedrukt kon worden, de prijs laag gehouden kon worden. De comic werd gemaakt door Hipgnosis. Het bevatte vier stripjes met de vier leden van Pink Floyd in de hoofdrol, een quiz en wat biografische gegevens, en de prijs was bijzonder laag, 15 pence (ongeveer 60 cent).

Barney Bubbles

Wanneer we het over platenhoezen hebben, mogen we zeker niet voorbijgaan aan de

Barney Bubbles

Barney Bubbles

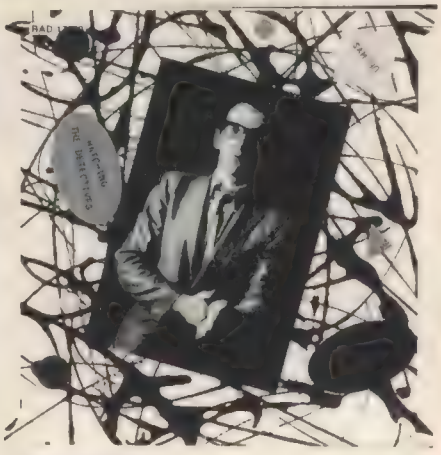

Barney Bubbles

Engelsman *Barney Bubbles*. Hoewel meer ontwerper en illustrator dan de andere mensen die wij hier behandeld hebben, zijn zijn elpeehoezen van zo'n hoog gehalte dat aandacht voor hem zeker niet mag ontbreken. Sommige van zijn ontwerpen, vooral de logo's, doen sterk denken aan het werk van Ever Meulen. Barney Bubbles werd geboren in 1942. Hoewel hij wereldbekend geworden is met het *Blockhead*-logo bij *Ian Dury's* eerste platen, begon hij zijn artistieke loopbaan in het begin van de jaren zestig met een poster voor de toen in opkomst zijnde groep *The Rolling Stones*. Barney volgde zijn opleiding op de kustacademie en in die jaren kwam hij in kontakt met groepen als *The Stones* en *The Muleskinners* waarvoor hij posters ontwierp. Na zijn opleiding voltooid te hebben ging hij als illustrator en ontwerper voor verschillende bureaus werken. Aan het eind van de jaren zestig opereerde Barney, als hobby, een vloestofdiashow in het toenmalige hippieparadijs van Londen, *de Roundhouse*. Wat begon als hobby werd korte tijd later zijn hoofdberoep en vertoonde hij zijn show ook in clubs als *UFO* en *Middle Earth* (te vergelijken met *Fantasio* en *Paradiso* in Amsterdam). Vanuit Londen ging hij naar flower power paradijs San Francisco, alwaar hij in de *Avalon Ballroom* zijn projecties vertoonde. In San Francisco kwam hij in kontakt met de aldaar wonende undergroundtekenaars. In 1968 keerde hij terug naar Engeland en ging wonen op Portobello Road 307, het latere adres van de Engelse tegenhanger van het Amerikaanse tijdschrift *Roling Stone, Frendz*.

Hij ontmoette daar *Dave Robinson* (nu eigenaar van de platenmaatschappij *Stiff*) die manager was van een groep genaamd *The Kippington Lodge*. De groep werd later omgedoopt tot *Brinsley Schwarz* en voor deze groep maakte Barney zijn eerste elpeehoes. (Een aantal leden uit deze groep kwamen later in de group *the Rumour* terecht, de begeleidingsgroep van *Graham Parker*. Deze Graham Parker heeft later de tekst geschreven voor *The great trouser mystery*, een half boek, half strip, met tekeningen van de Engelse striptekenaar *Willy Smax*).

Veel popgroepen uit die tijd kwamen regelmatig de burelen van *Frendz* bezoeken en een van die groepen was *Hawkwind*. Voor deze groep ontwierp Barney het album *In search of space*. Hij zou twee jaar voor de groep blijven werken, o.a. met het beschilderen van hun apparatuur. Ondertussen raakte hij bevriend met *Jake Riviera* (manager van *Elvis Costello*).

Na al deze woelige jaren wil Barney Bubbles eens wat tot rust komen en verhuist voor een tijdje naar Ierland, alwaar hij kippenfarm begint. Voor een vakantie komt hij over naar Engeland en brengt een bezoek aan zijn vriend Jake Riviera, die inmiddels het Stiff-label begonnen is. Jake wil dat Barney weer platenhoezen gaat ontwerpen maar vindt dat Barney na een jaar in Ierland geweest te zijn, niet meer op de hoogte is van wat er muzikaal in Engeland aan de hand is. Hij neemt Barney mee naar de *Roxy* waar een van de eerste punkbands *The Damned* speelde. Na die avond in de Roxy was Barney helemaal omgeturnd. Hij belde op naar Ierland dat hij niet meer terugkwam en liet zijn kippenfarm verkopen. Vanaf die tijd heeft hij ontelbare platenhoezen ontworpen, waaronder hoezen voor *Elvis Costello, Ian Dury and the Blockheads, Nick Lowe, The Damned* en *The Rumour*.

William Stout, Amerikaans undergroundtekenaar, kreeg pas naam als stripstekenaar nadat hij een behoorlijk aantal hoezen voor witte elpees vervaardigd had, een bezigheid waar hij op een hele rare manier inrolde. William stond op een dag in een platenzaak waar hij met de eigenaar een gesprek had over de slechte kwaliteit van de hoezen van witte elpees. Soms waren deze geheel wit, of de naam van de groep stond er in lelijke letters op vermeld. Een onbekende man vroeg hem of hij dat dan beter kon en na even gepraat te hebben kreeg hij de opdracht om een elpeehoes te ontwerpen.

Hij zou er een paar honderd dollar voor krijgen en moest de volgende week op die en die hoek staan, met het ontwerp, dan zou de zaak afgehandeld worden. Op het afgesproken tijdstop stond William met zijn ontwerp klaar toen er een auto aan kwam rijden. Zonder een woord te zeggen werd het ontwerp goedgekeurd en kreeg William zijn paar honderd dollar en tevens kreeg hij opdracht om nog een hoes te ontwerpen. Op deze manier heeft hij tientallen hoesontwerpen afgeleverd zonder ooit de eigenaars van de firma te kennen. Zijn kracht lag in het feit dat hij iedere hoes weer in een andere stijl maakte, vaak geïnspireerde door bekende striptekenaars. Dit werk heeft hem in de stripwereld de nodige faam opgeleverd en op dit moment is hij een veelgevraagd tekenaar in Amerika.

Zoals we al eerder opmerkten is het ontstaan van de punkmuziek van veel invloed geweest op sommige tekenaars. Maar het had nog een ander effekt. Bij de opkomst van de punkrage werd er in de gevestigde muziekbladen weinig of geen aandacht aan deze muzieksoort besteed. Toch wilde het publiek informatie over deze muziek hebben en spoedig rezen de fanzines als paddestoelen de grond uit. Het feit dat met weinig geld een blad gemaakt moest worden had tot gevolg dat de bladen handgeletterd werden in plaats van een dure zettekst en foto's werden vervangen door tekeningen en strips. Een hele nieuwe generatie tekenaars is hieruit voortgekomen en de handletter werd een soort handelsmerk voor het punkgebeuren. Advertenties van platenmaatschappijen en winkels werden al spoedig ook in de meer gevestigde bladen gehandletterd. Een aantal van deze punkletteraars uit die tijd lettert hedentendage stripverhalen.

In Amerika startte *John Holmstrom* in de begindagen van de punk het tijdschrift *Punk*. Daar het een New Yorkse uitgave was, besteede het blad veel aandacht aan New Yorkse bands als *Blondie, Television* en *The Ramones*. Van deze laatste groep maakte Holstrom een aantal strips in zijn blad die zo bij The Ramones aansloegen dat hij de achterkant van de elpee *Rocket to Russia* en de voorkant van *Road to run* mocht tekenen. Holstrom geeft op dit moment een eigen striptijdschrift uit.

Tot zover deze eerste verkenningstocht langs de werelden van de pop en de strips, die in de praktijk zoveel raakvlakken blijken te hebben.

In een van de volgende nummers zullen we terugkomen op dit onderwerp, want *Kent Hutchinson* is natuurlijk niet de enige popzanger die strips tekent (wat te denken van *Herman Brood* en *Bram Vermeulen*?) en ook *Frazetta* heeft elpeehoezen ontworpen evenals bijvoorbeeld *Shelton, Tardi, Duillet* en *Hugo Pratt*.

D E O U T S I D E R

SCENARIO : RODOLPHE

TEKENINGEN : FERRANDEZ

* IN DIT VERHAAL ZIJN DE GELIJKENISSEN HELEMAAL NIET TOEVALLIG, EN ZIJN DE NAMEN VAN DE GROEPEN OF MUZIKANTEN NIET BEDACHT.

ZE ZIJN GOED OP DREEF, HÈ?
JA, MAAR ER IS TOCH IETS MIS: DE DRUMMER SLAAT UIT DE MAAT!...
WAT? BEN JE DOOF OF ZO?? PETE IS DE BESTE MUZIKANT VAN HET STEL!!...
OH BABY ♪ YEAH... YEAH
ALL RIGHT! ALL RIGHT THANK YOU VERY MUCH!...
AND NOW, WE'RE GONNA PLAY SOME OF THESE GREAT ROCK 'N ROLL SONGS...
A VERY GOOD ONE OF THE GREAT UNFORTUNATE BUDDY HOLLY! THIS ONE'S CALLED: ...
TUM B TUM B TUM BTUM
... THAT'LL BE THE DAY!...
?
WAT?

WAT IS DAT VOOR GEZEIK?!... WE ZOUDEN NU "MAYBELLINE" GAAN SPELEN!!!..
NU HEB IK VEEL TE SNEL INGEZET!! WAT EEN STELLE-TJE...
♪ WELL YOU GIVE ME ALL YOUR LOVIN' AND YOUR ♫
.. TURTLE DOVIN', ALL YOUR HUGS AND KISS, AN' YOUR MONEY, TOO! ♫
JA HOOR! NU ZIT IK ER HELEMAAL NAAST!!..
KLOOTZAKKEN! IK WEET ZEKER DAT ZE 'T EXPRES DOEN!
♫ WELL YOU KNOW YOU LOVE ME BABY THAT SOME DAY WELL I'LL BE THROUGH ♫
YEAH ♪ THAT'LL BE THE DAY WHEN YOU SAY GOOD BYE-YE-YE ♫
NIET SLECHT! HELEMAAL NIET SLECHT!... MAAR ER MANKEERT NOG STEEDS IETS AAN!...
JE HEBT GELIJK! IK WEET NIET WAT ER MET PETE IS, MAAR HIJ ZIT ER VOLLEDIG NAAST...
THAT'LL BE THE DAY WHEN YOU MAKE ME CRY ♫

HEE, PETE./ JE WAS NIET IN VORM VANAVOND, OUWE JONGEN./ WAT IS ER AAN DE HAND?...
IK BEN HET STRONTZAT OM MET DIE JONGENS TE SPELEN./ DE BALEN!!... DE BALEN!!!...
KALM, OUWE JONGEN./ KOM, NEEM EEN BORREL VAN ME!
ALS ZE WAT TEGEN ME HEBBEN, MOETEN ZE DAT TEGEN ME ZEGGEN,/ OMDAT ZIJ ZINGEN DENKEN ZE ZEKER DE STERREN TE KUNNEN UITHANGEN./...
STERREN? GELUL./... TWEE JAAR GELEDEN BEDELDEN ZE NOG OM EEN AUDITIE!!.. MAAR...
...VOOR MIJ IS'T AFGELOPEN./
ONZIN./
HELEMAAL NIET./... HET STAAT VAST: IK STAP ERUIT./ IK VERLIES MIJN TIJD MET DIE IDIOTEN./ ZE ZIJN NIET GOED GENOEG. ZE ZULLEN WEL VOOR EEUWIG VOOR 200 MAN BLIJVEN SPELEN.!!

IN IEDER GEVAL: IK GELOOF NIET IN DEZE GROEP!... HET DUURT ME GEWOON TE LANG...

WAT GA JE DAN DOEN ?...

MAAK JE MAAR NIET ONGERUST!! IK HEB IDEEËN ZAT! ROY EN JOHNNY WILLEN GRAAG SAMEN IN EEN GROEP MET MIJ...EN WAAROM OOK NIET?!...

IS HET ONHERROEPELIJK ?

ZEKER! GEEF ME NOG 'N BORREL EN IK ZAL ZE METEEN VERTELLEN DAT ZE NAAR EEN NIEUWE DRUMMER MOETEN UITKIJKEN!

SHOW

KAN IK HET IN DE KRANT ZETTEN ?...

JA! DAT LIJKT ME PRIMA! JE MOET ER MAAR BIJZETTEN DAT VOOR MIJ HET AVONTUUR NOG MOET BEGINNEN. ZE ZULLEN NOG MEER OVER PETE BEST HOREN!...

MERSEYSIDE'S OWN ENTERTAINMENTS PAPER

MERSEY BEAT

GRANTS — The name for Records, Amplifiers, Transistor Radios, Also Pianos and Organs. HANOVER STREET, LIVERPOOL 1. Telephone: ROYal 4714

NEMS — WHITECHAPEL AND GREAT CHARLOTTE STREET. THE FINEST RECORD SELECTIONS IN THE NORTH. Open until 6-0 p.m. each day (Thursday and Saturday 6-30 p.m.)

Price THREEPENCE

AUGUST 4-18, 1962

Vol. 1 No. 13

Pete Best leaves the Beatles!

JOHN LENNON GEORGE HARRISON PAUL McARTNEY PETE BEST

PETE BEST BEGON INDERDAAD MET DRIE VRIENDEN EEN NIEUWE GROEP MET DE NAAM: "PETE BEST FOUR". ZE NAMEN TWEE SINGELS OP IN DE LENTE VAN '63.

GET BACK GET BACK GET BACK TO WHERE YOU ONCE BELONGED

EN WAT ZIJN VROEGERE TRAWANTEN BETREFT: DAT IS EEN HEEL ANDER VERHAAL, EEN VERHAAL DAT NIET OP DAT VAN HEM LIJKT...

5

RODOLPHE / J. FERRANDEZ 82.

VERTALING: HANS FREDERIKS, LETTERING: PETER DE RAAF.

WORDT VERVOLGD
Strips op TV gevolgd

door Jac Drewes

Op 6 oktober van dit jaar ging één voor stripliefhebbers wel heel bijzonder televisieprogramma van start. Een programma in magazinevorm, geheel gewijd aan strips en tekenfilms onder de titel *Wordt Vervolgd.* Het programma, dat voorlopig veertien keer zal worden uitgezonden, zal elke donderdagavond, en later elke zaterdagavond om de veertien dagen, door de AVRO op het scherm gebracht worden, en zal een bonte afwisseling bevatten van algemene en aktuele informatie over strips en tekenfilm.
Wij spraken met de makers van *Wordt Vervolgd:* Han Peekel, Wouter Stips en Kees de Bree.

Het idee voor de programma-serie is afkomstig van televisiemaker en stripliefhebben Han Peekel. In gesprek met een omroepdirekteur zag hij opeens de geweldige visuele mogelijkheden van een TV-programma over strips en tekenfilm voor zich. Strips worden veel gelezen, 42% van de boekenmarkt bestaat uit strips en het medium begint steeds meer geaccepteerd te raken. Strips worden tegenwoordig zelfs in het onderwijs gebruikt. Deze emancipatie van de strip vormt tegelijkertijd de diepere bedoeling, die de makers met het programma hebben.

HP: 'Er is bij boekverkopers meestal geen feitenkennis over strips aanwezig. Ze weten niet wat er allemaal aan de hand is en daarom is de strip ook nog niet voor 100% volwassen geworden. Mensen ontdekken nu slechts bij toeval dat er ontzaggelijk leuke strips bestaan. Ons programma zal voor een breed publiek de strip toegankelijker maken.'
KdB: 'Het probleem is nog steeds, dat kinderen niet met strips worden opgevoed. Ze krijgen geen onderricht in het lezen van strips en leren geen onderscheid maken tussen goede en slechte strips.'

Geen Striptease

De titel van de serie *Wordt Vervolg* zal bij stripkenners niet direkt geprezen worden om zijn originaliteit. Zij kennen immers al onder die titel een handboek over strips en een striptijdschrift. De makers van de serie hebben vooraf laten uitzoeken of het gebruik van deze titel nog op juridische problemen zou kunnen stuiten, maar toen dit niet het geval bleek, handhaafden Peekel c.s. hun titel, overigens tegen de wens van de AVRO in, die liever de meer commercieel geachte benaming *Strip-tease* aan de serie wilde verbinden, al evenmin origineel. Voorlopig zijn er veertien afleveringen gepland, en wanneer de serie lijkt aan te slaan, zal dit worden uitgebreid tot veertig. Blijvend succes zal mogelijk leiden tot een vast onderdeel van ons nationale TV-programma en ook worden nu al de mogelijkheden verkend voor het programmeren in het buitenland, m.n. Amerika. De afleveringen duren een half uur en worden uitgezonden tussen zeven en acht uur. De helft van de die tijd wordt ingeruimd voor – voornamelijk oudere – tekenfilms, en de rest van de tijd wordt gevuld met korte interviews met tekenaars en impressies van tekenaars en hun werk. Dat zijn korte items va 3 à 4 minuten. Daarnaast zijn er een aantal vaste items, zoals de (twee)wekelijkse striptoptien, een prijsvraagje, tips voor nieuwe boeken en een aflevering van de vaste tekenfilmheld *Droopy* van Tex Avery, die speciaal voor dit programma werden aangekocht.
HP: 'Ons programma zal de strip en de tekenfilm op een prettig gestoffeerde manier, geïllustreerd met geluid, geanimeerd voor het voetlicht brengen, en laten zien wat er allemaal in Nederland, waar bijna elke dag een strip uitkomt, aan de hand is.'

De makers

Om een dergelijke serie te kunnen maken lijkt een grondige kennis van het medium strip, maar ook de nodige waardering en feeling ervoor onontbeerlijk. Wat is de betrokkenheid van de makers bij strips?
WS: 'Toen Han met het idee voor de serie bij mij kwam, was ik direkt enthousiast. Veel is daarna tot stand gekomen in de samenwerking tussen Han en mij. Ik heb zelf in kreatief opzicht altijd erg dicht bij de strips gestaan. Ik heb zelf strips gemaakt – *Agaath weet raad*, voor de Nieuwe Revu en recent het album *De naakte paalzitter* – en weet dus vanuit de creatieve worsteling veel van het medium af. Ik kom dus uit de grafische hoek, maar ook van de theaterkant. Ik heb veel cabaret gedaan en ben daarna gaan regisseren. Ik heb een jaar tekenfilm gedaan in Praag en ook reklamewerk op een bureau. Al die dingen komen bij dit programma zo'n beetje samen.'
HP: 'Ik heb strips altijd erg leuk gevonden. Bij mij is het begonnen met Bommel op mijn twaalfde jaar ongeveer. Pas op mijn 22ste ben ik strips gaan kopen en had ik vrij snel een behoorlijke stripcollectie. In die tijd leende ik alles uit aan een buurjongetje en ik had met hem afgesproken, dat hij iedere dag een strip mocht lezen als hij een andere inleverde. Op een dag dacht ik: 'Wat is dat jongetje dik', en kreeg in de gaten, dat hij elke keer zo'n dertig boeken meenam. Daardoor is mijn verzameling nu nog steeds inkompleet!
Wat mijn oproepwerkzaamheden betreft: op mijn 15de ben ik begonnen bij Veronica, toen nog piraat. Naderhand ben ik in vaste dienst gekomen bij de KRO, waar ik zeven jaar lang het programma *Vroege Vogels* heb gemaakt. Daarna ben ik begonnen met de TV-serie *Heel de mens,* samen met Joost Reuten, wat ik ook presenteerde. Omdat al die kommer en kwel een beetje begon te drukken, ben ik ermee gestopt, en ben ik voor mezelf begonnen met *Peekel Productions.* Samen met Wouter heb ik nog het radioprogramma *Peekel Ongezouten* voor de TROS gedaan gedurende twee jaar. Ten aanzien van strips en cabaret vullen Wouter en ik elkaar goed aan, ook voor dit programma. Maar na een half jaar hebben we toch voor ons redactieteam een echte stripdeskundige aangetrokken, iemand die erg veel van strips en tekenfilms afweet, Kees de Bree. Hij is daar geloof ik vanaf zijn geboorte al mee bezig, al weet ik dat niet helemaal zeker! Hij is medewerker van de Haagse Post en redakteur van Stripschrift, en hij heeft enkele jaren geleden al

Hermann in precaire positie tijdens de opnamen

programma's over strips voor de AVRO gemaakt. Hij heeft ook boeken over strips en tekenfilms geschreven en voor Nederland bewerkt.

HP: Ik ben het volstrekt oneens met mensen die zeggen, dat strips de eigen fantasie afstompt. Strips wakkeren je fantasie juist aan! Ze kanaliseren je fantasie wel in een bepaalde richting, maar wat er tussen twee plaatjes gebeurt moet je zelf bedenken. Strips zijn een veel sterke onderlijning van je fantasie, ze kunnen je fantasie ook veel beter helpen dan een zwartboek, een letterboek.'

WS: 'Dat vind ik een gevaarlijke uitspraak. Strips kunnen je bij je fantasie helpen, maar dat hoeft niet altijd goed te zijn. Zo krijg je onmiddellijk al het beeld dat je volgens de tekenaar moet hebben.' Hier zijn duidelijk een aantal kenners en liefhebbers aan het woord. Han zijn voorkeur gaat momenteel vooral uit naar het werk van Moebius, Bommel, Guust Flater, Alex en Jan, Jans en de kinderen, Wouter noemt desgevraagd het werk van Matena en Bilal. Als voorbeeld van een zeer goede strip wordt het recent verschenen *Achterland* van Ferrandez genoemd, een strip waarin nu eens bij uitzondering veel tijd en ruimte wordt uitgetrokken om de emoties van de hoofdpersonen neer te zetten. Kees is liefhebber van Krazy Kat, Pogo, Li'l Abner, Blueberry en Corto Maltese.

Striptekenaar Gerrit de Jager als zanger van de Heino's

Programma-opzet

In elke uitzending van het programma zal ruime aandacht besteed worden aan de Nederlandse strip, maar onvermijdelijk ook aan de Belgische strip, omdat die historisch gezien van groot belang is. Daarnaast zal er veel aandacht zijn voor de Franse strip.

KdB: 'Frankrijk is op stripgebied ver vooruit. Frankrijk heeft sinds het eind van de zestiger jaren het voortouw genomen, te beginnen met het ontstaan van Asterix. Alles wat daar vandaan komt, heeft zo zijn stempel gedrukt op wat er in Europa werd en wordt getekend, dat je wel aandacht moet besteden aan de Franse tekenaars! Als je dat niet zou doen, zou je de allerbelangrijkste strips en stripstromingen klakkeloos negeren.'

Daarnaast zal een groot deel van het programma gevuld worden met tekenfilm. Het zal daarbij vooral gaan om tekenfilms uit de dertiger en veertiger jaren, volgens kenners het hoogtepunt van de tekenfilm. Vanwege de hoge kosten, die het met zich mee zou brengen, kunnen dergelijke, sterk ambachtelijke tekenfilms nu eigenlijk niet meer geproduceerd worden.

Ook zal in het programma aandacht worden besteed aan speelfilms, wanneer stripheiden daarin de hoofdrol spelen, zoals bij Superman III en de return of the Jedi. De filmgedeelten zullen kort zijn, omdat het programma van zich zelf al veel vaart heeft.

Het programma is al voor een groot deel klaar. Een lange rij van binnen en buitenlandse tekenaars is al onder het mes geweest, en er zullen vrij ongebruikelijke opnamen van de tekenaars in het programma zitten.

De makers: Wouter Stips, Han Peekel en Kees de Bree

Rolverdeling

De presentatie van het programma berust bij Han Peekel, Wouter Strips doet de regie en de vormgeving. Samen met Kees vormen ze de redaktie, waarbij ieder weer zijn eigen specialiteit heeft. Zo selekteert Kees de tekenaars en de tekenfilmfragmenten en zoekt Wouter daar tekeningen, achtergronden en ook muziek bij. Han houdt samen met samen met Suzanne Meltzer de interviews. Deze taakverdeling is niet strikt en vaak worden dingen van elkaar overgenomen.

De mensen van Peekel Productions hopen dat het programma aan zal slaan en dat zij er in welke vorm dan ook mee door kunnen gaan, in Nederland of in het buitenland. Nu al worden speciale afleveringen gemaakt volledig gewijd aan b.v. één tekenaar, met het oog op dit doel.

Het programma zal worden begeleid met telkens een pagina in Televizier in de week van uizending.

De meest fanatieke striplezer zal dus binnenkort een half uur per week zijn albums terzijde moeten leggen, om weer eens ouderwets TV te kijken!

Morfeu Electrico, de klare lijn laat Kuifje achter zich

door Har Brok

***Stripschrift* nr. 173 met het interview met Ted Benoît was nog ter perse toen de Nederlandse vertaling van *Berceuse électrique* onder de titel *Morfeu electrico* verscheen bij Casterman: het eerste lange avontuur van Benoîts held Ray Banana. In 1982 al verschenen in Frankrijk en uitgeroepen tot een van de opzienbarendste albums door Bruno Lecigne *(Avanies et Mascarade. L'évolution de la bande dessinée en France dans les années 70.* Paris 1981, 135) en Daniel Riche *(L'année de la bande dessinée 82/83.* Paris 1982, 41). Een reden om nog even terug te komen op Benoît.**

Morfeu electrico is na *Het Ziekenhuis* het tweede album van Benoît in onze taal. Een vergelijking met *Het Ziekenhuis* is echter amper mogelijk door de totale stijlwisseling van Benoît. In enkele jaren evalueerde hij als autodidakt van een Moebiaanse start tot een van de vooraanstaandste vertegenwoordigers van de Klare Lijn. Het tussenliggende proces kan men volgen in zijn album *Vers la Ligne Claire* (1982), dat nooit vertaald werd en werk bevat van 1975 tot juli 1980. Die bloemlezing bevat veel ongelijksoortig werk dat sterk leunt op stijlen van anderen en pas medio 1978 'vers la ligne claire' gaat. Deze overgang is sterk beïnvloed door Joost Swarte, die ook de inleiding schreef bij *Vers La Ligne Claire,* en is daardoor geen rechtstreekse voortzetting van het grafisme van Hergé. Het is absoluut geen poging Hergé's werk te benaderen, integendeel, Benoît dient nergens het realisme van Hergé. Hij gebruikt diens grafisme om een wereld op te bouwen die haast surrealistisch is en in niets op die van Hergé lijkt. Swarte is de eerste geweest die deze mogelijkheden in het werk van Hergé ontdekt heeft en zijn invloed in Frankrijk kan niet genoeg benadrukt worden.

Morfeu electrico verscheen als *Berceuse électrique* in *(A Suivre)* nr. 34 (nov. 1980) tot en met nr. 42 (1981) in blokken van aanvankelijk meer dan 10 platen, maar de hoofdfiguur Ray Banana is nog stukken ouder. Al in nov. 1977 figureert hij in *Le jeu déja vue* in *L'Echo des Savanes* nr. 35. Benoît tekent daar nog lang niet zo als in dit avontuur, maar de uiterlijke overeenkomst is frappant en wat meer is: bij dit eerste optreden van Ray Banana drukte Benoît de speltest *Bent u een moderne man?* af die Banana drie jaar later zit in te vullen in *Berceuse électrique* (plaat 3). 'Je reinste waanzin' oordeelt hij daarin over deze test en dat opent perspektieven, want bij dit eerste avontuur past alles in elkaar. Niet zoals bij Ellery Queen, bedoel ik, maar laten we zeggen (toch maar) zoals bij Hergé. De ijverige lezer wordt beloond voor zijn koncentratie, voelt zich serieus genomen. Het werk van Benoît sinds het debuut van Banana wemelt van zaken, die in *Morfeu electrico* terugkeren. De film *Crise* met Sonia Sfax en Herbert Larue bijvoorbeeld (blz. 35), die terug te vinden is in *Midnight Croisiére* uit *L'Echo des Savanes* nr. 41 (mei 1978). Dit sluit uiteraard aan bij het feit dat Benoît lang met de figuur van Ray Banana is bezig geweest alvorens hem zijn definitieve inhoud te geven, zoals hij in zijn interview omstandig uiteengezet heeft.

Zo'n voorgeschiedenis staat, zou men denken, garant voor een loodzwaar en overbedacht album, maar niets is minder waar. *Morfeu electrico* is een spannend SF-achtig verhaal met veel vaart, dat speelt in 1992 in een plaats die Metropolis heet. Aangezien een andere lokatie in dit album Montpellier heet zou men kunnen aannemen dat het in Frankrijk speelt (en dat Metropolis bijv. Parijs is), maar dan wel een volstrekt veramerikaniseerd Frankrijk. Een Amerika dat we kennen uit de film *The last picture show* met de dreiging van een wereld die ten onder gaat. De atmosfeer wordt beheerd door een letterlijk broeierige haast hallucineren-

de de hitte die sterk doet denken aan (toch maar) het begin van Hergés *De geheimzinnige ster*. Ondanks de datering 1992 zijn dekors en attributen 'Swartiaans' art déco/jugendstill, maar ook vijftiger jaren. Prachtig getekende en kennelijk gekoesterde auto's, bijv. de Convertible 56 Bichrome Oldsmobile, De Continental 1950 X (ik heb daar geen verstand van, maar Benoît is kwistig met informatie) en met een schok realiseert de lezer zich dan weer dat het verhaal in 1992 speelt als Banana gevraagd wordt of zijn Oldsmobile écht is of een Japanse replika. De niet eenvoudige plot wordt weliswaar klassiek uitgewerkt, soms Hergéiaans met behulp van een krantenpagina *(De Zwarte Rotsen* pg. 62, *Cokes in Voorraad* pg. 60), maar doet toch denken aan de plots van Rivière voor Floc'h. Alleen wat kompleksiteit en verloop betreft overigens, want de attributen zijn totaal verschillende. Toch zijn er ook in *Morfeu electrico* elementen die net als bij Rivière inspelen op historische gebeurtenissen en zaken: de typisch Patricia Hearst-achtige tegenspeelster van Ray Banana, Banana's eeuwige zonnebril, de Moon-sekte, de kindgoeroe Oscar, de strijd van krantenmagnaten. In deze wonderlijke en herkenbare, maar surreeële wereld maakt Benoît van Ray Banana en een bijfiguur als Mevr. Ritter personen van vlees en bloed. Hij lardeert zijn verhaal met echte humor, zoals een prachtige scène met blinden, onderkoeld vaak maar soms zelfs Hergéiaans (de hand-in-glas gag op blz. 20).

Het bijzondere van Benoît, wat ook al duidelijk was in *Het Ziekenhuis* is dat hij als verteller en 'psycholoog' slaagt waar Swarte faalt. Hij kreeërt geen Jopo of Anton Makasser, maar een held van vlees en bloed en is daarmee een van de eersten die van de Klare Lijn meer weet te maken dan een voertuig. Hij is oogstrelend bezig, al staat hij daarbij vaak nog in de schaduw van Swarte, want Benoîts Klare Lijn is ook maar een pogen, maar hij weet er iets mee te doen dat ook liefhebbers van heel anders getekende strips aanspreekt. Een belangrijke stap dus: grafisch ook omdat Benoît zijn tijd niet verdoet met al die gedetailleerde bestektekeningen van parketvloeren en bakstenen muren.
Niet omdat een lovende bespreking aan het eind ook nog wat negatieve zaken opsomt, maar om de lezer na al dit lovends een teleurstelling te besparen nog enkele negatieve zaken. Ook Benoît slaagt er vaak niet in een harmonisch geheel te geven van (dode) dekors en (levende, bewegende) mensen. De motoriek van zijn personen, maar ook vaak hun gezichten (behalve bij Ray Banana himself) zijn te star, te uitgesproken of 'klaar'. Ik begin te geloven dat dit een manko is van de Klare Lijn zelf, zij het dat dat bij Hergé of De Moor nooit stoort. Een wel storend feit is dat dit verhaal in modderig zwart-wit gedrukt is. Het hoe en waarom werd door Benoît omstandig uiteengezet in ons vorige nummer, maar het blijft doodzonde.
En nu ik toch de puntjes op de i zet, ook de wisselende letteringen zijn een smet op een met zoveel zorg gemaakt verhaal. Tot zover en nu snel met *f* 19,90 in de hand naar uw eigen stripdealer...

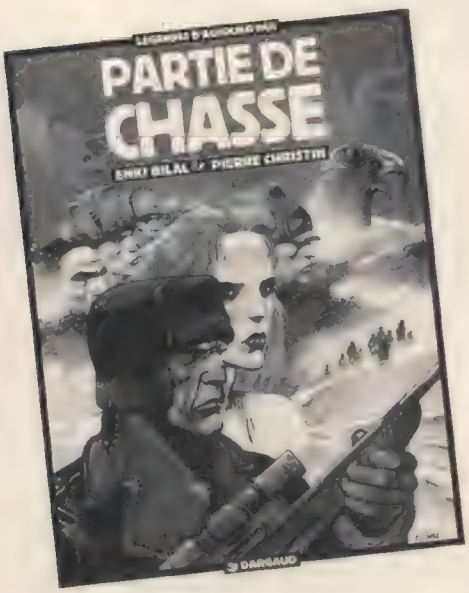

Bilal en Christin: op jacht naar de boodschap...

door Hans Frederiks

De geschiedenis van het communisme in Rusland en de Oostbloklanden is waarschijnlijk op vele manieren te vertellen. Je kan uitgaan van de verhalen die in Amerika over de gevaarlijke 'Ruskies' worden verteld. Je hebt de heroïsche de geschiedenis van het bolsjewisme zoals dat in Rusland zelf wordt verteld. Ergens daartussen ligt het niemandsland van de waarheid.

Tekenaar Enki Bilal is afkomstig uit Yoegoslavië, een land dat nooit onderschikt is geworden aan de politieke leiding van Moskou, maar wat natuurlijk wel in de invloedssfeer van Moskou zit. Vandaar waarschijnlijk dat de al sinds zijn jeugd in Frankrijk wonende Bilal zo'n belangstelling voor de Oostbloklanden heeft. Al jaren liepen scenarist Pierre Christin en hij rond met het plan een verhaal te maken dat in die landen speelt. Eind '79 zei Bilal over die plannen: 'Christin en ik gaan een verhaal maken over een Oosteuropees land; Roemenië, Tsjechoslowakije of Polen. Het gaat over een geheim agent van de KGB, de Russische geheime dienst. Hij raakt verzeild in een complot tegen hem van andere geheime diensten. Het verhaal gaat over Oost-Euroapa, over het socialisme. Het fantasie-element komt weer helemaal terug. In *De Falangisten van de Zwarte Orde* was dat helemaal verdwenen. We hebben zin om weer zoiets te gaan doen als *Het schip van Steen*. Maar het karakter blijft

JOLI SPECTACLE... UNE BONNE IDÉE QUE TU AS EUE LA, TADEUSZ...
ET COMMENT S'APPELLE CE SOUGNOIS SANGLINAIRE ?
JOSEPH. DIT AUSSI PETIT PÈRE DES PEUPLES. HE, HE...
TRÈS DRÔLE EFFECTIVEMENT... TU FAIS DANS L'ALLÉGORIE IDÉALISTE EN VIEILLISSANT, TADEUSZ !
ALLONS, ÉVGUÉNI, UN PEU D'HUMOUR QUE DIABLE !

politiek. Het blijft de werkelijkheid van vandaag. Maar omdat er in Oost-Europa altijd veel legenden zijn geweest, met wonderlijke dieren enzo, gaan we in die realiteit fantasie-elementen verwerken.'

Geen fantasie-elementen

Nu 'Partie de chasse' ('De Jacht'), met het verhaal over het Oostblok, is verschenen, kunnen we konstateren dat noch het basisverhaal, noch de fantasie-elementen zijn gebruikt. In tegendeel eigenlijk, het is het meest realistische verhaal van de serie 'Er was eens een voorbijganger' geworden.
'De Jacht' is het verhaal van negen mannen en een vrouw, die allemaal afkomstig zijn uit het Oostblok. Wat de mannen tesamen bindt is, dat de meesten een hoge politieke functie in hun land bekleden en dat ze die meestal te danken hebben aan een van hen: Vassili Alexandrovitch Tchevtchenko, die zelf een hoge positie bekleedt bij het politbureau. Deze Tchevtchenko heeft in Polen een jachtpartij georganiseerd voor zijn oude vrienden. Uiteindelijk blijkt deze jachtpartij niet het voornaamste doel waarom ze tesamen zijn, maar is deze georganiseerd om een van hen te vermoorden.

Binnen het raam van dit verhaal doen Bilal en Christin een poging om de geschiedenis van Rusland en de Oostbloklanden te vertellen aan de hand van de herinneringen van een aantal van de hoofdpersonen. Deze herinneringen worden via flashbacks in beeld gebracht. Achtereenvolgens zien we de Revolutie van 1917, de invallen in Hongarije en Tsjechoslowakije en de onderdrukking ten tijde van Stalin. Christin en Bilal doen dit heel fascinerend. Het probleem bij stripverhalen is meestal het gebrek aan levensechtheid van de personen die in het verhaal voorkomen. Een strip heeft meestal een vast aantal pagina's en de hoeveelheid dialoog waarmee je mensen tot leven kan brengen is beperkt. Bilal en Christin hebben het ruimteprobleem enigszins verkleind door een verhaal van 82 pagina's te maken. Ondanks dat blijft het een grote prestatie van de twee, dat ze mensen van vlees en bloed hebben weten te scheppen, iets wat meestal alleen is voorbehouden aan striptekenaars die de kans hebben de karakters van hun figuren uit te bouwen in een serie van meerdere albums.
Toch is het album niet echt geslaagd. Het verhaal is té zwaar geworden, té belerend. Het Oostblok zal voor een groot deel niet deugen, maar met 'Het vrije Westen' is dat eigenlijk ook het geval. Wat ik op dit album aan te merken heb is de weinig genuanceerde manier waarop er over die landen wordt verteld. Eigenlijk is alleen de eerste flashback van Tchevtchenko positief en die gaat over de revolutie van 1917. De rest van de flashbacks is negatief. Het is Tchevtchenko die de meeste anderen in het politieke zadel heeft geholpen en dat is meestal ten koste gegaan van hun geweten, hun integriteit. Mensen die hun ideaal bevestigd hebben gezien, maar dit in stand proberen te houden door onderdrukking. Voor mijn gevoel hebben de gebeurtenissen in Polen, die aan de orde waren tijdens het maken van dit album, een grote rol gespeeld bij de teneur, bij de boodschap van dit album. Als het in Polen anders was gelopen, dan was het album misschien minder negatief geweest. Het realisme van het album wordt benadrukt door de gedetailleerde persoonsbeschrijvingen op de schutbladen. Het is een griezelig soort realisme omdat er nog maar weinig aan de verbeelding van de lezer wordt overgelaten. De lezer wordt onafwendbaar in de richting van de denkwijze van Christin en Bilal gestuurd. De symboliek in het verhaal is soms nogal plat en voor de hand liggend. De beer waarop gejaagd wordt moet zeker Rusland voorstellen...

Rest ons het tekenwerk. Dat is subliem. Bilal heeft in de loop der jaren een onovertroffen stijl gekregen. Zijn kleurgebruik is heel kenmerkend voor die stijl. De kleuren zijn bijna altijd donker en somber. Ook in het album schijnt de zon weer niet. Het is onmogelijk dit album in zwart-wit uit te brengen, zoals bijvoorbeeld bij albums van Blueberry weleens is gebeurd om de mooie tekeningen van Giraud beter te doen uitkomen. De kleur is in 'De Jacht' onmisbaar! Voor de flashbacks gebruikt hij bijvoorbeeld een ander soort kleuren. De beelden over de revolutie van 1917 zijn in een somber bruin-groen gehouden, duidelijk afwijkend van de kleuren voor het heden, waarin het verhaal verteld wordt. Wat opvalt is dat Bilal tijdens het verhaal van techniek veranderd is. De eerste pagina is op de klassieke stripmanier gedaan: een zwart-wit tekening, die daarna is ingekleurd op een aparte blauwdruk. Het effect bij reproductie is dan dat de zwarttekening heel duidelijk blijft omdat deze bij het drukken apart bovenop de kleuren komt. (Zie ook het stripproduktienummer van Stripschrift, nr. 111). Tijdens het verhaal is Bilal direkt op de tekeningen gaan inkleuren. Het resultaat is dat de zwart-wit tekening niet meer over de kleuren heengedrukt wordt, waardoor de pagina's van een groot gedeelte van dit album aanmerkelijk vlakker en grauwer zijn geworden dan de eerste. Vergelijk die pagina maar eens met pagina zesenzeventig. Soms is de manier van tekenen van Bilal te overdadig, met veel bloed en overdreven symboliek, maar over het algemeen blijven de pagina's helder, wat onder meer te danken is aan de rustige 'cameratechniek' van Bilal. Geen krankzinnige opnamestandpunten vanuit kikkerperspectief of van bovenaf, nee, de camera is meestal op ooghoogte.
Ik heb altijd het gevoel gehad dat Christin en Bilal een objectieve manier van weergeven nastreefden. Bij de 'Falangisten van de Zwarte Orde' kozen ze tegen geweld en maakten ze geen keuze voor links of rechts. Bij dit album hebben ze geen afstand kunnen nemen. Ze hebben enigszins gekozen tussen links en rechts, wat tot resultaat heeft gehad dat de zendelingendrang, die bij hen altijd latent aanwezig is geweest, hier een beetje de overhand heeft gekregen.

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

STRIPWINKEL GUUST

In- en verkoop van stripverhalen

Torenpassage Breda, tel. 076-134153.
Geopend: maandag: 13.00-18.00 uur. Di t/m za: 11.00-18.00 uur. Donderdag tot 21.00 uur.

STRIPBOEKHANDEL DE NOORMAN

Lange Hezelstr 113a Nijmegen	tel 080-226146
Koningstr 43 Arnhem	tel 085-420909
Nieuwlandstr Tilburg	tel 013-358319

Stripwinkel Fantastic Visions

Goudsesingel 44 3011 KC Rotterdam
Tel.010-331710

RICHARD

Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

BLUNDER

In- & Verkoop van STRIPBOEKEN

Oude Gracht 203 (hoek Haverstraat)
Utrecht - 311461

EPPO STRIP & BOEK ANTIKWARIAAT
JOS & MARI HUDDLESTON SLATER
KLEINE BERG 33
EINDHOVEN
TEL 040-441882

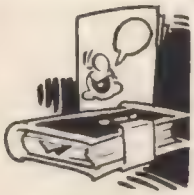

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

Antiquariaat Nillco

oude strips en boeken

Nieuwlandstraat 25, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station

di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

WONDERLAND

strips en science fiction

Soembawastraat 56
1095 XD Amsterdam
020 - 94 35 62

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIPWINKEL DUMPIE

Nieuwe Rijn 18, Leiden, tel. 071-126404

BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!
(meestal niet meer dan 60% van de katalogus prijs)

LAMBIEK

Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEEUWARDEN	HARTJE SHEEK
OUD KELDERS 10	NIEUWE BURGSTR. 3
058-30756	05150-15510

HEERENVEEN
DRACHT 100 05130-25092

Broerenstraat 4,
Arnhem, tel. 085-431398

Boektiek 37

Zeestraat 37, Beverwijk, telefoon 02510-23113

Openingstijden maandag tot vrijdag 10 tot 6 uur, zaterdag 10 tot 5 uur.

STRIPWINKEL STORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR TOT 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN TEVENS ANTIQUARIAAT.

FILMNIEUWS

Superman III, humor troef!

Tien dollarcent kostten de eerste stripboekjes met de avonturen van Superman, de onvermoeibare bestrijder van misdaad en onrecht. Momenteel is de prijs van zo'n origineel Supermanverhaal rond de 5000 dollar en dat is tekenend voor de huidige belangstelling van de in strak tricot gehulde superboy.
Superman is niet zomaar een stripheld, hij is fenomeen en fenomenen geeft men graag alle ruimte in groot opgezette superfilms.
De eerste grote Supermanfilm onder regie van Richard Lester verscheen in 1978 en werd zowel commercieel als artistiek gezien een gigantische hit. De film bracht niet alleen een fortuin op, maar sleepte ook een Oscar voor de spectaculairste speciale effecten in de wacht, terwijl de acteerprestatie voor de hoofdrolspeler Christopher Reeve door vriend en vijand werd geprezen.
Van alle acteurs die een screentest deden voor de rol was hij de enige die niet volstrekt belachelijk leek in het dwaze aerobic dancing-pakje waarin Superman zich altijd hult.
In de Superman I-film bleven de makers dicht bij het eerste verhaal zoals dat verteld wordt in Action Comics uit 1938.
In Superman II werd de band met de strip veel losser en het publiek aanvaardde het. Met het grootste gemak zelfs, want de week trof in één week tijd het grootste bezoekersaantal aller tijden.
Dat er een Superman III zou komen was dus logisch. De vraag was alleen hoe: hoe de vorige twee films te overtreffen?
David en Leslie Newman, de schrijvers van de Superman-filmverhalen bogen zich samen met Richard Lester over dit probleem.

David Newman: 'We vroegen ons af wat we zouden kunnen doen dat nog niet gedaan was. We dachten daarbij niet eens aan allerlei spectaculaire reddingen, maar meer aan de karakters. We wilden de Clark Kent-kant van Superman nog wat menselijker maken en we wilden af van die eeuwige, uitzichtloze verhouding met Lois Lane. Als je kijkt naar de Lois Lane uit 1938 zie je een vastberaden carrièrevrouw, die ondanks het feit dat ze dol was op Clark Kent toch haar loopbaan voor alles stelde. In de televisieshow werd ze later een modieus vrouwtje dat niets liever wilde dan trouwen en vijf kinderen krijgen. Wij hadden dat allemaal wel gezien, haar rol was uitgemolken. Voor ons hoefde Lois eigenlijk niet meer. Daarom dachten we. Weet je nog dat meisje dat Clark Kent vroeger op school zo aardig vond. Zou het niet leuk zijn als hij haar weer eens ontmoette en een romance met haar had?
Zo kwamen we ook toevalligerwijze op het idee om haar een kind te geven. We hadden nog nooit een kind ten tonele gevoerd, dus dachten we laten we Clark's schoolvriendin Lana Lang eens een 8 jaar oud zoontje geven'.
Leslie Newman: 'We noemden haar Lana Lang omdat het de naam van een personage was dat in de eerste film heel kort werd opgevoerd. Het was toen een roodharige cheerleader, maar ik heb nooit naar de stripverhalen gekeken om te zien wie Lana Lang is. Toen de stripuitgevers ervan hoorden zeiden ze: 'Je kunt niet zeggen dat Lana Lang ooit getrouwd en gescheiden is, omdat er in de strip nooit een gescheiden

Lana Lang met een 8-jarige zoon is voorgekomen, maar ja voor de film is het verder wel in orde. En wij zeiden: 'We veranderen het toch niet, dus dat treft.'
Toen stuurden ze een knaap van DC-comics die naar het script heeft gekeken en nu gaan ze een speciale strip maken: *The secret Lana Lang,* waarin wordt onthuld dat ze een kind uit een geheim huwelijk heeft.'
David: Het contact met DC-comics is overigens prima. Zij hebben het recht om alles uit het script te schrappen, maar ze hebben nog nooit iets afgewezen. Of ja, toch! In Superman I hadden we een grap die ze eruit hebben gehaald omdat het te ver van de originele strip afstond, denk ik. We wilden een scène filmen waarin de raket met Superman als baby op de aarde afsuist en waarin je langzaam maar zeker de aardbol begint te onderscheiden. Wij wilden het filmen alsof het leek dat de raket midden in Rusland zou landen, maar op het laatste ogenblik moest de aarde een beetje draaien waardoor de raket toch in Amerika terecht kwam. Het publiek had dan kunnen denken: Wat zou er gebeurd zijn als Superman in Rusland geland zou zijn?'

Humor en computers

De film Superman III is volledig anders dan de vorige films en staat ook geheel los van de strip. De film is geestiger, de acties hebben minder de nadruk gekregen al zitten er een paar spectaculaire scènes in en de rol van het fenomeen Superman wordt heel erg gerelativeerd. Bovendien gaat Superman voor het eerst in zijn loopbaan met een vrouw naar bed, een mijlpaal in de geschiedenis.

Het verhaal gaat over de schatrijke industrieel Webster (Robert Vaughn) die nog rijker wil worden dan hij al is door consuptiegoederen op te kopen om hun prijs op te drijven. Hij is dan woedend als Columbia in hoog tempo koffie gaat exporteren, terwijl hij net bezig was kunstmatige schaarste te scheppen. Hij beraamt het plan om een weersatelliet te beïnvloeden en aldus het klimaat van Columbia te herprogrammeren zodat er op de wereldmarkt een koffietekort zal ontstaan. Om dit plan te verwezenlijken trekt hij de voormalige bordewasser Gus Gorman (een magnifieke rol van Richard Pryor) aan die zich heeft ontpopt als een geniaal computerdeskundige.
Net op het moment dat het plan van de boeven ten uitvoer gebracht lijkt te worden, komt Superman tussenbeiden.
Webster, Gus Gorman en de weelderige en wulpse Lorelei Ambrosia (Pamela Stephenson, presentatrice van Not the Nine o'clock news) besluiten Superman uit de weg te ruimen. De als namaak generaal Patton verkleedde Gus Gorman overhandigt Superman een stuk namaak Kryptoniet waarvan hij hoopt dat het de krachten van Superman zal slopen. Superman sterft echter niet, maar zijn aangeboren hoffelijke eigenschappen verdwijnen wel als sneeuw voor de zon. Hij wordt vergeetachtig en baldadig. Hij duwt de Scheve Toren van Pisa recht en blaast de Olympische vlam uit.

Sex en drank

Hij raakt aan de drank en wordt een regelmatig bezoeker van kroegen. In die toestand wordt hij door Lorelei Ambrosia verleidt. Zij gaat met de op dat moment allesbehalve verstrooide held naar bed en zet hem vervolgens aan tot 'gemene zaken'.
Als Superman later langzamerhand weer tot zichzelf komt, ziet de kijker een opwindend gevecht op leven en dood tussen Superman en zijn alter ego Clark Kent waarbij het kwade uiteraard het onderspit moet delven.
In de slotscène wordt Superman vervolgens nog een levende schietschijf in het electronische computerspel van Webster die met alle macht zijn greep naar de wereldmaatschappij wil volvoeren. Dat hij daarin niet slaagt, zal duidelijk zijn.
Superman III is dankzij de vele onderhuidse grappen, het belachelijk maken van de Superman-mythe en de perfecte rol van Richard Pryor als slim, maar nerveus blunderend computergenie echt een heel geestige film geworden, die zowel de filmliefhebber als de stripliefhebber volledig aan zijn trekken zal laten komen.
In wezen is het succes van Superman III ook al van te voren gegarandeerd. In zijn strijd om 'truth, justice and the american way of life' is Superman als het ware een Jezusfiguur. Hij is een soort hoger wezen, een verlosser die een glimlach brengt in tijden waar de mensen gekweld door de economische werelddepressie reikhalzend naar uitzien.
Superman verdient bij de komende Oscarverdeling zeker ook een paar Oscars. In ieder geval een Oscar, Ate de Jong heeft dat ooit al vermeld, voor Superman-acteur Christopher Reeve die op ogenschijnlijk moeiteloze wijze de verlegen, stuntelende (maar nooit belachelijke) figuur Clark Kent vorm geeft en natuurlijk een Oscar voor de viduele vormgeving. Twee Oscars, dat lijkt toch niet teveel gevraagd?

Van Peter van Straaten tot en met De Baronnen

door Mat Schifferstein*

Foto's W. van der Veeken

'De samenwerking met het gemeentebestuur van Breda loopt heel soepel', zegt Het Stripschap. 'Die mensen zijn nu bekend met het jaarlijks terugkerende evenement van de StripDrieDaagse. Een groot deel van de voorbereiding kan nu zelfs telefonisch geregeld woren. Dat was vroeger anders. Steeds als we een nieuwe lokatie voor ons stripfestijn gevonden hadden, moesten we kontakt opnemen met het gemeentebestuur van die plaats. We gingen dan op bezoek bij de burgemeester met een paar strips onder de arm, zodat die man kon zien waar het over ging. Meestal hadden we dan nogal wat moeite hem te overtuigen van de populariteit van strips in het algemeen en van de Stripdagen in het bijzonder; dat leidde ieder jaar weer tot lange, moeizame onderhandelingen. Na afloop van die Stripdagen kregen we wél steeds de vraag of we het evenement niet volgend jaar wéér in die stad konden organiseren; de belangstelling bij het publiek was steeds vele malen groter dan door zo'n stadsbestuur geschat werd.
Affijn, daar zijn we nu van af. De lokatie Breda is prima; het ligt zo ongeveer midden in het Nederlandse taalgebied (want de opkomst uit België valt niet te verwaarlozen), en zelfs de Fransen zijn bijna even snel hier als de mensen uit het noorden van het land. Verder heeft het Turfschip een uitstekende akkomodatie; het is ook een van de grootste overdekte ruimtes in Nederland.'

Een vreemde koers

In tegenstelling tot het gemeentebestuur van Breda dat niet nalaat zich voor de Stripdriedaagse in te zetten als was het Angoulême zelf, was de direktie van het Turfschip nogal stug in de onderhandelingen.

Zoals in ieder geval de handelaars en uitgevers opgevallen zal zijn, was de bar op de begane grond dit jaar gesloten. Vorig jaar was deze bar nochtans een onmisbare rustplaats gebleken voor de besprekingen van uitgevers en voor interviews met genodigde tekenaars en schrijvers door de pers. Want al is de SDD opgezet als een groot evenement voor een groot (dus ruim en breed) publiek, dat wil nog niet zeggen dat de beurs geen belangrijke funktie heeft voor het leggen van kontakten tussen bijvoorbeeld uitgeverijen (Anders zou je, ik noem maar wat, in Nederland nooit een uit het Frans vertaald boek kunnen vinden). En waar anders kunnen de auteurs van stripverhalen hun levensgeschiedenis kwijt, die jullie nou zitten lezen?
Die bar was dus gesloten, want het Turfschip wilde dit seizoen een nieuw beleid voeren, waarin de bar gedeeltelijk losgekoppeld werd van het Turfschip. De bar zou het hele jaar door van buitenaf geopend zijn, onafhankelijk van of er nou wel of niet een evenement in het Schip plaatsvond. Tijdens de SDD wilde het Turfschip de bar gesloten houden omdat men bang was dat de grote hordes stripmensen de vaste clientèle zouden wegjagen. Alsof onze Mickey Mouse-brilletjes zo angstaanjagend zijn...
En dat niet alleen: de bar had tijdens de SDD van vorig jaar een omzet van twee ton (!), want Mickey leeft ook niet van strips alleen, maar wil zijn (of haar) keel ook wel eens spoelen, of de buik wel eens vullen.
Of dat nu gebeurt met een glaasje kola van twee piek, of mee een reservering van zeventig komplete diners à vijfenveertig gulden per couvert...
Een merkwaardig beleid van een Horecabedrijf, dat overigens wel bij het Stripschap klaagde over de oprichting van een podium op de Boekenbeurs, waardoor één of twee tafels zouden wegvallen. En dat kan natuurlijk schelen in de omzet...
Overigens bleken zich bij de voorbereiding van eet- en drinkvoorzieningen meer problemen voor te doen. Het Turfschip wilde om een of ander, duister gebleven, reden geen bar in de tussenruimte plaatsen (Dat is de ruimte die de twee beurzen en de zalen met elkaar verbindt); iedereen moest zich maar in de grote beursruimte, aan de counter, van het nodige voorzien.
Een bijzonder clever bestuurslid van Het Stripschap bleek nogal wat moeite te hebben met die redenering: 'Maar de mensen op de ruilbeurs dan, waar moeten die naar toe? Ze kunnen hun boeken toch niet zo maar achterlaten voor een reis naar de counter, aan het andere eind van het gebouw? Ze krijgen de hele dag dus niks te drinken. Wat dan? Ze zullen de volgende dag zelf hun kratje bier meenemen.'
'Ja,' beaamde het Turfschip, enigszins aarzelend.
'En dat kratje bier, wat doen ze dáár mee, als ze tot de ontdekking komen dat ze dat niet helemaal zelf op kunnen?'
'Euh...'
'Dat gaan ze verkópen. Ja, dan gaan ze hun bier verkópen...' Nog geen kwartier later was in de tussenruimte een bar geplaatst.

Rolletjes

De praktische uitvoering van deze SDD leverde nauwelijks nog problemen op, dankzij de vaste groep vrijwilligers, die elk jaar opnieuw de handen uit de mouwen steekt. Prima mederwerkers volgens Het Stripschap, want deze mensen kunnen door hun steeds groter wordende ervaring steeds efficiënter en zelfstandiger werken; daar heb je zo goed als geen omkijken meer naar. Een bijzondere vermelding (een Stripschapspenning zou je bijna zeggen) verdient ook de groep jonge padvinders (en -vindsters) die ieder jaar weer meehelpen om het grote evenement soepel te doen verlopen. In hun oranje T-shirts met het Stripschapsembleem hollen ze vol ijver van de ene klus naar de andere.

Verkeer

De SDD 1983 leek wél minder druk bezocht dan in voorafgaande jaren; zowel op de

* In samenwerking met Har Brok en met dank aan diverse leden van het bestuur van Het Stripschap.

Stripschapspenning voor de redaktie van Donald Duck

Stripschapspenning voor Stripwerk

boekenbeurs als op de stripruilbeurs was er voor het publiek meer ruimte. Waar vorig jaar voortdurend gedrongen moest worden, kon het bezoekersverkeer nu goed doorstromen; slechts de gang, die de tusruimte met de boekenbeurs verbindt, de counter (maar dat is te verwachten) en enkele popilaire striptekenaars zoals Martin Lodewijk en Peter de Smet zorgden nog wel eens voor opstoppingen. 'Nee', zegt Het Stripschap, 'er zijn dit jaar niet minder bezoekers dan in 1982; we zitten nu zelfs tegen de achttienduizend. Het is minder druk op de wandelpaden omdat bijna kontinue programma's in de zalen veel publiek naar zich toe trekken én omdat de opstelling van de stands op de boekenbeurs meer ruimte biedt (zonder veel beschikbare standplaats te verliezen).

Volop

Volgestopt met aktiviteiten had de SDD dit jaar de bezoeker weer van alles te bieden: naast de boekenbeurs en de ruilbeurs waren er oude tekenfilms te zien (Jammer dat de première van een nieuwe film nog niet tot de aktiviteiten van de SDD behoort), videotekenen, diverse tentoonstellingen (waaronder vooral het fraaie werk van Fred Julsing opviel), de konventie over *Strips en Onderwijs,* de prijsuitreikingen en de veilingen. En dan heb ik het nog niet eens over de aktiviteiten die voor de kleintjes georganiseerd werden, de uitzendingen op het TV-circuit, de muziek van De Baronnen (Misschien kunt u iets verder weg gaan staan, dan kunnen wij elkaar weer verstaan) en natuurlijk de stunts van uitgeverijen, hun primeurs en hun tekenaars.

Striptease

De konventie van vrijdag mislukte in ieder geval wat betreft de opkomst van het publiek. Blijkbaar was er vanuit het onderwijs totaal geen interesse voor het eventuele gebruik van stripverhalen op school, hetgeen toch wel op zijn minst merkwaardig genoemd mag worden. Misschien is de manier waarop op scholen tegen strips aangekeken wordt te vergelijken met de manier waarop bepaalde journalisten nog steeds over strips denken: in ieder geval niet serieus te nemen. Enkele jaren geleden maakt *De Volkskrant* al melding van de Stripdagen in Breda. Een heuglijk feit? Niet als je leest dat de journalist zich af vraagt of er ook striptease-shows gehouden zullen worden... Meer over de konventie kunt u overigens in het komende nummer van *Stripschrift* tegemoet zien.

Stripschapspenningen voor de Redaktie van *Donald Duck*, het oudste stripweekblad van Nederland, en *Stripwerk,* een inleidend werk voor strip in het onderwijs. De Stripschapsprijs en één andere penning 'vrijwel unaniem' toegekend aan Peter van Straaten en het fanzine *Striprofiel.* Waarom niet unaniem? Ik zou wel eens benieuwd zijn de bezwaren te weten van degene die tegen deze uitreikingen heeft gestemd. Zo'n 'vrijwel unaniem' heeft een nare bijsmaak voor degene die de prijs in ontvangst neemt: je krijgt wel iets, maar niet helemaal van harte.

Bij Peter van Straaten werd daar door de wethouder nog een schepje bovenop gedaan: na in lovende woorden precies uitgelegd te hebben waarom nou juist Peter van Straaten dit jaar de prijs in ontvangst mocht nemen, las de man vervolgens de oorkonde voor die de Stripschapsprijs vergezelde. Waarna het publiek dezelfde tekst nog een kon horen.

Nee, dan Peter van Straaten; die hield het kort en bonding, omdat hij niet van toespraken of interviews houdt. Wél van prijzen, zoals hij liet doorschemeren: 'Als je elk jaar opnieuw een boek uitbrengt is er niemand die daar aandacht aan besteedt, maar als je op TV dreigt te komen of als je een prijs uitgereikt krijgt valt de hele pers je op je nek, en ben je voor hen het middelpunt van belangstelling geworden. 'Peter van Straaten houdt ideeën,' zei hij, 'als een ander kanariepietjes.' In zijn strips en politieke prenten laat hij steeds zo'n vogeltje vliegen. 'Het zou niet goed zijn alle deuren van de kooi open te gooien en alle vogels tegelijk de zaal in te laten vliegen,' dus liet hij het hier bij, en bedankte Het Stripschap voor de waardering die hem door middel van de prijs geschonken werd.

Geveild werd weer voornamelijk oud stripwerk waarvan het grote publiek, als het

De uitgeversbeurs

Stripschapsprijswinnaar Peter van Straaten signeert

daar iets van meegekregen heeft, zich waarschijnlijk verbaasd, niet ongeamuseerd, zal hebben afgevraagd waarom nou net die 'kinderboekjes van vroeger' zo gewild zijn. Of is iedere bezoeker daar inmiddels mee vertrouwd geraakt?
Wat het veilen betreft was die van IJf Blokker in ieder geval het leukst (maar ook het langst). Wie anders dan hij komt op het idee om het bieden op een kavel af te breken met: 'Zeventien gulden? Ach, voor zeventien gulden gun ik je dit boekje wel, jongen!'

Is het hier ruilen?

Onder het motto: Is het hier ruilen? besloot het Stripschap dit jaar de ruilbeurs (Let op het woord) te saneren van malafide handelaars en prijsopdrijvers. Het in minder vrijblijvende bewoordingen door hen geformuleerde verzoek om op de ruilbeurs nu ook eens te gaan *Ruilen* wierp zijn eerste vruchten af. Niet dat alle illegale winkeliers nu verdwenen waren (Striplezers en dito winkeliers kunnen nu eenmaal slecht Lezen!), maar bij een flink aantal 'ruilenden' ontbrak nu is ieder geval niet de doos met ruilmateriaal, of de tekst: Hier kan men ruilen.
De hoeveelheid aangeboden materiaal was overweldigend; drie dagen was voor bepaalde stripliefhebbers nog te kort om alles te bekijken. Opvallend waren de grote hoeveelheden (zeer) oude tijdschriften, van *Arend* en *Bravo* tot *Kuifje/Tintin* en *Robbedoes*. Komplete stripreeksen werden aangeboden in eerste druk, alsof ergens een stock was opgedoken. Prijzen lagen vaak hoog, zo om en nabij de kataloguswaarde, maar koopjes ontbraken voor de volhardende speurder beslist niet. Vooral de jonge (soms heel jonge) verzamelaar werd in zijn zoeken nogal eens geholpen, van het uitgebreid tonen van allerlei jeugdstrips tot het:
'Ja, joh, ik neem dít wel, zoek maar wat uit,' of: 'Voor jou maak ik wel een prijsje...'
De sfeer op de beurs was in het algemeen beter dan voorafgaande jaren (Het was ook niet zo bloed- en bloedheet), hoewel de botte opmerkingen weer niet ontbraken: 'Waarom zou ik ruilen, wat heb ik daar aan? Zeg nou, wat heb ik er aan om dit tegen één van die te ruilen? Ik moet toch winst maken!' Eén antipathiek handelaar kon zijn mentaliteit zo slecht verbergen, dat hij de halve beurs wakker schreeuwde: 'Man, jij hébt toch niks te ruilen! Sodemieter toch op, je hébt toch niks!'

Tekenwerk

De boekenbeurs was niet zo spektakulair; 'primeurs' lagen die week meestal al in de stripzaak en de antikwarische prijzen waren aan de hoge kant. Wel stuntten bepaalde stands met aanbiedingen of hoge kortingen, wat hen door de konkurrenten niet in dank werd afgenomen. Maar over het algemeen waren de handelaars tevreden; er was misschien minder publiek zei men (dus toch?), maar er waren ook minder vervelende klanten die ervan uitgingen dat de stands openbare bibliotheken waren; men had toch moeten weten dat die op stripgebied in Nederland slechts sporadisch te vinden zijn. Er werd dus goed verkocht. Het aantal aanwezige striptekenaars viel absoluut tegen; het beloofde getal van honderd werd in de verste verte niet benaderd. Zowel bij Dupuis als bij Yendor was de tekenploeg totaal afwezig. Van de tekenaars die zouden komen, ontbraken striptalenten als Gine, Gotlib en Hermann. Toch voorzagen Arboris, Mondria, Espee, Oberon, De Lijn en Albracht in de behoeften van (hand) tekeningenjagers, met als uitschieters de grafische kunstwerkjes van Schuiten en Renard, de zorgzame tekeningen van Giardino en de sprankelende kartoens van Bagnall. Wie hoor ik nog klagen? Zelfs de amateurtekenaars tekenden hun handen lam (en met plezier!)
Belangrijke primeurs? In ieder geval een uitstekend initiatief is het *Stripjaarboek* van Arboris, dat inhoudelijk echter weinig nieuws te bieden heeft (heet het daarom een stripjaarboek?), maar wat vooral voor de mensen met een slecht geheugen de zaken eens goed op een rijtje zet. (Wordt volgend jaar, naar verluidt, overigens beter. Ook goedkoper? Misschien was een tijdschriftuitgave beter geweest.) Kurieus is de uitgave van de *Kraaienhove*-strips van Willy Lohmann door De Meulder, nadat Brabantia nostra nog steeds zit met stapel onverkochte delen van zijn *Kraaienhove*-bundelingen uit 1976/77 (!). Bij De Meulder verder ook de heruitgave van *Joris P.K.*, een ieder welbekend. Alleen interessant voor de *Nieuwe Revu*-verhalen, maar deze strip, die op kleur gemaakt is, is in zwartwituitvoering maar een matig produkt. Eigenaardig dat Peter de Smet dat maar allemaal toelaat. Beter één uitgave dan géén uitgave? Misschien, maar het is ook mogelijk dat door zo'n uitgave de kans op een behoorlijke uitgave (in kleur) verkleind wordt, en dat zou te betreuren zijn. Verder? Vijf kleine boekjes van Espee, erg aardig uitgegeven. Maar betekent espee nou nog steeds Small Press? Want die kleine jongens geven onderhand per jaar meer albums uit dan hun grote broers! En *Titanic* natuurlijk, te verschijnen vanaf maart volgend jaar maar nu al verzekerd van niet alleen zo'n beetje alles waar *Pep* en *Eppo* in goede tijden sier meemaakten, maar ook van nieuwe eigen initiatieven, zoals een 'echte' strip van Stripschaphater Jaap Vegter! Veilig honk voor liefhebbers van Nederlandse toppers als Martin Lodewijk *(Agent 327)*, Dick Matena, Peter de Smet *(De Generaal)*, Dick Briel *(Prof. Palmboom)*, Peter de Wit *(Stampede)* en wellicht Don Lawrence *(Trigië, Storm)*. Een wat ongelukkig vaandeel om onder te varen, dat *Titanic*, maar hopelijk met meer drijfkracht dan *Eppo* dat zelfs met behulp van *Pep* en *Sjors* feilloos en pijlloos de oceaanbodem zoekt.

Het Stripschap

Na deze wat onordelijke ervaringen en impressies moeten we nog vermelden het profesionele programmaboek *Beestenbende* (i.s.m. Uitg. Mondria), de konventiebundel *Strips en Onderwijs* (geredigeerd door H. Duncker) en de voortzetting van de (Oberon) zwart-wit-reelks door Het Stripschap (is.m. uitg. Arboris B.V.) die credit geeft aan de Toonder, Studio's. Dat de N.S.-korting uitsluitend betrekking had op dagretours laten we dan maar buiten beschouwing; met alles wat Het Stripschap met zijn Strip3daagse bood is dat 'n lokkertje. En terecht.

POSTRIPTUM

M.H.

Bij het doorbladeren van oude nummers Metal Hurlant deed ik een opzienbarende ontdekking waarvan bijgaand verslag.

Is Dewroet een pseudoniem van Chaland? In Metal Hurlant 27 verscheen een advertentie voor 4 stripalbums in de stijl van de oude Robbedoes-advertenties.
Dit 'grapje' was het debuut van de jonge tekenaar Yves Chaland.
Nu komt het opvallende aan deze advertentie. De fake-albums zijn getiteld 'Le gang mystere', 'Le peuple perdu', 'La terreur rouge' en (nu komt het) 'L'affaire Wolfram'. De held van deze albums heet Jack Peterson.
Enkele jaren, 1982/83 doen geruchten de ronde over een mysterieus album. De titel van dit album: 'L'affaire Wolfram', De held: Jack Peterson, De uitgever: Les editions Jo Tonnerre (zie Captivant – Chaland/Cornillon).
Het bewuste album heb ik nooit gezien, maar in Stripschrift 171 werd aandacht besteed aan de mysterieuze tekenaar hiervan Roger Dewroet. De stijl van Dewroet lijkt (volgens het artikel) op Jije en Tillieux op hun best. Hoe zat het ook al weer met Yves Chaland. Er wordt een massa vragen opgeroepen.
Is Dewroet een pseudoniem van Yves Chaland? Of is de affaire Wolfram/Dewroet een verzinsel van een Stripschriftredakteur? En wie is eigenlijk Bo Ventura, ook een pseudoniem?
Een massa vragen. Misschien brengen deze merkwaardige ontdekkingen wel enige opheldering in deze rare zaak. Ik kan alleen maar naar de waarheid gokken voorlopig.

Hans Pols

Geachte Redaktie

Eén van uw redakteuren schreef mij eens, jaren geleden, dat Stripschrift gemaakt werd door vrijwilligers, onbetaalde krachten dus, met hun dagelijkse beslommeringen, werk, gezin enz. Daar is na zo'n vijf jaar zeker verandering in gekomen. Er wordt nu ineens tijd vrij gemaakt voor het opzetten van een mysterieus komplot. Een komplot, mijne heren, waar ik zelf ook het slachtoffer van geworden ben.
Wat wil het geval? In de striptoptwintig van 1981 (SS 155, jan. '82) vermeldt R. van Eijck op nummer 28 van zijn lijst het album 'De Wolfram-affaire' door R. Dewoet.
Tot nu toe geen reden tot paniek, hoor ik u zeggen: Van Eijck loopt al jaren mee in de redaktie, tekent zelf ook, heeft een goede kijk op strips en zijn keuze van het album van Dewroet zal dan zeker weloverwogen zijn. Ja, ja, maar mede-redakteur, Hans Frederiks, verklaarde al in (SS

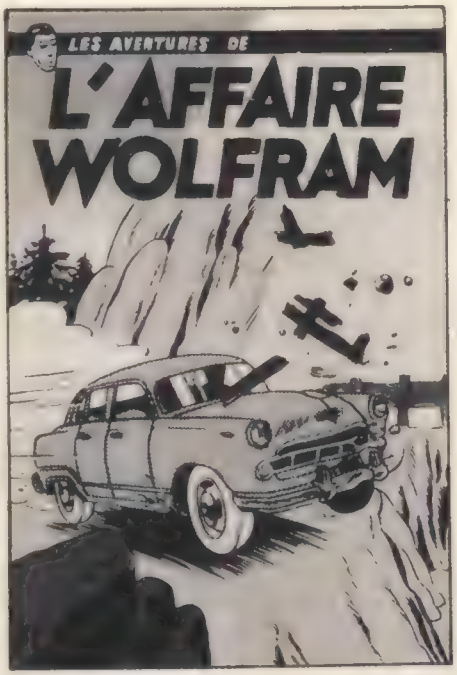

151/152, aug. '81), dat men genoemd album (om precies te zijn de serie 'Les aventures de Jack Peterson') niet kan kopen want: 'ze bestaan niet'. Wat nu? Eerst maar even rustig gaan zitten en dit alles kalm op me in laten werken.
De grap begint nu ondertussen grote vormen aan te nemen. Spiridon Habraken (ps. van: R. van Eijck, H. Brok, H. van den Boom, K. de Bree, J. Drewes, H. Frederiks, P. de Raaf, doorhalen wat niet van toepassing is) meldt in Postriptum (SS 170), dat hij slechts de franse vertaling (?) van 'De Wolfram-affaire' heeft kunnen bemachtigen, H.F. (ps. van Hans Frederiks?) antwoordt, dat de maker van genoemd album, Roger Dewroet werd geïnterviewd en het verslag ervan in het volgend nummer van SS zal verschijnen.
Kunt u het nog volgen? H.F. verklaart dat 'L'affaire Wolfram' niet bestaat, maar twee jaar later wordt er een interview met de maker van de niet-bestaande strip geplaatst.
Heeft Frederiks dit verhaal soms zelf getekend in twee jaar tijd? Om R. van Eijck een plezier te doen, b.v.?
Terug nu naar het aangekondigde interview: 'Roger Dewroet, De Bobby Fischer van de stripwereld!' Door Bo Ventura. (Wiens pseudoniem is dat nou weer, misschien wel van ene meneer Hermus uit Utrecht...).
Hierin wordt het mysterie, ogenschijnlijk althans, uit de doeken gedaan: biografische gegevens over Dewroet en waarschijnlijk de synopsis voor een nieuw jack Petersonverhaal: de ruzie tussen Dewroet en zijn uitgever Jo Tonnerre, die bovendien ook nog optreedt als hoofdpersoon in een eenpagina tellend verhaal 'Jo Tonerre'.
De grap is nog niet afgelopen, want Ventura beweert, dat de albums in Nederland zo moeilijk te krijgen zijn. Haal je de koekkoek! In mijn vakantie ben ik menige stripspeciaalzaak afgelopen om die albums te bemachtigen. Waarschijnlijk niet zo vreemd, want op de voorplaat van 'L'affaire Wolfram (SS 151/152) staat als serienaam vermeld 'Les aventures de Jack Peterson' en in Stripschrift 170 en 171 'Les aventures de ?????????'.
Weten H.F. en Bo Ventura het nu eigenlijk zelf wel? Welk mysterie schuilt hier nu weer achter?
Kom, mijne heren redaktieleden, uw grap, c.q. komplot, is geslaagd en al kan ik wel vermoeden hoe de vork in de steel zit, toch wens ik een duidelijke verklaring over 'De zaak Wolfram/Dewroet versus Stripschrift'.
Wie z'n billen brandt...

Met vriendelijke groet,
Hans Janssen
Welterdreef 97
2253 LJ Voorschoten.

Naschrift:
'Op dit moment signeert de Belgische tekenaar Roger Dewroet zijn album "De Wolframaffaire" aan de stand van Vonk' galmde het in het Turfschip tijdens de Strip-3-daagse. Of het er aan lag dat zijn uitgever niet voor het juiste merk Whiskey had gezorgd, of dat Dewroet terugschrok voor de mensenmassa was niet duidelijk. Maar bij de stand van Vonk aangekomen stond er alleen een lege stoel en was Dewroet in geen velden of wegen te bekennen.
Ook Bo Ventura, maker van het interview met Dewroet liet zich niet zien in Breda. Op vakantie naar men zei. Ik geef toe, wij weten het ook niet precies meer. Wij hebben in ieder geval zowel Ventura, als Yves Chaland om opheldering gevraagd. Van beiden hebben we nog niets vernomen, maar ik hoop dat we in het volgende nummer de affaire Dewroet kunnen ontwarren.

H.F.

Boeken in het kort

Enki Bilal, *Le bol maudit.* Futuropolis, Paris 1982, zw.w., 48 pp., harde kaft, 42 ff.

Voordat Enki Bilal met het tekenen van albumlange verhalen begon heeft hij in de periode van 1971 tot 1974 een reeks korte verhalen in 'Pilote' gepubliceerd. Deze zijn in dit album verzameld, waarmee de lezer in de gelegenheid wordt gesteld met het jeugdwerk van Enki Bilal kennis te maken. Jeugdwerk is het inderdaad in zijn zoeken naar de juiste techniek. Bilal zoekt nog duidelijk naar de beste vorm, waarin hij zijn ideeën kwijt kan. In zijn verhaalkeuze komt echter al duidelijk zijn hang naar het fantastische, maar ook zijn politieke betrokkenheid naar voren. Het titelverhaal 'Le bol maudit' geeft van dit eerste element al een zeer goed voorbeeld in een eigenzinnige bewerking van het Ahasverus (de eeuwige wandelaar)-thema.
Het spreekt welhaast vanzelf, dat Bilal nog niet die perfectie bereikt heeft die we uit zijn overige albums kennen. Desondanks is dit album zeker de moeite waard.

(H.F. Smit)

Zodiaque: Les Humanoïdes Associés, Paris 1983, zw.w., 78 pp., harde kaft, 65 ff. (Album + poster).

Enige tijd geleden vershceen in Métal Hurlant een serie over de dierenriem, waarbij verschillende tekenaars steeds een van die tekens als onderwerp namen om in enkele bladzijden hierover een verhaal te verschenen voorzien van een losse bijlage, namelijk een (kleuren)poster van Hugo Pratt over Corto Maltese. Om een aantal redenen is het inderdaad beter dat deze apart verschijnt, het is slechts één pagina en ook nog als enige in kleur en tenslotte zet Pratt op deze poster uiteen, dat men in feite van 14 tekens van de dierenriem uit zou moeten gaan. Corto Maltese behoort daarbij volgens hem tot het teken van de katten (3 juli tot 28 juli).
Het nadeel, dat veelal aan zo'n project kleeft is, dat men een zeer wisselvallig niveau krijgt en bepaalde verhalen steeds onder de maat zullen blijven. Dit is hier slechts een enkel keer het geval. We zien in dit album echter vooral het voordeel van dit procedé, namelijk verschillende auteurs die in kort bestek de kans krijgen hun talent op een, gegeven, onderwerp te beproeven. De geringe stelt hen daarbij vaak in staat wat extra aandacht aan de verhalen te besteden. Dit leidt tot een grote mate van verscheidenheid in tekentechnieken en verhaalsoorten. Zo kan het melancholieke verhaal van Arno afgewisseld worden met een ironische Veyron of Hé, een geheimzinnige Voss, een satirische Chaland of Cornillon enz. Bijdragen leveren ook Crespin, Gillon, Gal/Cheraqui, Montellier, Dodo/Ben Radis, Hutchinson en Caza. Niet alleen de verhalen zijn sterk, het is ook een zeer fraaie uitgave van Les Humanoïdes Associés. Aanbevolen!

(H.F. Smit)

Bolland, Ezquerra, McMahon/Wagner: *Behemoth het beest,* Judge Dredd deel 2, uitg. Dendros, *f* 6,55.

Na een eerste album met verhalen van Mike McMahon, nu een kennismaking met de man die Judge Dredd beroemd maakte: Brian Bolland. Opgenomen in dit album is het verhaal over Judge Dood, dat indertijd ook het openingsverhaal vormde in de eerste engelse albumuitgave, en dat ook is opgenomen in de eerste comic-book versie van Judge Dread, die onlangs door Eagle Comics op de amerikaanse markt werd gebracht.
Ontsierend is uiteraard de afbeelding van ondergetekende in wel zeer precaire omstandigheden. Het album bevat verder verhalen van de oorspronkelijke JD-tekenaar Carlos Ezquerra en van McMahon.

(J.D.)

Pellerin/Charlier: *Zwendel in Ebbenhout,* Roodbaard deel 21, uitg. Novedi, *f* 6,55.

De serie Roodbaard gaat een unieke vorm krijgen. Na het overlijden van eerst Hubinon en daarna Jijé, die de serie met Lorg had voortgezet, ontstond er voor scenarist Charlier een probleem, de serie voort te zetten. Aanvankelijk vond hij illustrator Patrice Pellerin bereid de reeks voort te zetten. Pellerin, die geen enkele ervaring met strips bezat, zag geen kans het reeds door Jijé begonnen verhaal af te maken. Charlier begon voor hem een hele nieuwe verhaallijn, maar kort daarop ontmoette hij Christian Gaty, die wel in staat bleek in de stijl van Jijé verder te werken. Deze voltooide het verhaal: De vermisten van de Zwarte Valk, en is nu bezig met het vervolg daarop: Het verdoemde goud van Huacapac. Dit zal het volgende album in de serie worden. Daarna zal Pellerin weer aan de beurt komen met het vervolg op Zwendel in ebbenhout! Roodbaard kent dan twee versies, elk met een eigen verhaallijn, die elkaar in de albumreeks afwisselen.
De Roodbaard van pellerin is naturalistischer dan die van Hubinon en Jijé/Gaty, en zeker voor iemand die nog nooit strips getekend heeft met veel gevoel voor detail en gezichtshoek neergezet. Zo zullen voortaan twee Roodbaarden de wereldzeeën afschuimen. Misschien ontmoeten ze elkaar nog wel eens!

(J.D.)

Drake/Starr; *Kelly Green 2. 1, 2, 3, mourez.* Dargaud, Paris 1983, kleur, 48 pp., harde kaft, 30 ff.
In dit tweede deel van deze serie (het eerste deel 'Le contact' is al enige tijd verschenen zonder in Nederland de aandacht te trekken) worden ons de avonturen verteld van de weduwe van een politieagent, Kelly Green. De titel van het eerste deel geeft eigenlijk haar werkzaamheden weer. Nadat haar man werd vermoord verdiuent ze de kost door op te treden als een contactpersoon, die verbindingen legt tussen de legale wereld en de wereld van de misdaad. Zo zal zij bijvoorbeeld losgeld moeten overhandigen en er tegelijkertijd op toe moeten zien dat de ontvoerde gezond en wel thuis komt.
Kelly Green krijgt in dit verhaal te maken met de moord op een zeker Judith Brockhurst, die sterft nadat men haar zwembad heeft vergiftigd. Haar zus, Samantha, voelt zich bedreigd, zeker nadat ook nog haar broer wordt vermoord. Kelly Green belast zich dan met deze zaak en probeert (tevergeefs) Samantha te beschermen.

Deze serie wordt getekend door Drake en geschreven door Starr, Stan Drake is vooral beroemd geworden door 'The heart of Juliet Jones', een soap-opera in stripvorm, terwijl Leonard Starr bekend is geworden door 'On stage', eveneens een soap-opera, dit maal zich afspelend in de toneelwereld. Deze achterground valt duidelijk te bespeuren in deze serie. Allereerst zijn daar de (te verwachten) technisch zeer knappe realistische tekeningen, die beide series beroemd hebben gemaakt. Kelly Green is een figuur met enige diepgang, met menselijke trekken en vooral met menselijke gevoelens, maar vooral het feit dat deze emoties het onderzoek steeds kleuren geeft deze serie een aparte charme.
Dit benadrukken van de emotionaliteit zorgt er ook voor, dat men zich niet op de eerste plaats interesseert voor de afloop van de verhalen (hoe spannende die ook zijn), maar vooral voor de personen en wat er met hen zal gebeuren. Het enige punt in het nadeel van deze serie is, dat ze in kleur verschijnt, terwijl zwart/wit naar mijn mening fraaiere en effectiever zou zijn.

(H.F. Smit)

Alex Toth, *Les aventures de Jesse Bravo, Bravo pour l'aventure.* Futuroplis, paris 1981, zw.w., 48 pp., harde kaft, 42 ff.

Veel stripavonturen spelen zich tegenwoordig af in de peridoe rond de eeuwwiseeling of in de vijftiger jaren. In dit al wat oudere album worden dit stramien doorbroken. Het speelt zich af in de dertiger jaren en Toth heeft zich duidelijk laten inspireren door de avonturenfilms van iemand als Hawks uit deze periode. Dat is geen wonder, want uit deze periode moeten ook zijn jeugdherinneringen stammen. Toth begon zijn carrière immers reeds in 1944. Hij heeft sedertdien met zijn in realistische stijl getekende zwart-wit-verhalen wel de aandacht van andere tekenaars getrokken, meegewerkt aan verschillende beroemde series (o.a. Green Lantern en Casey Ruggles), maar zelf nooit en werkelijke hit geproduceerd. Zijn afkomst laat zich ook in dit verhaal niet verloochenen. Een duidelijke invloed van Noël Sickles valt nog steeds te bespeuren, niet alleen in zijn tekenstijl, maar ook in de keuze van een piloot als titelheld (een beroep dat Hawks ook aantrok!) Dit blijkt ook uit zijn gebruik van licht en schaduw, een gebied waarop Sickles immers pionierde. Indien u dan ook kennis wilt maken met een interessante, eigenlijk te weinig bekende figuur uit de Amerikaanse stripwereld, dat biedt dit album U de mogelijkheid het verzuimde in te halen.

(H.F. Smit)

NIEUWS

Nieuwsredaktie Har Brok en Peter de Raaf (tel 020-250975 of 010-519903) Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam

ALGEMEEN

ANIMATIEKURSUS

De Stichting Kunsthistorisch Centrum te Amsterdam organiseerd vanaf 7 november telkens op maandagavond van 20.00 tot 22.00 uur een vier bijeenkomsten tellende kursus over animatiefilm. De kursus wordt geleid door Gerrit van Dijk en omvat een kort historisch overzicht, techniek en toepassingsvormen. De deelnemers krijgen ook de gelegenheid zelf aan het werk te gaan en de resultaten daarvan te bekijken. Natuurlijk worden er vele voorbeelden vertoond. Uiterlijke inschrijfdatum is 28 oktober, kosten *f* 90,—. Inlichtingen: Herengracht 215 sous, 1016 BG Amsterdam (tel: 020-235589).

KURSUS TEKENEN EN SCHILDEREN

Op 5 december start de Teleac-kursus *Tekenen en schilderen* in 12 lessen via radio, televisie en een fraai, praktisch kursusboek. Veel aandacht voor materialen en technieken. De onderwerpen in elke les worden stap voor stap behandeld met behulp van veel illustraties en tekst, praktische adviezen en tips. Vanaf 10 maart 1984 bestaat de mogelijkheid om in een groot aantal kreativiteitscentra in Nederland op 5 zaterdagen aansluitende praktijkervaring op te doen onder leiding van bevoegde kunstenaars/docenten. Het kursuspakket kost *f* 47,50 en is verkrijgbaar bij Teleac (Postbus 2414, 3500 GK Utrecht) en bij zaken waar u materialen voor tekenen en schilderen kunt kopen.

OPROEP

In de rubriek 'Oproepen (vakantiegangers)/Verloren voorwerpen/Vermiste dieren' troffen we de volgende annonce aan, die we u niet willen onthouden:
STRIPTEKENAAR, voor landelijk stripblad gevraagd. Info.: 02240-13883.

BUCK DANNY

Onder de titel 'De Held in het Oorlogsmuseum' publiceerde Marc Reynebeau een studie over Buck Danny (1947-74) met betrekking tot het stripverhaal als historische bron. Deze studie is te vinden in de bundel *De held in het oorlogsmuseum en andere beschouwingen over populaire cultuur,* uitgegeven door de Werkgroep Populaire Cultuur van de subfakulteit Maatschappijgeschiedenis i.o. van de Erasmus Universiteit te Rotterdam. De bundel (183 blz.) is te verkrijgen door overmaking van *f* 10,— op gironummer 3947556 tnv. C. Vos te Amsterdam onder vermelding van 'Populaire Cultuur'.

EKSPOSITIE

Van 11 september tot 18 oktober eksposeert de (voormalige?) striptekenaar Harry Buckinx samen met Rob Móhlmann (ja, die van het Vandersteenplagiaaat), Bert Kinderdijk en Susan Verhaken in galerie Lieve Hemel, stoot je hoofd niet. Openingstijden: dinsdag tm. zaterdag van 12 tot 8 uur, donderdag ook tot 21 uur. Het adres: Vijzelgracht 6-8 te 1017 HR Amsterdam.

RUILBEURZEN AMSTERDAM

Stripantikwariaat Richard (Rombout Hogerbeetsstraat 78, 1052 XH Amsterdam) organiseert dit jaar nog twee ruilbeurzen op 9 oktober en 13 november. aanvang 10.30 uur, toegang *f* 2,50 (inklusief konsumptie), plaats: Hugo de Grootschool, Rombout Hogerbeetsstraat 109, schuin tegenover de winkel. Inlichtingen: 020-842923.

STRIPDAG TURNHOUT

Ter gelegenheid van de uitreiking van de Stripgidsprijs 1983 aan Merho wordt op 10 december een Stripdag gehouden (de vijfde inmiddels) te Turnhout (België) in het Cultureel Centrum De Warande, Warandestraat 42. Om te noteren in uw agenda, nadere gegevens volgen nog.

KUIFJE IN DROMENLAND

Tijdens de in september in Utrecht gehouden *Nederlandse Filmdagen* is de 25 minuten durende speelfilm *Kuifje in Dromenland* in premiere gegaan. De film is gemaakt door de Rotterdamse filmmaker *Ruud den Drijver* en de titelrol wordt gespeeld door de Rotterdamse journalist *Pieter Schol,* die in deze film zijn debuut maakt. In de film is hij eindredakteur van een mode-blad, terwijl zijn vriendin Jannie (gespeeld door *Christine Fokkelman)* fotomodel is. Hij wordt echter overgeplaatst naar een stripblad en trekt naar *Brussel,* de geboortestad van *Kuifje.* Voor die reis heeft hij zich verkleed als Kuifje en hij ontmoet in Brussel meer mensen die als stripfiguur verkleed zijn: *de Hulk, Superman* en *Lucky Luke.* Het is daar een soort rage en er wordt een reportage van gemaakt voor het modeblad waar onze hoofdfiguur tot voor kort eindredakteur van was.
De film is o.a. gesubsidieerd door de *Rotterdamse Kunststichting,* de gemeente *Rotterdam* en het *Prins Bernard Fonds* en wordt door *Fugetive* in bioscopen in Nederland en België uitgebracht.

BOEKEN TOP 10

Met ingang van nummer 44 (17 september '83) is het weekblad *Vrij Nederland* er toe overgegaan om wekelijks een lijst te publiceren van de best verkochte boeken in ons land. De wekelijkse lijsten worden samengesteld volgens het systeem van meting van verkochte exemplaren per winkel. Winkels die aan deze lijst meewerken zijn de *Libris* boekhandelaren (grote, gespecialiseerde boekhandels die zich hebben aaneengesloten om door gezamenlijke inkoop, gezamenlijke publiciteit en andere activiteiten een beetje tegenwicht te geven aan boekenclubs en inloopzaken). Daar deze Libriszaken niet vertegenwoordigd waren in de steden Amsterdam en Rotterdam werden er ook in die plaatsen boekhandels uitgekozen om aan de wekelijkse lijst mee te werken. Tot zover een aardig initiatief. Vreemd wordt het echter wanneer stripverhalen op één hoop gegooid worden met ramsjaanbiedingen en damesromans uit de Boeketreeks en de Jasmijnreeks, want deze worden niet in de lijst opgenomen. Ook in 1983 dus nog steeds een minachting voor dit medium. Nog vreemder wordt het als we op plaats 9 in de lijst *Met uw welnemen* van *Marten Toonder* tegenkomen. Strip of geen strip? Volgens ons wel, volgens Vrij Nederland blijkbaar niet.

DE BERENKUIL

Op zaterdag 5 november a.s. signeert *Theo van den Boogaard* zijn nieuwe Sjef van Oekel-album, *Sjef van Oekel zoekt het hogerop,* bij stripwinkel *de Berenkuil,* Lijnbaan 118 te Rotterdam. Juiste tijden waren op dit moment nog niet beschikbaar, maar het gebeuren zal in de middag plaatsvinden. Hoogstwaarschijnlijk wordt *van den Boogaard* vergezeld door *Wim T. Schippers* en door *Sjef van Oekel* zelf! Reeds!

STRIPWINKEL GUUST

Vanuit Antwerpen ontvingen wij het bericht dat in de *van Cuyckstraat 2* een nieuwe stripzaak gevestigd is, stripwinkel *Guust.* Daar de van Cuyckstraat slechts uit één pand bestaat (en dus moeilijk te vinden) bevatte het bericht de volgende informatie: 'De winkel ligt gelegen op de hoek van de van Cuyckstrat, het Hopland, de Kipdorpvest en de Tabaksvest, op zo'n drie minuten lopen vanaf het Centraal Station wanneer je in de goede richting loopt, ga je de verkeerde kant op, dan duurt de voettocht wat langer'. Naast het normale stripassortiment worden er ook Franse- en Amerikaanse strips verkocht. Guust is geopend van dinsdag t/m zaterdag van 10.00 tot 19.00 uur op zondag van 9.00 tot 14.00 uur.

FILMWEEK ARNHEM

De veertiende *Filmweek Arnhem* (van 27 oktober tot en met 2 november) zal voornamelijk in het teken staan van de tekenfilm. Dit in verband met het tienjarig bestaan van de vereniging *'Holland Animation'.* Een van de hoogtepunten van het festival moet worden het vertonen van enkele zeer oude tekenfilms, daterend uit de jaren twintig en dertig, die onlangs in de archieven van het *Nederlands Filmmuseum* ontdekt zijn en die na de oorlog niet meer vertoond zijn. Verder komt er een speciaal programma van Nederlandse tekenfilms uit de afgelopen tien jaar die nationaal of internationaal in de prijzen vielen, er zullen twee nieuwe Nederlandse tekenfilms in premiere gaan er worden enkele buitenlandse tekenfilms getoond.
Speciale aandacht wordt besteed aan de Canadees *Norman McLaren,* een pionier op het gebied van de tekenfilm. Dit gebeurt via een retrospectief programma en een twee maanden durende tentoonstelling in het *Arnhemse Gemeentemuseum.*
Onder de uitgenodigde prominenten bevinden zich *Marten Toonder* en de president van de *ASIFA* (International Animated Film Association), *John Halas.*

(A SUIVRE)

In het kolofon van een recent nummer van *(A Suivre)* troffen we een vreemde vermelding aan. Bij *verspreiding Nederland* stond *Drukwerk, Mauritskade 113 te Amsterdam,* een adres waar Drukwerk jaren geleden huisde. Vreemder wordt het wanneer je het bij Drukwerk staande telefoonnummer draait, *010-331710,* want dan krijg je het Rotterdamse *Fantastic Visions* aan de lijn. Een kwestie van overmatig drankgebruik door de zetter bij *Casterman* of een geheimzinnige fusie tussen *Drukwerk* en *Fantastic Visions?* Wij houden het op het eerste.

Stripbladen

EPPO/TINA

De stripweekbladen *Tina* en *Eppo* worden respektievelijk met ingang van de nummers 36 en 44 op een kleiner formaat uitgebracht, een tendens die aansluit op het feit dat de kwartaalaankondigingen van Oberon niet meer full-color uitgevoerd worden en dat albumaanbiedingen op beide zijden bedrukt worden. Na de inkrimping van de albumreeksen het zoveelste teken dat de tijd van het grote binnenhalen voorbij is.

SJAKIE

Sjakie is een nieuw stripmaandblad 'boordevol strips en voetbalnieuws' Voetbalstrips wel te verstaan: 9 blz. Wondersloffen van Sjakie, 10 blz. Doldrieste avonturen van De Beuk, 6 blz. Raymond Reding, 1 blz. voetballers van Roel Dijkstra, 9 blz. Rob van de Rovers en 1 blz. Appie Happie. Prijs per nummer *f* 3,50 (52 blz., grotendeels vierkleuren). Inlichtingen; Postbus 6003, 2001 HA Haarlem.

Vakbladen

HET NIEUWSBLAD

In nummer 5 van dit 'maandblad in vergevorderd stadium van Tintinoia' een belangrijk signalement van hertekening in *Kuifje in Amerika* in verband met diskriminatie, de zinloze en saaie *Kuifje in El Salvador* ontrafeling, brieven en boekbesprekingen. Als aardigheidje erbij een plastic tasje met het Gele Teken van Jacobs. Dat alles door overmaking van *f* 1,10 op giro 3439331 tnv. Willem Wagenaar te Amersfoort.

Uitgeverijen

We hebben het al eerder geschreven, om iedere maand een kompleet overzicht te geven van de verrichtingen van de uitgeverijen is een haast onmogelijke zaak. Vakanties, steeds weer wisselende deadlines, misverstanden e.d. hebben ons de afgelopen nummers danig parten gespeeld en we zijn er ons van bewust dat het met name in rubriek uitgeverijen nogal eens aan kompleetheid heeft ontbroken. We blijven echter ons best doen.

OBERON

In de afgelopen maanden zijn bij deze uitgeverij de volgende albums verschenen:
Tom Poes deel 27 – *De schat op het eiland/De boemerang* (*f* 6,55/Bfr. 110).
Olivier Blunder deel 26 – Het Bzzmonopolie (*f* 6,55/Bfr. 105).
Dwaze voorvallen met Donald Duck deel 2 (*f* 6,55/Bfr. 100).
Roel Dijkstra deel 12 – *Amerikaans avontuur* (*f* 6,55/Bfr. 110).
Tina Topstrip deel 53 – *Eduard en Emily* (*f* 6,25/Bfr. 100).
Agent 327 deel 11 – *De ogen van Wu Manchu* (*f* 6,55/Bfr. 110).
Tina Topstrip deel 54 – *De poppen van Petra* (*f* 6,25/Bfr. 100).
Avonturen van een steenrijke eend deel 21 – *De spoorweg van Spookstad* (*f* 6,55/Bfr. 100).
Rob van de Rovers deel 9 – *Vaarwel Rovers?* (*f* 6,55/Bfr. 110).
Enki Bilal – *De jacht* (*f* 18,95/Bfr. 365). Luxe, gebonden uitgave. Voor uitvoerige bespreking van dit album zie het artikel in dit nummer van Stripschrift.
Aangekondigd voor de komende weken staan:
Conan de Barbaar deel 18 – *De geest van Tosya Zul* (*f* 6,55/Bfr. 110).
Donald Duck deel 34 – *Donald Duck als kwiskandidaat* (*f* 6,55/Bfr. 100).
Billie Turf deel 27 – *Geen zee te hoog* (*f* 6,55/Bfr. 110).
Tina dubbelalbum deel 12 (*f* 8,50/Bfr. 165).
Olivier Blunder deel 27 – *Had je gedroomd* (*f* 6,55/Bfr. 105).
Sjef van Oekel deel 2 – *Sjef van Oekel zoekt het hogerop* (*f* 6,55/Bfr. 110).
Trigië deel 28 – *De terugkeer van de Skorpiads* (*f* 6,55/Bfr. 110).
Sjors en Sjimmie deel 8 – De fliere-fluiters (*f* 6,55/Bfr. 110).
Donald Duck pocket deel 18 – *Mickey Mouse en de vierde dimensie* (*f* 6,55/Bfr. 100).
Lucky Luke deel 23 – *Fingers* (*f* 6,55/Bfr. 105).
Douwe Dabbert deel 10 – *de tanden van Casius Gaius* (*f* 6,55/Bfr. 110).

DE LIJN

In de serie *Bibliotheek van het Nederlandse beeldverhaal* staan ons dit najaar weer enkele nieuwe deeltjes te verwachten.
Piet Wijn – *Verowin.* Dit album stond reeds geruime tijd aangekondigd, maar zal nu in twee uitvoeringen gaan verschijnen. De normale uitgave gaat *f* 13,90 kosten terwijl er ook een gekartonneerde, genummerde luxe editie verschijnt voor de prijs van *f* 49,50.
Gerrit Stapel – *Jonne* deel 3, 54 pagina's, *f* 13,90. In totaal tekende Gerrit Stapel 4 *Jonne*-verhalen voor het weekblad *Donald Duck,* waarvan er 3 gepubliceerd zijn.
De eerste twee avonturen werden gebundeld door *Oberon* uitgegeven. *De Lijn* brengt nu het 3e verhaal uit en het 4e deel zal in het voorjaar van 1984 gaan verschijnen. Bert Bus bibliografie deel 1 – *Een kennismaking met...* In dit eerste deel van een nieuwe serie staat de 1e episode afgedrukt van *Olaf Noord.* Tevens bevat dit deel een interview door *Rob van Eijck* met *Bert Bus.* Prijs: *f* 13,90. *Piloot Storm* deel 7. Prijs: *f* 11,90.
Tekko Taks deel 2. Prijs: *f* 11,90.
Liselore deel 2. Prijs: *f* 13,90. In dit album treffen we naast de strip een beschouwing ovr *Willy Lohmann* door *Har Brok* en een aantal gagstrips uit o.a. de *Vrije Balloon.*

YENDOR

Verschenen in de afgelopen weken:
Gotlib – *Hamster Joviaal,* prijs: *f* 12,50.
Gotlib – *Rha-Gnagna* deel 2, Prijs: *f* 12,50.
Binet – *Kador* deel 1, prijs: *f* 12,50. Het eerste deel van de in Frankrijk zeer populaire serie waarin de hond *Kador* de hoofdrol speelt. Dit tot groot ongenoegen van zijn niet zo schrandere baas.
Edika – *Homo-Sapiens Krankjorumus,* prijs: *f* 12,50.
Gotlib – *Lobbes* deel 5: *Lobbes doet alles en iedereen na...,* prijs: *f* 12.50.
Goossens – *De Messias is wedergekeerd,* prijs: *f* 12,50.
Alexis – *Eenzame fantasieën* prijs: *f* 12,50.
Rochette – *Eduard het zwijn* deel 1, prijs *f* 12,50.
Voor de komende weken staat aangekondigd:
Boucq/Christin – *De lessen van professor Boeremans,* prijs: *f* 12,50.
Een oude, doortrapte professor in van alles en nog wat leert aan een jonge, van huis weggelopen jongen hoe de maatschappij eigenlijk in elkaar zit.
Cabanes – *Dwaze vertellingen,* prijs: *f* 12,50. Eeuwenoude vertellingen over lampotige, kontvegende, beenloze, stinkende, beerverstoppende, langneuzende, gore, stomme en weet-ik-wat-al-niet-meer mensen.
Binet – *Alledaagse verhalen,* prijs: *f* 12,50. Doorrijden na een aanrijding, partnerruil met de buren, je kleine dochter die zwanger is, je vrouw verlaten voor een man, kortom alledaagse verhalen over onderwerpen die ons allemaal kunnen overkomen.

DUPUIS

Half oktober staan er bij Dupuis 8 nieuwe stripalbums op het programma. *Buck Danny* speciaal deel 2 met de verhalen *De vliegende tijgers, De zwarte draak* en *Aanval op Birma.* Gekartonneerde uitgave, prijs *f* 27,50.
Sammy deel 17 – *Baby's en blaffers.*
De Katamaron deel 12 – *De saga van Thorgull.*
Knokkers zonder grenzen deel 1 – *Ten westen van de lagunes.* Het eerste deel van een nieuwe reeks. In dit album komt de problematiek van de vernietiging van de regenwouden aan de orde.
Hermann – *Daar heb je Filarmo, Nick.*
Sophie deel 9 – *De kroon van Quitl Watnlawatl.*
Geniale Olivier deel 4 – *Gedwarsboomd gul genie.*
Robbedoes album nummer 167. Prijs *f* 15,—.
Tenzij anders vermeld gaan genoemde albums *f* 6,25 kosten.

DE VRIJBUITER

Nieuw bij De Vrijbuiter/De Schorpioen het album *Een Knudde Zootje* (Knudde deel 9) van Toon van Driel met gags die eerder verschenen in de *Nieuwe Revu* en alweer het 34ste deel van Paling en Ko *De persoonsvervormer* van F. Ibanez. Vierkleuren, de prijs is ons even ontschoten.

NOVEDI

Op het programma voor dit najaar staan de volgende album:
Gigantik deel 6 – *Meesters van het licht* (*f* 6,55).
Roodbaard deel 22 – *Goud van Huapac* (*f* 6,55).
Jeremiah deel 9 – *Winter van een clown* (*f* 6,55 gekartoneerde editie *f* 10,50).
Blueberry – *De laatste kaart* (*f* 6,55, gekartonneerde editie *f* 10,50).
Tanguy en Laverdure deel 24 – *Spion uit wolken* (*f* 6,55).
Ronnie Hansen deel 8 (*f* 6,55).
Yalek deel 7 (*f* 6,55).

LOMBARD

De afgelopen weken verschenen de volgende albums bij Lombard:
Collectie Kaleidoscoop deel 8: Mesquita – *Eturnus 9* (gekartonneerde uitgave, *f* 15,95).
Luxe uitgave Blake en Mortimer deel 7 – *S.O.S. Meteoren* (*f* 12,50).

Luxe uitgave Blake en Mortimer deel 8 – *De Valstrik* (*f* 12,50).
Bob Morane deel 13 – *De president zal niet sterven* (*f* 6,55).
Thorgal deel 5 – *De schaduwen voorbij* (*f* 6,55).
Kapitein Sabel deel 1 – *De vlucht van de pelikaan.* Een nieuwe reeks van tekenaar *Christiaan Gine.* Het zeemansleven in het Verre Oosten van de dertiger jaren. (*f* 6,55).
Kapitein Sabel Deel 2 – *Miss Face* (*f* 6,55).
Robin Hoed deel 8 – *Het leven is lijden* (*f* 6,55).
Agenda 1984. 52 normale weekkalender pagina's groot formaat en 52 één-paginagags in kleur. Tevens is in deze agenda opgenomen een niet eerder gepubliceerd stripverhaal van *Paul Cuvelier.* Prijs van agenda: *f* 12,95. Collectie Strip-Tips deel 4 – *De Witte Ruiter* van *Liliane en Fred Funcken.* Gekartonneerde uitgave, prijs: *f* 16,50.
Collectie verhalen en legenden deel 6: Derib – *Hij die tweemaal geboren werd.*

Gekartonnerde uitgave, prijs: *f* 16,50.
Barelli deel 4 – *Barelli en Nusa Penida* deel 2 (*f* 6,55).
Comanche deel 10 – *Het lijk van Algernon Brown* (*f* 6,55).
Pokervrouw deel 1 – *Operatie olietankers* (*f* 6,55). Een nieuwe reeks van tekstschrijver *Vernal* en tekenaar *Renaud*. Een strip met 3 charmante dames in de hoofdrol.
Pokervrouw deel 2 – *Safari in de groene hel* (*f* 6,55).

LOEB
Aangekondigd voor de komende weken staan de volgende uitgaven:

Huib van Opstal – *Duizend bommen en granaten! ... (De definitieve Kuifje en Bobbie-dossiers).* Gebonden, groot formaat, ca. 350 pagina's, waarvan 32 in kleur, prijs: *f* 39,50.
Elyh – *Het anti-ouders-boekje.* 160 pagina's cartoons, prijs: *f* 14,50.
Jim Davis – *Garfield slaat weer toe.* Paperback, 128 pagina's, prijs: *f* 18,50.
Pink Panter-paperback. Groot formaat, 114 pagina's, waarvan 16 in kleur, prijs: *f* 17,50.
De latere avonturen van Victor Viespeuk. 64 pagina's, prijs: *f* 12,50.
Pichard – Paulette deel 5 en 6, *Baalstad* en *Het vrouwencircus.* De laatste twee delen uit de Paulette-reeks. Prijs *f* 12,50 per deel.
G. Levis – *Stoute meisjes.* Zeven verhalen over drie jonge meisjes die, schijnbaar keurig opgevoed, als snel ontdekken wat een plezier het geeft om met elkaars jonge borstjes te spelen, al dan niet geholpen door hun onschuldige vriendje Eric. 46 pagina's, prijs: *f* 12,50.

MONDRIA
Zoals vanouds staan er bij deze uitgeverij weer een hele lading cartoonboeken op het programma. De lijst ziet er als volgt uit:
Prutswerk, Willem, Kresse e.a. – *Hondepoep op de stoep,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Gerrit Stapel – *Spoken en zo,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Bert Witte – *Handenboek,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Lawrence Gerner – *Kijk: Haar!,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Leenaers/Witte – *Wijnetikette,* *f* 12,50/Bfr. 225.
Mayle/Jolliffe – *Het wittebroodsweken-boek,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Cliff Parker – *Seks, hoe het te voorkomen,* *f* 9,90.
Quino – *Ambtenarenhumor,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Feigel/Heaton – *Vrijen in het openbaar zonder dat het opvalt,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Coco – *Is het erg, Dokter?,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Joel Rotham – *Rokershumor,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Marcella Markham – *Een echte seksist...,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Ronald Searle – *Poezenhumor,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Naast deze cartoonboeken brengt Mondria ook nog een aantal strips op de markt. In deze sector staan aangekondigd:
Eleuteri/Serpieri – *Roodhuiden,* *f* 9,90/Bfr. 180.
Giardino – *Shit City* (Sam Pezzo deel 2), *f* 9,90/Bfr. 180.
Marten Toonder – *Koning Hollewijn en de onthulling,* *f* 22,50/Bfr. 410.

ALLESVERZAMELAAR
Voor de allesverzamelaar zijn dure tijden aangebroken. In de laatste maanden signaleerden wij: een zeefdruk in 12 kleuren van *Yves Chaland* (*f* 125,—), een set van 10 ansichtkaarten van *Moebius* (*f* 15,—), een mapje kaarten van de Italiaanse striptekenaar *Liberatore* (*f* 10,—), een mapje met 8 kaarten in kleur van *Schuiten* en *Renard* (*f* 15,—), *Be Bop Business,* een zeefdruk van *Ever Meulen* in een oplage van 500 exemplaren (*f* 60,—), een *Blueberry*-portfolio (*f* 200,—) en een *Moebius* portfolio (*f* 200,—).
Goedkoper geworden zijn de strip *Idyl* van *Jeff Jones* (van *f* 19,90 naar *f* 4,95), *Rick Griffin* (van *f* 29,90 naar *f* 14,90), *Mouse & Kelley* (van *f* 29,90 naar *f* 14,90) en *The brothers Hildebrandt* (van *f* 35,— naar *f* 14,90).

PANDA
Reeds geruime tijd geleden verscheen bij Panda de strip *Wango* van *Paul Gillon,* prijs: *f* 35,—. Deze uitgave is ook in een luxe editie verschenen. Harde kaft met een linnen rug in een oplage van 100 exemplaren, een aantal dat gelijk de prijs van deze uitgave is, *f* 100,—.
Deel 8 uit de *Corto Maltese*-serie is door Panda alleen in luxe editie uitgebracht. Het boek heeft een zwarte kunstleren band met een opgeplakte kleine voorplaat. De oplage bedraagt 300 genummerde exemplaren en de prijs is *f* 100,—.
Goedkoper is het eerste deel uit de serie *Axa,* een science fiction-strip van *Romero,* namelijk *f* 9,90. Voor dezelfde prijs verscheen deel 15 uit de *Miranda Blaise*-reeks, *De Rode Griffioen.* Daar het de bedoeling van Panda is om de eerste 7 delen van deze reeks te herdrukken op een manier waarop ieder deel in tweeën gesplitst wordt, sluit dit deel 15 dus aan op deel 7, dat herdrukt deel 13 en 14 zal gaan worden.

URBANUS
Onder de titel *Urbanus en het Fritkotmysterie* verscheen in België een strip met *Urbanus van Anus* in de hoofdrol, getekend door *Willy Linthout.* Het album is uitgegeven zoals de oude Nero's er uitzagen en kost *f* 4,25.

OMNIBOEK
Bij deze uitgeverij verschenen twee stripboeken van *Hannes Hegen* met de avonturen van *de Dikkerdaks, de Dikkerdaks in Amerika* en *de Dikkerdaks aan de Mississippi.* Elk boek telt zes verhalen die tezamen één afgesloten geheel vormen. De boeken zijn 148 pagina's dik en kosten *f* 8,90 per deel.

PAUL RIJPERMAN
Onlangs verscheen van de Fransman *Dominique Hé* het album *De Valk van Mu.* 40 pagina's, geheel in kleur, gekartonneerde uitgave, prijs: *f* 19,90. Van dit boek verscheen ook een luxe editie met linnen rug in een oplage van 300 genummerde exemplaren, prijs: *f* 29,90.
Van *Rodolphe en Ferrandez* verscheen bij Rijperman het album *De man met de klauw.* 50 pagina's, zwart/wit strip, prijs: *f* 9,90. Ook deze uitgave verscheen in een luxe editie van 300 genummerde exemplaren. Prijs: *f* 29,90.
Verder staan bij Rijperman op het programma het derde deel uit de *Chick bill*-herdruk reeks, *Het monster van het meer.* Luxe uitgave, prijs: *f* 29,90 en de *Toverspiegel* van *Hassan en Kadoer.* Ook dit album is luxe uitgevoerd met linnen rug voor de prijs van *f* 29,90.

SPEKKIE EN BLEKKIE
Ter gelegenheid van de 65ste verjaardag van *Cees Buddingh* werd een boekje samengesteld met enkele avonturen van dit tweetal. De strip *Spekkie en Blekkie* werd in de zestiger jaren gepubliceerd in de kranten van *het Kwartet* (o.a. de *Rotterdammer*). *Cees Buddingh* schreef de tekst en *Otto Dieke* maakte de tekeningen. Vier Dordtse boekhandelaren stelden dit boekje samen dat in Dordrecht (de woonplaatsvan Buddingh) gedurende de Buddingh-week gratis aan vaste klanten uitgereikt wordt. Het restant van de oplage zal door *Drukwerk* verspreid worden over de stripwinkels. De paperback telt 120 pagina's en gaat *f* 9,90 kosten.

CLUMZY
Bij deze uitgeverij verscheen in een oplage van 500 exemplaren een herdruk van het zeer oude verhaal van *Jijé, Het geheim van de Hindoesleutel.* Luxe herdrukuitgave op klein formaat (15×21 cm), prijs: *f* 39,90.

DE MEULDER
Niet alleen brengt deze uitgeverij het stripinformatieblad *Striprofiel* op de markt maar sinds kort ook albumuitgaven. Joris PK – *Het toernooi* is het eerste deel in een serie zwart/wit herdrukken van *Peter de Smet's* Joris PK verhalen. Prijs: *f* 8,50. Tevens verscheen het eerste deel van *Kraaienhove* op oblongformaat. Prijs: *f* 6,25.

W&L BOEKEN
Uit *goed verkoopbare kwaliteitsboeken, aantrekkelijk uitgevoerd en met redelijke verkoopsprijzen* moet het nieuwe fonds gaan bestaan van *W&L,* een nieuwe imprint onder leiding van *Yvonne Loeb-Wildschut.*
Uit de najaarsfolder van deze nieuwe uitgeverij haalden we de volgende interessante boeken:

(Advertentie)

STRIPWINKEL
OMBROSIUS

Nu ook INBINDMAPPEN voor stripbladen zoals Kuifje, Eppo, Donald Duck, Robbedoes, Tina, etc. Bij ons slechts f 8,95 per map excl portokosten.
Te bestellen door het verschuldigde bedrag over te maken op postgirorekening nr. 1791745 t.n.v. stripwinkel Ombrosius te Amsterdam.

gespecialiseerd in:
* stripweekbladen
* ned. en amerik. comics
* antiquariaat
* videofilms

Molukkenstraat 86. Amsterdam
Tel. 020-945969
Oostenburgergracht 69. Amsterdam
Tel. 020-224680

copyright by Marvel Comics Group a division of Cadence Industries Corporation represented by Wavery Productions the Hague. All rights reserved

Stephen King/Berni Wrightson – *Creepshow*. In 1981 schreef *Stephen King* vijf nieuwe korte horror-verhalen als basis voor de film *Creepshow*, geregiseerd door *George A. Romero*. *Berni Wrightson* zette deze verhalen om in stripvorm wat resulteerde in deze uitgave. Het album telt ongeveer 100 pagina's, is geheel in kleur, wordt fraai uitgegeven in linnen band met stofomslag en gaat eind november verschijnen. Prijs: *f* 19,50.

Ted Martin – *Pavlov*. Cartoonpaperback van ongeveer 200 pagina's met daarin de belevenissen van een hond die over een hoge intelligentie bezit. *Pavlov* verschijnt in november en kost *f* 15,—.

Het zorgelijke leventje van Woody Allen, een bundeling van de belevenissen van *Woody Allen* zoals ze dagelijks in de Volkskrant staan. Paperback, 160 pagina's, verschijnt in oktober en gaat *f* 15,— kosten.

Eerste Nederlandse Cartoonale boek. Dit najaar zal voor het eerst in Nederland een *cartoonfestival* worden georganiseerd door de *Nederlandse Cartoonistenvereniging De Tulp*. Inzendingen zullen er te zien zijn uit zo'n veertig landen. Van de winnende en de 200 beste cartoons wordt het *Cartoonale Boek* samengesteld dat in december, tegelijk met de tentoonstelling in Amstelveen, zal gaan verschijnen. Het boek telt ongeveer 220 pagina's en gaat *f* 17,50 kosten.

CENTRIPRESS

Als vijfde deel in de *Frank Margerin*-reeks verscheen het album *Radio Lucien*. In tegenstelling tot de vorige vier albums van Margerin, die gekartonneerd waren, verscheen deze uitgave in een *slappe kaft* en met *nietjes*. Naar verluid om opgenomen te worden in het tijdschriftenpakket van de verspreider. Jammer dat een mooie reeks op deze manier onderbroken wordt. Ook het drukwerk laat te wensen over, maar de verhalen van Margerin blijven puik! Prijs: *f* 5,95.

DRUKWERK

Onlangs verscheen bij deze uitgeverij het tweede avontuur van *Daniël Jaunes* onder de titel *Gerard de Duivel*. Op scenario van *Bucquoy* tekent *Tito* een wonderbaarlijke kruising tussen heden en verleden. Hoe is het mogelijk dat *Jaunes* een ontmoeting heeft met Karlien Gheijsen, een meisje dat in de oorlog op raadselachtige manier verdwenen is? 48 pagina's, geheel in kleur, prijs: *f* 7,50.

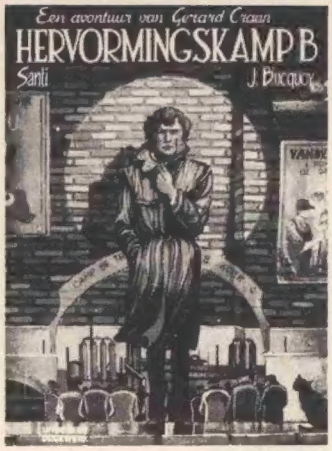

Ook op tekst van *Bucquoy*, maar dit maal getekend door *Santi* verscheen *Hervormingskamp B*, een politiek-fiction verhaal. In dit, vooral kwa scenario ijzersterke verhaal, wordt een België geschetst dat gebukt gaat onder de terreur van de rechtse eenheidspartij die met behulp van de Nato de macht heeft. Hoofdfiguur *Gerard Craan* probeert deze onderdrukking te breken. Een toekomstbeeld dat, gezien de huidige situatie van chaos en stakingen in België, misschien dichter bij ligt dan *Bucquoy* gedacht heeft. Een toekomstbeeld ook met een duidelijke waarschuwing, dat het nooit zo ver moge komen. 48 pagina's, geheel in kleur, prijs *f* 6,55.

Van dezelfde *Bucquoy* verschijnen binnenkort nog twee nieuwe stripalbums bij uitgeverij Drukwerk. *Terugkeer naar het Zwarte Land*, getekend door *Hernu*, gaat over de inspecteur van politie *Antoine Lefèvre* die in een poging zijn huwelijk te redden teruggaat naar zijn geboorte-streek, *Het Zwarte Land*, een mijnwerkersstreek. Een dag later wordt zijn vrouw vermoord aangetroffen in een verlaten mijnschagt en is Lefèvre hoofdverdachte in deze zaak. Ook dit album gaat 48 pagina's tellen, is geheel in kleur en gaat rond de *f* 7,50 kosten.

In de Dolle Mol is het vervolg op *Hervormingskamp B. Gerard Craan* zien we in dit album terug als onderzoeker in dienst van de regering. Voor *Craan* is dit de enige mogelijkheid om uit de gevangenis te blijven en misschien op deze manier de bevrijding van zijn vaderland te bewerkstelligen. 48 pagina's, geheel in kleur, prijs ongeveer *f* 7,50.

In samenwerking met uitgeverij *Paul Rijperman* bracht *Drukwerk* een drietal albums op de markt.

Vrouwen, folteringen en andere bezienswaardigheden bevat 64 pagina's, waarvan 16 in kleur, met cartoons van *Pirana*. Prijs: *f* 9,90.

De vrouwen van de Spirit bevat 96 pagina's in kleur, heeft een gekartonneerde kaft en kost *f* 29,90.

Kamasutra van de Italiaan *Jacovitti* bevat 80 pagina's sex-cartoons die verschenen zijn in de Italiaanse editie van *Playgirl*. Geheel in kleur, gekartonneerde kaft, prijs: *f* 32,50.

AMERIKA

Met ingang van nummer 41 van *Will Eisner's Spirit Magazine* wordt deze uitgave van *Dennis Kitchen* in de huidige vorm stopgezet. Hiervoor in de plaats zullen twee nieuwe tijdschriften gaan verschijnen. *The Spirit* wordt een tweemaandelijkse uitgave op comic-formaat en geheel in kleur. Ieder nummer zal vier zeven-pagina verhalen gaan bevatten, beginnend met een aflevering uit december 1945. Vervolgens zullen alle *Spirit*-verhalen van na de oorlog chronologisch in dit tijdschrift gaan verschijnen. Het eerste nummer zal omstreeks deze tijd uitgekomen zijn en kost $1.75. Het werk dat *Will Eisner* op dit moment maakt gaat verschijnen in het nieuwe tijdschrift *Will Eisner's Quarterly*, dat vier keer per jaar zal gaan verschijnen. Naast nieuw werk vinden we in deze uitgave ook de herdrukken in kleur van *Spirit*-verhalen van voor de oorlog, interviews en artikelen. Het eerste nummer van *Will Eisner's Quarterly* zal in november gaan verschijnen en gaat $2,95 kosten.

Het informatieblad *Comics Scene* is ter ziele. Van de gedrukte oplage van 150.000 exemplaren werden er maar zo'n 30.000 verkocht en dit was aanleiding voor de uitgever van dit blad om er mee te stoppen.

Ook in de comic-wereld hebben de jaarlijkse prijzen voor de beste comics, tekenaars, scenaristen etc. hun intrede gedaan in de vorm van de *Saturn Awards*. Georganiseerd door de New Yorkse vestiging van *Forbidden Planet* reikte *Will Eisner* onlangs prijzen uit aan de mensen achter *X-men* (beste comic), *Terry Austin* (beste inkter), *Glynis Wein* (beste inkleurder), *Epic Magazine (beste tijdschrift) en Daredevil* (beste tekenwerk). De prijzen waren gebaseerd over het werk dat gemaakt werd in 1982.

De Spanjaard *Joseph Toutain* heeft nu ook een Amerikaanse vestiging, *Catalan Communications*. Deze uitgeverij zal zich er op toe leggen om strips uit Frankrijk en Spanje in Amerika uit te geven, aangevuld met werk van Amerikanen die bij zijn agentschap onder contract staan. Een eerste uitgave is reeds verschenen, *Mutant World* door *Jan Strnad* en *Richard Corben* (80 pagina's, geheel in kleur, $7,95). Toekomstige projecten van deze nieuwe uitgeverij zullen zijn *Zora* van *Fernando Fernandez, Richard Corben's Den*, een boek met werk van *Milton Caniff* en *History of comics*.

Voor de prijs van $4.00 (inclusief porto) is bij *Comic Art Show, 196 West Haviland Lane, Stamford CT 06903, U.S.A.*, de catalogus te bestellen van een tentoonstelling over strips welke in het *Whitney Museum* te New York gehouden werd. In de catalogus, welke 78 pagina's telt, treffen we tekeningen aan van o.m. *McCay, Herriman, Crumb, Kurtman, Disney, Raymond Caniff, Kirby, Roy Lichtenstein* en *Andy Warhol*.

Ruiladvertenties

Te koop gevraagd Pep 1964 nr. 22, 1965 nrs. 1, 2. Wil er goed voor betalen. L. Dekker, Hendrikstraat 17, Den Haag.

Te koop aangeboden: zeer veel Suske & Wiske o.a. Rikki & Wiske! Verder Spirit Mag. (am.), Oberon z.w.-reeks, en nog veel meer. Alles eerste druk en goede tot zeer goede staat. Bovendien een zeer grote collectie science fiction met enkele zeer zeldzame exemplaren. Dit alles bij Morits Serruys, Egelantierstraat 63, 2565 XJ Den Haag, 070-452193 of 470828.

Aangeboden: Tom Poes-verhalen MV51-MV59 (hobby-uitgaven), MV77-MV88 (knipsels). Panda-knipsels PV40-PV109. Gevraagd: nog vele losse Tom Poes afl. uit Revue. Peter Sjouw, Gasfabriekstraat 1, 9401 SK Assen, tel. 05920-51005.

Aang.: ongep. orig. tekeningen Eric/Kresse. Gevr.: Doemee/Heintje-weekblad, div. am. strips. 05220-58289.

Doonesbury

TJEE! 'T IS BIJNA MIDDERNACHT! GEZELLIG, HÈ?
NOU ZEG! OUDEJAARS-AVOND IS TE GEK!
WAUW! WAT HEB IK 'T NAAR M'N ZIN! HOE WAS JE NAAM OOK AL WEER?
MIKE! HEB JE ZIN OM MET ME MEE TE GAAN NAAR M'N WAGEN?
TOCH 'NS WAT AAN M'N TIMING DOEN.
EEN ETENTJE OP DE STUDENTENCLUB MET M'N AFSPRAAKJE...
ZE KIJKEN ALLEMAAL NAAR HAAR. OOK AL HEEFT ZE DE HERSENS VAN EEN RUPS, HAAR LICHAAM ZIET ER AANTREKKELIJK UIT.
ZEG MIKE, 'T SPIJT ME HOOR, MAAR DAT AFSPRAAKJE VAN JE IS 'T LELIJKSTE KIND WAT IK OOIT HEB GEZIEN.
G B Trudeau
STOMMELING! HOE KAN IK NOU EEN AFSPRAAK MAKEN MET IEMAND DIE IK NOG NOOIT GEZIEN HEB?!
IK HEB GEHOORD DAT ZE 'T KLEINSTE MEISJE VAN DE UNIVERSITEIT IS... LEUK HOOR... OH NEE, DAAR KOMT HAAR BUS...
ZE ZIT ER NIET IN! WAT 'N GELUK! NOU, DAN GA IK MAAR WEER 'NS...
NIET ZO SNEL, MAKKER.
BUS
TJONGE, TJONGE, IK POPEL VAN VERLANGEN OM DIE LISA WEER 'NS TE ZIEN...
WAT ZAL ZE NAAR ME VERLANGD HEBBEN OP DIE UNIVERSITEIT. ZE DACHT STEEDS "MIKE, LIEVE MIKE, WAT HOU IK VAN JE, MIKE."
RALPH!
RALPH! HOE GAAT 'T MET JE, RALPH? TE GEK JE WEER 'NS TE ZIEN!
GEEN RALPH, HÈ? DICK, JE BENT DICK, NIET? NEE? NIETS ZEGGEN, JE BENT FRANK... TOCH?.. NEE...

STRIPWINKEL STORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR T/M 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG.
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN.
TEVENS ANTIQUARIAAT.